

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE KATILIM BANKACILIĞI ANABİLİM DALI
İSLAM İKTİSADI VE KATILIM BANKACILIĞI BİLİM DALI

PROJE TERCİHLİ ÖZEL FON HAVUZU:
EMLAK KATILIM BANKASI ÖRNEĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Serdar CANBAZ

BURSA-2024

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM İKTİSADI VE KATILIM BANKACILIĞI ANABİLİM DALI

İSLAM İKTİSADI VE KATILIM BANKACILIĞI BİLİM DALI

PROJE TERCİHLİ ÖZEL FON HAVUZU:

EMLAK KATILIM BANKASI ÖRNEĞİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Serdar CANBAZ

Danışman:

Doç. Dr. Adem LEVENT

BURSA-2024

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam İktisadı ve Katılım Bankacılığı Anabilim, İslam İktisadı ve Katılım Bankacılığı Bilim Dalı'nda 702185001 numaralı Serdar CANBAZ'ın hazırladığı "PROJE TERCİHLİ ÖZEL FON HAVUZU: EMLAK KATILIM BANKASI ÖRNEĞİ" konulu yüksek lisans ile ilgili tez savunma sınavı, .../.../... günü .....- .....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ..... (başarılı/başarısız) olduğuna ..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Doç. Dr. Adem Levent

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. İsa YILMAZ

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. M. Salih KUMAŞ

Uludağ Üniversitesi

...../...../ 2024

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE KATILIM BANKACILIĞI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 23/ 10/2024

- 1- Tez Başlığı: “Proje Tercihli Özel Fon Havuzu: Emlak Katılım Bankası Örneği
- 2- Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 75 sayfalık kısmına ilişkin, 23/10/2024 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13'dur.
- 3- Uygulanan filtrelemeler:
- 4- Kaynakça hariç
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç
- 6- Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
- 7- Gereğini saygılarımla arz ederim.

23/10 /2024

Adı Soyadı: Serdar CANBAZ
Öğrenci No: 702185001
Anabilim Dalı: İslam İktisadı ve Katılım Bankacılığı
Programı: İslam İktisadı ve Katılım Bankacılığı
Statüsü: Y. Lisans Doktora

Danışman

Doç. Dr. Adem Levent

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Proje Tercihli Özel Fon Havuzu: Emlak Katılım Bankası Örneği” adlı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

23/10/2024

Adı Soyadı : Serdar Canbaz

Öğrenci No : 702185001

Anabilim Dalı : İslam İktisadı ve Katılım Bankacılığı

Programı : İslam İktisadı ve Katılım Bankacılığı

Statüsü : Yüksek lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı: Serdar CANBAZ

Üniversite: Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı: İslam İktisadı ve Katılım Bankacılığı

Tezin Niteliği: Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Adem LEVENT

PROJE TERCİHLİ ÖZEL FON HAVUZU: EMLAK KATILIM BANKASI ÖRNEĞİ

Katılım Bankacılığı uzun yıllardır dünya üzerinde var olan bir bankacılık sistemidir. Bu sektörün en önemli özelliği bankacılık sisteminde müşterilerine faizi kullanmadan fon kullandırma, hesap işletme gibi hizmetler sunmasıdır. Emlak Katılım Bankası da 2019 yılında resmi gazetede yayımlanan faaliyet raporuyla Türkiye Emlak Katılım Bankası olarak faaliyetlerine başlamıştır. Giderek büyüyen müşteri portföyüyle sektörde adından sıkça söz ettirmektedir. Bu doğrultuda kendine özgü bir fon kullandırma yöntemi olan proje tercihli özel fon havuzu isimli ürünü müşterilerine sunmuştur. Bu bilgiler doğrultusunda, çalışmada da genel anlamda katılım bankacılığı ile ilgili bilgiler verilmiş olup Emlak Katılım Bankasının çıkarmış olduğu proje tercihli özel fon havuzu ürünü ile ilgili literatür araştırması yapılmıştır. Araştırmanın amacı bankacılık sistemine dahil olmuş insanların yeni bir ürün olarak ortaya çıkan proje tercihli özel fon havuzuyla ilgili bilgi sahibi olup olmadıklarını ölçmek ve ürünü tanıtmaktır. Araştırmanın kapsamı proje tercihli özel fon havuzunun incelenmesidir. Sınırları ise bankacılık sektöründe mülakat yapılan 51 kişidir. Bu konuda daha önce bir çalışma yapılmadığı için araştırma keşfedici bir nitel araştırmadır. Proje bazlı özel fon havuzları, belirli projelerin finansmanını desteklemek amacıyla kullanılan etkili ve yeni finansman aracıdır. Ancak, bu sistemin etkinliğini arttırmak için bazı geliştirilmesi gereken noktalar bulunmaktadır. Şeffaflık ve bilgilendirme, geri bildirim ve iletişim, risk yönetimi-analiz gibi noktalara daha fazla dikkat edilirse yatırımcılar açısından daha etkin olacağı düşünülmektedir. Genel itibarıyla bu ürünün tanıtımıyla alakalı eksik kalındığı gözlemlenmiş bu konuda da birtakım adımlar atılması gerektiği kanısına varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Emlak Katılım Bankası, İslami Finans, Katılım Bankacılığı, Proje Tercihli Özel Fon Havuzu.

ABSTRACT

Author Name and Surname: Serdar CANBAZ

University: Bursa Uludağ University

Institute: Institute of Social Sciences

Department: Islamic Economics and Participation Banking

Nature of the Thesis: Graduation Thesis

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Adem LEVENT

PROJECT PREFERRED PRIVATE FUND POOL: EMLAK PARTICIPATION BANK REVIEW

Participation Banking is a system that has existed for years. The most important feature of this sector is that it offers services such as providing funds, operating accounts to its customers in the system without using interest. This bank started its activities as Türkiye Emlak Katılım Bankası with its activity report published in 2019. After the project, which has a unique method of providing funds, has created a preferential special fund pool. In this study, information about participation banking was given and a literature research was conducted on the project preferred special fund pool. The aim of the research is to measure and recognize whether people who are included in the banking system have information about the project-preferred special fund pool. Its limits are 51 people surveyed in the sector. Since no study has been done on this subject before, the research is an exploratory research. This fund pools are an effective and new financing tool used to support the financing of specific projects. There are some points that need to be improved in order to increase the effectiveness of this system. It is thought that it will be more effective for investors if more attention is paid to points such as transparency and information, feedback and communication, risk management-analysis. In general, it has been concluded that some steps should be taken in this regard.

Keywords: Emlak Participation Bank, Islamic Finance, Participation Banking, Project Preferred Private Fund Pool.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iv
YEMİN METNİ	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu	5
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	5
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları.....	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi	6
1.5. Araştırmanın Grubunun Özellikleri.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK AÇIDAN KATILIM BANKACILIĞI

2.1. Katılım Bankacılığı Tanım ve Tarihçesi	11
2.1.1. Katılım Bankalarının Çalışma Prensipleri	13
2.1.2. Katılım Bankacılığının Amaçları.....	14
2.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Alanları	15
2.2.1. Fon Toplama Faaliyetleri.....	15
2.2.1.1. Özel Cari Hesaplar	16
2.2.1.2. Katılma Hesapları.....	18
2.2.2. Fon Kullanırma Yöntemleri.....	18
2.2.2.1. Murabaha.....	19
2.2.2.2. Mudarebe.....	20
2.2.2.3. Müşareke	21
2.2.2.4. İcara.....	22
2.2.2.5. İstisna	23
2.2.2.6. Selem.....	25
2.2.2.7. Karz-1 Hasen.....	27

2.2.2.8. Teverruk	29
2.2.2.9. Sukuk	30
2.2.2.10. Tekâfûl	31
2.2.2.11. Gayri Nakdi Krediler	32
2.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri	33
2.3.1. Dini Nedenler.....	34
2.3.2. Ekonomik Nedenler	34
2.3.3. Sosyal Nedenler	35
2.3.4. Politik Nedenler	36
2.4. Katılım Bankacılığının Dünyadaki Gelişimi	37
2.4.1. Dünyada Gelişim Süreci	37
2.4.2. Tarihteki İlk Denemeler.....	41
2.4.3. Katılım Bankacılığı Modeli Gelişmiş Ülkeler	42
2.4.4. Seçilmiş Ülke Örnekleri.....	44
2.4.4.1. Malezya	45
2.4.4.2. Bahreyn	48
2.4.4.3. İngiltere	48
2.5. Türkiye’de Katılım Bankacılığı.....	49
2.5.1. Faizsiz Bankacılık Gelişimi	49
2.5.2. 1983-1999 Dönemi: Özel Finans Kurumları	49
2.5.3. 1999-2005 Dönemi	50
2.5.4. 2005 Yılı ve Sonrası Dönem.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PROJE TERCİHLİ ÖZEL FON HAVUZU MODELİ VE UYGULAMA AŞAMALARI

3.1. Seçilebilecek Sektör Bilgisi.....	55
3.2. Süreç	58
3.3. Proje Tercihli Özel Fon Havuzunun Katılım Bankacılığının Gelişimine Etkisi ..	66
3.3. Katılma Hesaplarındaki Vade Uyum Sorunu ve Fon Kullanım Alanları	67
3.4. Mülakattan Elde Edilen Bulgular	68
3.5. Proje Tercihli Özel Fon Havuzuna Dair Eleştiriler ve Geliştirilmesi Gereken Yönleri.....	70
SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	80

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye’de Aktif Büyüklüğüne Göre Bankalar	11
Grafik 2: Faizsiz Finans Sisteminin Küresel Büyüklüğü	41
Grafik 3: Faizsiz Finans Varlıklarına Göre İlk 10 Ülke.....	43
Grafik 4: Faizsiz Finans Varlıklarının Gelişimi.....	44
Grafik 5: 2022 Yılı Sektör Bazlı Hacim Dağılımı.....	56
Grafik 6: 2023 Yılı Sektör Bazlı Hacim Dağılımı.....	57
Grafik 7: 2024 Yılı Sektör Bazlı Hacim Dağılımı.....	57
Grafik 8: Toplam Sektör Bazlı Hacim Dağılımı	58
Grafik 9: BIST Katılım 50 Şirketlerinin Sektörel Dağılımı (% , 2023)	67

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılım Bankalarına Göre Sukuk İhraç Hacimleri (Milyar TL, 2023)	31
Tablo 2: En Güçlü Katılım Bankaları 2023	39
Tablo 3: Türkiye'de Katılım Bankacılığının Kilometre Taşları	52
Tablo 4: Türkiye Katılım Bankaları Başlıca Göstergeleri	54

KISALTMALAR

AAOIFI	: İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATM	: Otomatik Para Çekme Makinası
Ar-ge	: Araştırma Geliştirme
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BES	: Bireysel Emeklilik Sistemi
BIST	: Borsa İstanbul
EFT	: Elektronik Fon Transferi
GSYH	: Gayrisafi Yurt içi Hâsıla
HSBC	: The Hong Kong Shangai Bankası
Hız.	: Hazreti
IIFM	: Uluslararası İslami Finansal Piyasalar Kurulu
IIRA	: Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Kurulu
KFSB	: Katılım Finans Strateji Belgesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KOBİ	: Küçük Orta Boylu İşletme
MTV	: Motorlu Taşıtlı Vergisi
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Kuruluşları
ÖFH	: Özel Fon Havuzu
ROA	: Aktif Kârlılık
S.	: Sayfa
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
YP	: Yabancı Para

GİRİŞ

İslami bankacılık, faizsiz bankacılık veya ülkemizde kullanılmakta olan adıyla katılım bankacılığı, dini hassasiyetler sebebiyle faizden uzak kalma biçiminde klasik bankalara yatırılmayan birikimlerin faizsiz yöntemlerle toplanması ve bu birikimlerin, sermaye ihtiyacı bulunanlara yine faizsiz yöntemler ile kullanımının sağlanması amacıyla ortaya çıkmıştır. Katılım bankaları bu tür gerekli ihtiyacı karşılamaya yönelik olan ve faiz kazancı yerine kazanılan kâr ya da zararı paylaşmayı temel almak şeklinde adil bir sistem üzere kurulan faizsiz kuruluşlardır. Katılım bankalarının sunmuş olduğu en mühim faydalar, bazı bireylerin faizden sakınmaları sebebiyle atıl kalan ve mali sisteme dâhil olmayan fonları iktisadi sisteme dâhil etmiş olmalarıdır.

Katılım bankaları, klasik bankacılık işlemlerini İslami kaideler ve faizsizlik esası çerçevesinde gerçekleştiren finansal kuruluşlardır. Katılım bankalarında fon toplama ve fon kullandırma işlemleri İslami şartlara aykırı olmayacak şekilde sürdürülmekte, bu sistem ortaklık esas alınarak kurulduğu için, mevduat sahiplerine klasik bankalarda olduğu gibi daha önceden miktarı belirlenmiş olan sabit bir faiz ödemesi yapılmamaktadır. Fakat vade sonunda ya da ortaklığın bitmesi neticesinde kesinleşen zarar ya da kâr, tarafların belirlemiş olduğu oranlar baz alınarak pay edilmektedir.

Kâr-zarar ortaklığını esas alan katılım bankacılığı faaliyetleri, XX. yüzyılda Müslüman nüfusunun yoğun şekilde bulunduğu İslam ülkelerinde doğmuştur. 1929 dünya ekonomik krizi akabinde, 50 milyondan fazla bireyin işsiz kalması ve dünyadaki üretim hacminin sert bir ivme ile azalması, I. Dünya ve II. Dünya Savaşlarının bilhassa bu savaşa katılmış olan ülkeler başta olmak kaydıyla birçok dünya ülkesi üzerinde kalan yıkım, ülkelerin kalkınma gayretlerini hızlandırmıştır. Bilhassa siyasi anlamda bağımsızlıklarını kazanan İslam ülkelerinde ihtiyaç duyulmakta olan finansmanın modern bir bankacılık sistemi ile daha etkili olarak kullanılabileceği görüşü yaygınlaşmıştır. İslamiyet'te faizin haram kılınması, İslam ülkelerindeki finansmanın faiz sistemi dışında bulunması ve atıl kalan bu finansmanın iktisadi anlamda kalkınma için kullanılması gerektiği fikri, İslam ülkelerinde faizsiz bankacılık düşüncesinin oluşmasına sebep olmuştur.

Günümüzde çoğu ülkede faizsizlik esasına göre bankacılık faaliyetlerini sürdüren finansal kurumlar bulunduğu gibi, bu alandaki yaşanan gelişmelere kayıtsız kalmayıp faizsiz şekilde çalışan birimler kurmuş olan batılı sermayedarlar da mevcuttur. Faizsiz bankacılık mevcut halleri ile İslami usullere göre işleyişini sürdürse de toplumun belli bir kısmı tarafından kabul görmeyen hizmetleri mevcuttur. Emlak Katılım Bankası Proje Tercihli Özel Fon Havuzu ürünü ile katılım bankacılığı yelpazesinde genişleme aynı zamanda faiz hassasiyeti olan kişilerin katılıma hesabı noktasında sorun yaşadıkları vade problemini çözebilecek bir ürün olarak sunulmasından dolayı tezimizin konusu olmuştur. Ürünün topluma, katılım bankacılığı gelişimine aynı zamanda tüm katılım bankalarının ürünü kullanımı doğrultusunda neler elde edilebileceği, katılım bankalarının büyümesine etkisi ve müşteri sayısının artışı konusunda yeterliliği değerlendirilecektir.

Çalışmamızın ilk kısmında araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın kapsamı ve sınırları, araştırmanın yöntemi ile bulguları ele alınmıştır. Çalışmamızın ikinci kısmında katılım bankacılığının ne zaman başladığına, neden ihtiyaç duyulduğuna ve katılım bankacılığının çalışma prensipleri ile amaçlarına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte göstermiş olduğu faaliyetlerden bahsedilmiş ve katılım bankacılığının sunmuş olduğu ürün ve hizmetler izah edilmiştir. Yapılan mülakatta 51 katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcıların yaş ortalaması 29 olup 31 erkek, 16 kadın ve 4 katılımcı cinsiyet belirtmemiştir.

Çalışmamızın üçüncü kısmında proje tercihli özel fon havuzu üzerinde durulmuştur. Bu fon, firmaların bir projesinin finanse edilmesi için kullanıldığından doğan kâr veya zarara katılma sonucunda oluşan bir üründür. Bunun karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş olan bir getiri ödenmemekte ve anaparanın aynı şekilde geri ödenmesi taahhüdünde bulunulmamaktadır. Bu fon katılım bankacılığının belirlemiş olduğu bazı sektörlerle verilmekte ve bu sektörlerin gerekli ihtiyacını karşılamak için kullanılan bir üründür. Dolaylı olarak bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ekonomik kalkınma planlarında yer alması muhtemel projelere de dahil edilebilir. Kalkınma planlarına da değinecek olursak, Türkiye *On İkinci Kalkınma Planı* (2024-2028) programında yer alan katılım finans programında ülkemizin küresel bir finans merkezi ve uluslararası sermaye için güvenli bir yer olması gayesiyle, sermaye piyasalarını geliştirecek, fintek ekosistemini kuvvetlendirecek, katılım finansın kurumsal yapısını

güçlendirecek ve mevzuat altyapısını geliştirecek adımlar atılması öngörülmüştür (T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023). Yurtiçi tasarrufların artırılması amacıyla yeni araçlar iç taleple uyumlu olacak şekilde geliştirilecek, artan tasarruflar, üretken alanlar da yatırıma yönlendirilerek çalışmalar artacaktır.

Katılım finansa dair uygulamalar ve mevzuat altyapısı geliştirilecektir. Katılım finans sisteminin kurumsal yapısını daha da güçlendirecek dönüşüm sağlanacaktır. Katılım finansı destekleyici mekanizmalar tesis edilecektir. Katılım finans sisteminin bütüncül fikhî yönetim yapısı oluşturulacaktır. Katılım finans kuruluşlarının beşeri sermaye hacmi geliştirilecektir. Katılım sigortacılığı mevzuat altyapısı ve ekosistemi geliştirilecektir. Katılım sigortacılığının ve katılım emeklilik planlarının kapsayıcılığı geliştirilecektir. İstanbul Finans Merkezinin finansal piyasaların derinleşmesine daha etkin bir şekilde destek vermesi sağlanacaktır. İstanbul Finans Merkezinin uluslararası finans sistemine entegrasyonu güçlendirilecektir. İstanbul Finans Merkezi çerçevesinde güncel, kapsayıcı ve dinamik bir katılım finans ekosisteminin oluşturulması minvalinde katılım esaslı faaliyet gösteren fintek kuruluşları desteklenecektir. Ulaştırma, enerji, imalat sanayii ve sağlık gibi çeşitli ve önemli sektörlerdeki büyük ölçekli projelerin finansmanında katılım bankalarının finansman araçlarının da kullanılması sağlanacaktır.

Türkiye 12.Kalkınma (2024-2028) planları içerisinde teşvik edici programlara baktığımızda ise Katılım finans ile ilgili programların, Proje Bazlı Özel Fon havuzuna olumlu bir etkisi olacağı aşına olup özellikle planda yer alan ulaştırma, enerji, imalat enerji ve sağlık sektöründeki yatırım desteklerinin katılım bankacılığı konusunda hassasiyeti olan müşteri bazında artış aynı zamanda proje bazlı yatırımlarda yükselme olacağı öngörülmektedir. 2028 yılı Kalkınma planı çerçevesinde katılım finans desteklerinin katılım bankacılığı büyümesi hedefleri incelendiğinde mevcut olan sektör büyüklüğü (%8,2)'nin 2028 hedefleri doğrultusunda %15 olarak büyüme hedefi koyulmuştur. Bu sonuçların Emlak Katılım Bankası'nın sunmuş olduğu Proje Tercihli Özel Fon Havuzu ürününün ciddi bir düzeyle ilerleme sağlayabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada Cumhurbaşkanlığı finans ofisinin yayınladığı katılım finans strateji belgesi (2022-2025) (KFBSB)'nden de faydalanılmıştır. Bu belge Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ulusal strateji belgesi olma özelliği taşımaktadır. Bu belgenin önemi Türkiye'yi katılım

finansın öncü ülkesi haline getirmek için mühim bir yol haritası niteliği taşımaktadır. KFSB, İstanbul Finans Merkezi projesinin de iki başlıca ayağından bir tanesi olan katılım finansın, ilke ve prensiplerine uyumlu şekilde faaliyet göstermesi, farklı yapısal sorunlarına uygulanabilir ve gerçekçi çözümler oluşturulması, finansal sistem içinde hak ettiği yere ulaşması ve Türkiye Ekonomi Modelini aktif biçimde desteklemesi gayesiyle hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu bölümde çalışmanın konusu kavramsal açıdan ele alınmıştır. Araştırmanın konusu, amacı ve önemi izah edilmiştir. Bununla birlikte araştırmanın kapsamı, sınırları, yöntemi ve bulguları açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın Konusu Proje Tercihli Özel Fon Havuzu Emlak Katılım Bankası incelenmesidir. Emlak Katılım Bankası'nın sektöre yeni olarak kattığı ürünün katılım bankacılığına faydası ve öneminden bahsedilmiştir. Bu bağlamda ürünün gelişmesi gereken yönleri değerlendirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı katılım bankacılığında proje tercihli özel fon havuzunu tanıtmaktır. Gerçekleştirilen mülakatlarda özellikle katılım bankasını kullanıp bu tarz fonlardan müşteri ve portföylerinin haberdar olup olmadığı belirlenmeye çalışılmış aynı zamanda bu mülakat sayesinde ilgili ürünü müşteri ilk kez duymuş olsa bile araştırma içerisine girerek ürünü tanımaya çalışması hedeflenmiştir. Mülakatta yaş ortalamasının 29 olduğu saptanmıştır. Yeni kuşakların bir diğer ifadeyle teknoloji ile arası iyi olan kuşakların bu üründen haberdar olduğu, fakat biraz daha eski kuşakların veya teknoloji ile arası kötü olan kuşakların üründen haberdar olmadığı görülmüştür. Bu durumda yapılan mülakat ile sunulan ürünün sahada etkinliği arasında nasıl bir bağ olduğunu ortaya çıkmıştır. Proje tercihli özel fon havuzu bankacılık sektöründe yeni bir üründür. Bu ürün Emlak Katılım Bankası üzerinden anlatılacaktır. Bu ürünün yeni bir ürün olması ve tanıtılacak olması araştırmanın önemini göstermektedir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Araştırmanın kapsamı Emlak Katılım Bankası'na ait bir ürün olan proje tercihli özel fon havuzunun incelenmesidir. Araştırmanın sınırlarını bankacılık sektöründe çalışan 51 kişi

ile yapılan mülakat çalışması belirlemektedir. Konuyla ilgili daha önceden hiçbir çalışma yapılmadığından bu çalışma için keşfedici araştırma diyebiliriz.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma, açık uçlu ve karşılıklı iletişim metoduyla derinlemesine ve detaylı verilere ulaşmayı hedefleyen bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem genellikle niteliksel veri toplamayı amaçlar ve katılımcıların görüşlerini, deneyimlerini, tutumlarını veya duygusal tepkilerini anlamaya yöneliktir. Açık uçlu sorular ve katılımcılarla doğrudan etkileşim içeren teknikler, araştırmacıların derinlemesine anlayış kazanmalarını sağlar. Nitel araştırmalarda toplanan veriler çeşitlilik gösterebilir. Araştırmacılar, genellikle gözlem notları, görüşme kayıtları, dokümanlar, resimler ve diğer grafik sunumlar gibi farklı veri toplama araçları kullanarak bilgi elde ederler. Bu çeşitlilik, araştırmanın kapsamına ve hedeflerine bağlı olarak araştırmacının tercihlerine ve yöntemine göre değişebilir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Nitel metodların sonuçları daha açıklayıcıdır ve ulaşılan verilerden oldukça kolay çıkarımlar yapılabilir. Nitel araştırma yöntemleri, özellikle sosyal ve davranışsal araştırma bilimlerinde gelişmiş ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Günümüz dünyası giderek daha karmaşık hale gelmiş ve insanların düşüncelerini, algılarını ve davranışlarını anlamak giderek zorlaşmıştır. Bu bağlamda, nitel araştırma yöntemleri önemli bir rol oynamaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2018, s. 20-21).

Birebir görüşme, genellikle derinlemesine ve kişisel bir etkileşim yoluyla bilgi toplamayı amaçlayan nitel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntemde, araştırmacı ve katılımcı arasında yüz yüze veya telefonda gerçekleşen bireysel bir görüşme süreci vardır. Birebir görüşmeler, araştırmacının katılımcıyla birebir etkileşimde bulunarak derinlemesine bilgi elde etmesini sağlar. Bu şekilde, katılımcıların düşüncelerini, duygularını, deneyimlerini ve motivasyonlarını daha ayrıntılı olarak anlamak mümkün hale gelir.

Esneklik ve ilgili sorular hususunda araştırmacı, katılımcının verdiği cevaplara göre esneklik gösterebilir ve ilgili takip soruları sorarak konunun daha derinlemesine incelenmesini sağlayabilir. Bu, araştırmacının katılımcıyla etkileşimdeki deneyim ve yetkinliğine bağlı olarak bilgi toplama sürecini iyileştirir. Doğal ortam ve ifade okuma

konusunda ise yüz yüze yapılan birebir görüşmeler, katılımcının beden dilini ve ifadelerini okumayı kolaylaştırır. Bu, katılımcının duygusal durumunu, tutumlarını ve tepkilerini daha iyi anlama fırsatı verir.

Zaman ve süreç yönetimi açısından bakıldığında ise birebir görüşmeler genellikle belirli bir süre içinde gerçekleşir (örneğin yarım saat ile iki saat arası). Araştırmacılar, belirli bir konuyu derinlemesine keşfetmek için bu süreyi etkili bir şekilde yönetmek zorundadır. Güven ve gizlilik bakımından birebir görüşmeler, katılımcının araştırmacıyla güvenli bir ortamda açık olmasını sağlar. Bu, katılımcının daha rahat hissetmesini ve samimi bilgi paylaşmasını teşvik eder. Birebir görüşmeler, özellikle karmaşık ve derinlemesine anlayış gerektiren konuları araştırmak için ideal bir yöntemdir. Bu yöntem, araştırmacılara katılımcıların kişisel deneyimlerini ve bakış açılarını daha iyi anlama fırsatı verir ve bu da araştırma sonuçlarının zenginliğini artırır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2018, s. 24).

Odak grupları, nitel araştırma yöntemleri arasında yaygın olarak kullanılan ve derinlemesine anlayış sağlayan bir yöntemdir. Odak gruplarının bazı temel özellikleri ve avantajları bulunur. Bunlar; Odak grupları genellikle 6 ila 10 katılımcıdan ve belirli bir hedef pazarını temsil eden kişilerden oluşur. Bu gruplar belirli bir ürün, hizmet veya konsept hakkında derinlemesine görüş ve deneyimleri toplamak için idealdir. Odak gruplarının temel amacı, katılımcıların düşüncelerini, motivasyonlarını ve davranışlarını anlamak için “neden”, “ne” ve “nasıl” sorularına yanıt bulmaktır. Bu şekilde, araştırmacılar ürün geliştirme, pazarlama stratejileri ve diğer karar alma süreçlerinde kritik bilgiler elde ederler. Farklı veri toplama yöntemleri bakımından, günümüzde odak grupları çeşitli cihazlar üzerinden online olarak düzenlenebilir. Katılımcılara gönderilen mülakatlar aracılığıyla yanıtlar toplanabilir ve bu şekilde etkileşim şahsen olmadan sağlanabilir. Bu, coğrafi ve zaman kısıtlamalarını azaltır ve katılımı artırabilir. Maliyet ve etkinlik açısından odak grupları genellikle diğer çevrimiçi nitel araştırma yöntemlerine kıyasla pahalı olabilir. Ancak sundukları derinlemesine bilgi ve kapsamlı anlayış düşünüldüğünde, maliyetlerinin karşılığını verdiği düşünülür. Odak grupları, yeni ürünlerin ve hizmetlerin pazarlanabilirliğini, tüketici algısını ve kabul edilebilirliğini test etmek için çok kullanışlıdır. Nitel araştırmalarda verilerin üçgenlemesi geçerliliği sağlamak adına önemli konulardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Odak grup

görüşmesi, bireysel görüşme ve gözlem yöntemlerinin bir arada kullanılması veri üçgenlemesine örnek olarak verilebilir (Isık & Semerci, 2019).

Etnografik araştırma, antropoloji alanından köken alan ve sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Bu yöntem, genellikle belirli bir kültür veya toplum içindeki insanların davranışlarını, inançlarını, değerlerini ve günlük yaşamlarını anlamak için kullanılır. Vaka çalışması araştırması ise sosyal bilimlerde ve diğer disiplinlerde kullanılan derinlemesine bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, genellikle belirli bir olayı, durumu, grup veya bireyi detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlar. Özellikle karmaşık, nadir veya detaylı incelemeler gerektiren durumlar için uygun bir yöntem olarak kabul edilir. Bu yöntem, sosyal bilimlerden işletmeye, tıptan eğitime birçok alanda kullanılabilir ve genellikle somut ve derinlemesine bilgi sağlamak için etkili bir araç olarak değerlendirilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2018, s. 23).

Kayıt tutma metodu, bazı durumlarda araştırmacılar, gündelik olaylar sırasında üretilen veya özel olarak mevcut bir araştırma için oluşturulan dokümanları toplayarak ve inceleterek gözlem, katılımcı gözlem ve görüşmeyi tamamlar. Bu nedenle, doküman incelemesi, araştırma ortamındaki katılımcıların değerlerini ve inançlarını tasvir etmede zengin ve fazla göze çarpmayan bir tekniktir. Bununla birlikte, insan ilişkileri daha fazla tarihsel bilgi (örneğin, arşiv kayıtlarından elde edilen katılımcılara ilişkin sayısal bilgiler) ve doğrudan gözlemlenemeyen şeylerle ilgili paha biçilmez veriler de sağlayabilir. Doküman incelemesi veri toplama tekniği olarak kullanıldığında sosyal anketlerden, derinlemesine görüşmelerden ya da katılımcı gözlemleri gibi diğer tekniklerden daha yararlı ve hatta bazen daha uygun maliyetli olabilir. (Özkan, 2021)

1.5. Araştırmanın Grubunun Özellikleri

Faizsiz bankacılık modeli, 21. yüzyılın ortalarında gelişmeye başlamış ve İslam hukukunun prensiplerine dayanarak işleyişini sürdüren bir kavramdır. Bu model, müşterilere geniş bir ürün ve hizmet yelpazesi sunmanın yanı sıra mevcut hizmet portföyünü sürekli olarak yeni ürünlerle genişletmeyi hedeflemektedir. Ülkemizdeki bilinen adlarıyla katılım bankaları, faiz duyarlılığı olan bireylerin birikimlerini katılma hesapları aracılığıyla toplamaktadır. Bu hesaplar, imalat, sağlık, sanayi, ticaret ve hizmet

sektörleri gibi çeşitli alanlarda murabaha, müşareke, mudarebe, finansal kiralama ve yatırım vekâleti gibi fon kullandırma yöntemleriyle değerlendirilmektedir.

Ancak günümüzdeki katılım bankacılığı uygulamalarında mudarebe sözleşmesi ile klasik fıkıh literatüründeki akit arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Finansal piyasaların karmaşıklığı ve ilişkili zorunluluklar, klasik akitlerin tamamen kullanılmasına engel olmaktadır. Bu sebeple, faizsiz ekosistemin uyguladığı sözleşmelerin bazı yönleri klasik fikhî kurallardan ayrılabilir.

Özel Fon Havuzu Katılma Hesabı Sözleşmesi gibi yeni ürünler, mevcut katılma hesaplarına getirilen eleştirilere bir yanıt olarak geliştirilmiştir. Bu ürün, katılım bankaları ve müşteriler için farklı ve yenilikçi fırsatlar sunmakta olup, özgün yapısını büyük ölçüde korumaktadır. Bu tarz inovasyonlar, faizsiz bankacılık alanındaki işlem hacmini artırırken yeni ürünlerin geliştirilmesine de katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte özel fon havuzu, yatırımcılarına artan enflasyon sebebiyle paralarının erimemesi adına farklı bir yatırım aracı yönlendirmiştir. Bu ürün ile yatırımcılar faizsiz olarak istedikleri sektörde yatırım yapabilme avantajına erişmiştir. Altın, dolar, borsa gibi yatırım araçları yükselen enflasyon karşısında riskli yatırım olarak değerlendirilmektedir. Katılım bankalarının fonları faizsiz şekilde kâr kazanmama talebinde bulunan yatırımcılar için ön plana çıkmıştır.

Bu ürün faiz hassasiyeti bulunan bireyler için katılım bankalarının sunmuş olduğu yeni bir üründür. Bu ürüne yatırımcıların yapacakları yatırımlar ile belirlenmiş olan sektörlerde büyüme sağlanabilecek, ülke ekonomisine fayda verecek, aynı zamanda yatırımcılar faizsiz şekilde kâr elde edebileceklerdir. Ülke ekonomisi için önemli yer tutan imalat, inşaat, enerji, eğitim, sağlık, madencilik gibi sektörlerin desteklenmesi bu konuda önem arz etmektedir. Bu ürüne yapılacak olan yatırımlar ile bu sektörler faizsiz şekilde desteklenebilecek ülke ekonomisinin büyümesi ile birlikte yatırımcılar bu konuda kazanç sağlayabileceklerdir.

Toplamda 51 katılımcı ile mülakat yapılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 29 seyrinde olup 31'i erkek, 16'sı kadın ve 4 katılımcı cinsiyet belirtmek istememiştir. Bu mülakatı yapmamızdaki amaç ortalama olarak Emlak Katılım Bankası'nda yeni bir ürün olarak

ortaya çıkan proje bazlı özel fon havuzu ürününü kimlerin bilip bilmediğini, etkinliğini, ürünün müşteri üzerindeki güvenilirliğini saptamaktır.

Katılımcıların 6'sı ilköğretim, 7'si lise, 9'u ön lisans, 22'si lisans ve 7'si yüksek lisans mezunudur. Ortalama gelir düzeyi 33.000- 70.000 TL arasındadır. Büyük çoğunluğu ortalama 5 yıldır katılım bankacılığı sektöründe çalışmaktadır. Dini hassasiyetleri nedeniyle Konvansiyonel Bankacılık yerine Katılım Bankacılığını tercih edenlerin sayısı görece daha fazladır.

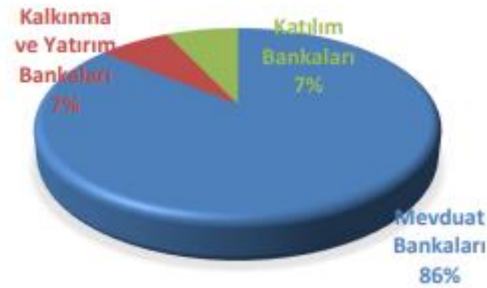
İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK AÇIDAN KATILIM BANKACILIĞI

2.1. Katılım Bankacılığı Tanım ve Tarihçesi

Geleneksel bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankalar önceden belirlemiş oldukları faiz oranları üzerinden müşterilerinden topladıkları paraları müşterilerin istek ve talepleri doğrultusunda kredi olarak sunmaktadırlar. İslam'ın faizi yasak kılmasından dolayı geleneksel bankacılık modelinden kaçınmakta olan Müslüman kesim katılım bankacılığı ile atıl kalan fonlarını değerlendirmekte ve ihtiyaç duydukları fonları katılım bankaları vasıtasıyla faizsiz şekilde karşılayabilmektedir. Bu doğrultuda geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığını birbirinden ayıran en önemli özelliklerden bir tanesi katılım payıdır. Geleneksel bankalar uygulamalarında faizi esas alırken katılım bankaları kâr payı sistemini esas almaktadır. Yatırımcıların yapmış oldukları ticari faaliyetlerde değerlendirip gelir kazanmak isteyen müşterilerin katılmış oldukları bu düzene faizsiz bankacılık şeklinde isimlendirilmiştir (Özcan & Hazıroğlu, 2000). Bu minvalde katılım bankalarının sistemlerine dahil olan yatırımcılar birikimlerini faiz hassasiyetlerinden dolayı katılım bankalarında değerlendirmeyi tercih eder. Bu işleyiş geleneksel bankacılığın finansal sisteme dahil edemediği mevduatların ekonomiye dahil olmasını sağlar.

Grafik 1: Türkiye’de Aktif Büyüklüğüne Göre Bankalar

Kaynak: (Atar, 2023)

Katılım bankaları, kâr-zarar ortaklığı doğrultusunda faaliyetlerini sürdürmektedir. İşleyiş temellerinde reel ticareti desteklemek bulunmaktadır. Katılım bankaları İslamiyet'te faizin yasak kılınması dolayısıyla ekonomide faizsizlik prensibini uygulamaya geçirerek hem sosyal hem de ekonomik işlevi sağlamaktadır (Tenekeci, 2017).

Katılım bankacılığı, bankacılık eylemlerini icra ederken faizsizlik prensibi ile özümseyen ve uygulayan, kâr-zarar ortaklığına dayanan, fon toplayıp bu fonları ticari eylemlerde kullanarak bankacılık eylemlerinde bulunan bir banka modelidir. Bankaların adlarında yer alan katılım ifadesi yapılmış olan bankacılık eylemlerinde kâr-zarar ortaklığı göstermek adına kullanılmıştır. Bahsedilen bu bankalar müşterilerinden toplamış oldukları fonları faizsizlik ilkesine dayanarak ve ticari eylemlerde kullanarak, oluşacak olan kâr-zararı birikim sahibi olan müşterileri ile pay etmektedir. Katılım bankaları toplamış oldukları fonları yerli ve yabancı para cinsi üzerinden toplayabilmekte, bu para birimleri ile fon olarak müşterilerini kullanılabilmektedir. Bahsedilen bu fonlar, vadeli hesaplarda veya diğer adıyla katılma hesaplarında toplanmakta ve kâr-zarar dağılımı bu hesaplar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Katılma hesaplarına toplanan fonlar, bireysel ve kurumsal fonlamaları desteklemek üzere mudarebe, müşareke, leasing, kira sertifikası gibi çeşitli ürünlerde kullanılmaktadır. Bu çeşitlilik, katılım bankacılığı prensipleri doğrultusunda farklı sektörlere ve ihtiyaçlara yönelik fonlama imkânı sağlamaktadır.

Katılım bankaları, yatırım yapmak isteyen birey ve kurumlara kâr-zarar ortaklığını esas alarak çeşitli fonlama hizmetleri sunan, ekonomiyi finanse etmek için farklı kaynaklar oluşturan ve finans sektöründe faaliyet gösteren kurumlardır. Bu bankalar, müşterilerinden topladıkları fonları katılma hesapları veya cari hesaplarda değerlendirirken, bu fonları faizsiz finansman ürünlerinde kullanarak ekonomiye katkı sağlarlar. Oluşan kâr veya zarar, toplanan fonların sahipleri olan katılım hesaplarına dağıtılır. Katılım bankaları, geleneksel faizli ürünlerin yerini faizsiz ürünlerle değiştirerek müşterilerine farklı hizmet yöntemleri sunarlar. Bu yaklaşım, İslami prensiplere uygun olarak finansal işlemleri gerçekleştirme ve katılımcılara adil bir şekilde kâr paylaşımı sağlama amacını güder (Tunç, 2000, s. 13). Kullanılmakta olan ürünlerin ya da sanayide üretilmek istenen bir ürünün hammaddesi, makinelerin temini, gayrimenkul alımı gibi Talep edilen bütün ürünler bu fonlar ile temin edilmektedir. Bu bankalarda yapılmış olan

ve uygulanan bütün işlemlerde, belirsizlik ve faiz oluşturmakta olan işlemler, fazla risk barındıran işlemler ve sahte işlemler finanse edilmemektedir.

2.1.1. Katılım Bankalarının Çalışma Prensipleri

Katılım bankaları, faizsizlik prensiplerine dayanan bir sistemle müşterilerinden topladıkları fonları ticari eylemlerde değerlendirir ve bu süreçte kazanılan kâr veya zararı müşterilerine belirlenmiş olan oranlarda dağıtırlar. Bu işlem, kâr-zarar ortaklığı usulü olarak bilinir ve İslami finans prensiplerine uygun olarak faaliyet gösterir. Bahsedilen bankaların işlemlerini sürdürürken dayanmış oldukları prensipler aşağıda yer almaktadır (Özulucan & Deran, 2009, s. 88);

1. Katılım bankacılığı risk oluşturmaktadır. Banka özelinde müşteriden toplanmış olan fonlar ve banka sermayesi ticarete verimli olarak kullanılmaktadır. Katılım bankalarının müşteri kitlesini ticarete yönlendirmesinin asıl sebebi faizin İslamiyet dilinde yasak kılınması ve ticaretin helal kılınmasından kaynaklanmaktadır.
2. Finansmanın önemli bir çoğunluğu sosyal sorumluluğa sahip olan projelerde fon olarak kullanılmaktadır.
3. Finansal riskler sermayedara aittir. Bir diğer ifadeyle sermayeyi işletmekte olan, bir risk altında değildir.
4. İslamiyet'te faizin haram kılınması ile İslami kaidelere yönelik çalışan katılım bankalarında da faiz kesinlikle yasak kılınmıştır. Müşterilere sunulmuş olan hizmetlerin tamamında faizsizlik ilkesi yatmaktadır. Dolayısıyla sağlamış oldukları kaynaklara ve kullandırmış oldukları finansmanın hiçbirinde müşteriler faiz ödememektedir.
5. Katılım bankacılığının çalışma prensibi kâr ya da zarara katılma ortaklığı yahut sermaye iştiraki olarak görülmektedir. Böylesine bir çalışma biçimi katılım bankacılığı sektöründe uygun görülmüştür. İslamiyet dininde sermaye sahibi bulunan birey ya da kurum kazandığı kârı emek sarf eden kişilerle paylaşabilir. Sermayenin kâr veya getiri oranı bilinse de katılım bankalarında kazanılacak kârın kesin miktarı önceden belirlenmemektedir. Bu durum, kâr-zarar ortaklığı prensibine dayanan ve İslami finans prensiplerine uygun bir yaklaşımı ifade eder.

2.1.2. Katılım Bankacılığının Amaçları

Kur'an'da ekonomik sistemle ilgili ayrıntılı kurallar belirtilmemiş olmasına rağmen, İslami prensiplere dayalı olarak bazı yasaklar ve öneriler bulunmaktadır. Bu yasaklardan en önemlisi faizdir. İslam'a göre faiz, ekonomik adaleti ve toplumsal dengeyi bozan bir uygulamadır ve bu nedenle İslami finans kurumları, faizsiz prensiplere dayalı olarak faaliyet göstermek üzere kurulmuştur.

Katılım bankacılığı sistemi, geleneksel faizli bankacılık sistemine alternatif olarak faizsiz finansman prensiplerini benimseyen bir yapıya sahiptir. Bu sistem, Kur'an'daki yasaklara uygun olarak faiz içermeyen finansal ürünler sunar ve müşterilerle kâr-zarar ortaklığı esasına dayalı işlemler yapar. Bu bağlamda, katılım bankacılığı kurumlarının geliştirilmesi ve bu kurumların geleneksel bankalarla rekabet edebilir düzeye gelmesi önemlidir. Bu hedeflere ulaşmak için, fon talepleriyle arzını bir araya getirme, üretim, yatırım ve ticari faaliyetleri destekleme, İslami finans prensiplerine uygun sözleşmeler ve uygulamalar geliştirme gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu minvalde İslam'ın ekonomik adalet ve sosyal refah prensiplerine dayalı olarak faizsiz bankacılık ve finansal kurumların geliştirilmesi, sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda toplumsal ve ahlâkî yönden de önem arz etmektedir. Katılım Bankacılığı sistemi, geleneksel bankacılık düzeyinde hizmet sunarak refah düzeyini artırmayı, ekonomik eşitliği sağlamayı, yapılan yatırımlardan kâr elde etmeyi, ekonomik büyümeye katkı sağlamayı ve sektörde rekabet gücü kazanmayı amaçlar. Bu hedefler, Katılım bankacılığı sözleşmelerinin temel amacını oluşturur (Wardhany & Arshad, 2012, s. 10).

Katılım bankacılığının sözleşmelerinin ana prensibi, İslam hukukunda ticaretin tanımıyla uyumlu olarak yapılan işlere dayanmaktadır. Ticaretin İslam hukukundaki tanımı, helal ve meşru olan faaliyetlerin ticari sözleşmelerle gerçekleştirilmesini kapsar. Dolayısıyla, katılım bankacılığı sözleşmeleri de bu çerçevede faizsiz ve helal ticaret esaslarına dayanmaktadır. Ancak, bu sözleşmelerin İslam hukukuna uygun olup olmadığının değerlendirilmesi ve uygunluk kontrolünün yapılması önemlidir. Bu kontrol, genellikle bir kurum veya kurul tarafından gerçekleştirilir. Örneğin, bazı ülkelerde İslami finansın denetlenmesi ve uygunluk kontrolü için özel olarak kurulmuş İslami finans kurulları veya denetleme organları bulunmaktadır. Bu kurumlar veya kurullar, katılım bankacılığı ürünleri ve sözleşmelerinin İslam hukukuna uygunluğunu değerlendirir, gerekli onayları

verir ve denetimleri yaparlar. Bu sayede, katılım bankacılığı kurumları ve müşterileri, faizsiz finansman prensiplerine uygun şekilde işlem yaparlar ve hukuki açıdan da güvende olurlar. Katılım bankacılığı sözleşmelerinin İslam hukukuna uygunluğunun sağlanması için profesyonel ve bağımsız kurumların yapacağı uygunluk kontrolleri önemlidir. Bu kontroller hem kurumların hem de müşterilerin İslami finans prensiplerine uygun hareket etmelerini sağlar (Topal, 2015).

İslam ülkelerinde yaşamakta olan kişilerin önemli bir kısmı dini sebeplerden kaynaklı olarak faizli olan işlemlerden kaçınmaktadır. Bu sebeple geleneksel bankaları kullanmak istemeyen kişilerin fonları ekonomi içerisinde atıl olarak kalarak bir fayda sağlamamaktadır. Katılım bankaları, bu kaybı minimuma indirerek atıl kalmış olan fonların ekonomi içerisinde dâhil edilmesini sağlamakta olup, birikim sahiplerinin getiri sağlamasına fayda sağlamaktadır.

2.2. Katılım Bankalarının Faaliyet Alanları

Katılım bankalarının faaliyet alanları başlığı altında ülkemizde gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden söz edilmiştir. Fon toplama ve fon kullandırma eylemleri olarak isimlendirilen ürünler detaylı olarak aşağıdaki başlıklarda açıklanmıştır. Katılım bankalarının kullanmış olduğu İslami usullerle uygulanan işlemlerden bahsedilmiştir.

2.2.1. Fon Toplama Faaliyetleri

Katılım bankaları, geleneksel bankalar gibi tüzel ve gerçek kişiliği haiz müşterilerden birikim toplama faaliyeti yürütmektedirler. Bu birikim toplama işlemi genellikle cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığıyla gerçekleştirilir. Katılım bankaları, müşterilerinden topladıkları birikimleri ve kendi öz sermayelerini kaynak olarak kullanarak fon kullandırma ve diğer bankacılık işlemlerini gerçekleştirirler. Faizsiz finansman prensiplerine dayalı olarak yapılan bu işlemler, İslam hukukuna uygun şekilde faaliyet göstermeyi amaçlar. Bu şekilde, katılım bankaları hem müşterilerin finansal ihtiyaçlarını karşılamakta hem de ekonomik faaliyetleri desteklemekte rol oynarlar (Karapınar, 2003).

Katılım bankaları, faizsiz finans prensiplerine göre faaliyet gösteren finansal kurumlar olarak, müşterilerinden fon toplamak için çeşitli yöntemler kullanırlar. Bu fon toplama

işlemleri genellikle kıymetli maden, yerli ve yabancı para cinsinden cari hesaplar ve katılma hesapları aracılığıyla gerçekleştirilir. Müşterilerin birikimleri, faizsiz finansman prensiplerine uygun olarak katılma prensibiyle toplanır ve bu sayede banka ile müşteriler arasında kâr-zarar ortaklığı oluşturulur. Katılma hesapları, katılım bankalarının toplamış olduğu fonların büyük bir kısmını oluşturur ve bu fonlar çeşitli finansman işlemleri için kullanılır. Bu işlemler genellikle gerçek ticaret işlemleri çerçevesinde gerçekleştirilir ve nakit karşılığı kredi gibi geleneksel bankacılıkta kullanılan uygulamalar yerine, ticari işlemlerle ilişkilendirilir. Katılım bankalarında, müşterilere sağlanan finansmanlar genellikle fatura karşılığı krediler şeklinde yapılandırılır. Yani, müşterinin ihtiyaçlarına yönelik olarak verilen finansman tutarı, belirlenen bir kâr payı üzerinden hesaplanarak ileri vadeli taksitlere bölünür. Bu sayede müşteri, ihtiyacı olan finansmana erişebilirken, faizsiz prensiplere uygun olarak işlem yapmış olur. Bu sistemin önemli bir yararı da kayıt dışı işlemlerin minimuma indirilmesidir. Çünkü işlemler gerçek ticaret ve ticari belgeler üzerinden yapıldığı için daha şeffaf ve denetlenebilir hale gelir. Böylece kayıtlı ekonomiye katkı sağlanır. Katılım bankacılığı sistemi, faizsiz finans prensipleri çerçevesinde müşteri fonlarını toplayarak ve gerçek ticaret işlemleriyle ilişkilendirerek ekonomik büyümeye ve finansal sistemin sağlıklı işleyişine olumlu etki eder. (Mumcu, 2021).

2.2.1.1. Özel Cari Hesaplar

Katılım bankalarında cari hesaplar, tıpkı geleneksel bankalardaki vadesiz hesaplar gibi, tüzel ve gerçek kişilere bireysel veya ticari amaçlarla sunulan hesaplardır. Bu hesaplar, kişinin istediği zaman kısmen ya da tamamen para çekebildiği, herhangi bir kâr taahhüdü olmayan hesaplardır. Kıymetli maden, döviz veya Türk Lirası cinsinden açılabilen bu hesaplar, müşterilere likidite sağlama ve günlük finansal işlemlerini yönetme imkânı tanır. Cari hesaplar, müşterilerin paralarını güvenli bir ortamda saklama ve olası finansal risklere karşı koruma amacı taşır. Bu hesaplar aracılığıyla banka tarafından sağlanan çek karnesi kullanımı, EFT, çek senedi tahsili gibi temel bankacılık hizmetlerinden yararlanılabilir. Günlük ödemeler ve diğer bankacılık işlemleri de genellikle cari hesaplar üzerinden gerçekleştirilir. Katılım bankalarındaki cari hesaplar, faizsiz finans prensiplerine uygun olarak işler ve müşterilerin finansal ihtiyaçlarına cevap verir. Bu hesaplar, geleneksel bankalardaki vadesiz hesaplarla benzerlik gösterir ancak faizsiz

finansman prensipleri çerçevesinde işlem görürler. Genel olarak ticari eylemlerde bulunan müşteriler bahsedilen bu hizmetleri sıklıkla kullanmaktadır. Cari hesaplar günlük olarak hareketliliğin çok olmasından kaynaklı getiri sağlamaya uygun olan hesap değildir. Fakat banka bu hesaplarda yer alan paranın ortalamasını alarak gereken rezervleri ayırarak bu paraları kendi öz kaynakları olarak kullanabilir. Hesapların işletilmesi ile oluşan kâr ya da zararın tümü banka hesaplarında işlenir.

Müşterilere hesap açılırken gerçek ya da tüzel kişiliği bulunan belgeler istenir. Gerçek kişi adına hesap açılması için kimlik belgesi, adres bilgileri, pasaport gibi evraklar istenir. Tüzel kişilik adına hesap açılması için ise ticari faaliyet belgesi, Ticaret Sicil Gazetesi, imza sirküleri ve vergi levhası gibi işletmelere yönelik kuruluş evrakları talep edilir. Bu evraklarla beraber müşteriye özel olan bir numara ile hesap açılışı yapılır. Müşteriyi açılmış olan hesap için oluşturulan sözleşmeye imza alınarak işlemler tamamlanır. Bu hesapların özellikleri aşağıda yer almaktadır (Ziraat Katılım Bankası, 2022);

1. Yerli ve yabancı para ya da kıymetli maden olarak hesap açılabilir.
2. Tüzel ya da gerçek kişiler tarafından cari hesaplar açılabilmektedir.
3. Hesap sahibi hesabında yer alan mevduatın tümünü veya bir kısmını dilediği zaman dilediği şekilde çekebilir.
4. Cari hesaplarda yer alan paralar için herhangi bir kâr ödemesi yapılmaz.
5. Cari hesaplar vasıtasıyla EFT, havale döviz alım satım işlemleri gerçekleştirilebilir.
6. Cari hesaplar vasıtasıyla ATM ya da kredi kartı alınabilir.
7. Bu hesaplardan fatura, vergi, borç, MTV, SGK gibi ödemeler gerçekleştirilebilir ve otomatik ödeme talimatları verilebilir.
8. Hesaplar açılırken herhangi bir limit şartı konulmaz.
9. Kredi ödemeleri cari hesapları tanımlı olmaktadır ve cari hesaptan ödeme gerçekleştirilir.
10. Cari hesap müşterileri şube dışında ATM, telefon bankacılığı ve internet bankacılığından hesaplarına erişim sağlayarak işlemlerini gerçekleştirebilir.

2.2.1.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları, müşterilerin tasarruflarını değerlendirmek için açılmış olan hesaplardır. Bu hesaplara aktarılan paranın tasarruflardan faydalanmak için müşteriler ile kurum arasında bir sözleşme imzalanır. Bu sözleşmede müşterinin parasını değerlendirerek elde edeceği kâr dönem sonunda müşteri ve banka arasında paylaşılır. Eğer zarar gerçekleşirse elde edilen zarar yalnızca müşteriye ait olur. Bu hesapların özelliği aşağıda yer almaktadır (Kuveyt Türk Katılım Bankası 2022);

1. Yerli ve yabancı para ya da kıymetli maden cinsinden katılma hesapları açılabilir.
2. Müşteriler belirlenmiş olan vadeler sonunda belirlenmiş olan kâr havuzundan kendi oranları doğrultusunda kâr payı almaktadır.
3. Katılma hesapları minimum 1 ay maksimum 1 yıl olmak üzere istenilen vadeye göre açılabilir.
4. Vadesi dolmuş olan kaplama hesaplarından kazanılan brüt kârdan vergi kesintisi yapılarak oluşan tutar müşteri hesabına aktarılır. Müşteriye verilmiş olan katılım hesap cüzdanlarında brüt ve net tutarlar belirlenmiştir.
5. Müşterilerin vade süresi uzadıkça ve yatırmış olduğu tasarruf miktarı arttıkça alacağı kâr miktarı değişir.
6. Katılma hesaplarında para yatırma işlemi yalnızca vade bitiş tarihi itibariyle yapılabilir.
7. Katılım hesabından kısmi olarak para çekme işlemi vade dolmadan evvel yapılabilmektedir. Paranın tümü vade dolmadan çekilebilir. Vade bitiş tarihinden evvel çekilen paraya yönelik kâr payı vade tarihi gelmediği için alınamaz. Geriye kalan tutar için vade bozulmadan devam etmektedir.

2.2.2. Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankaları müşterilerinin birikimlerini cari ve katılım hesabı altında topladıktan sonra topladıkları bu paraları fon olarak kullandırma işlemi gerçekleştirir. Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayıran en önemli özelliklerinden bir tanesi fonlama işlemlerinin farklı olmasıdır. Katılım ve cari hesaplarına yatırılmış olan paralar sermaye talebi bulunan kişi ya da firmalara finansman olarak sunulmaktadır. Katılım bankalarının fonlama işlemi ile gelir sağlaması sonucunda oluşan bu kredilere üretim kredileri adı

verilmektedir (Özsoy, 2012, s. 47). Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri aşağıda açıklanmıştır.

2.2.2.1. Murabaha

Murabaha, ürünü kâr etmenin karşılığında satma anlamını taşımaktadır. Katılım bankalarının en sık kullanmış olduğu fonlama işleminin başında yer alır. Bu sistemde banka, fon kullanarak mal almak isteyen müşteri ile mal satmak isteyen satıcı bulunmaktadır. Bu yöntem vasıtasıyla banka konu olan malı peşin şekilde alıp vadeli şekilde üzerine kâr payı koyarak satmaktadır. Mal sahibi malını satıp ticari gelir elde eder. Alıcı ise faizsiz finansman yönetimini kullanarak peşin şekilde finanse edemeyeceği malı vadeli şekilde alır. Böylelikle üç taraf da bu yöntem ile kendisine kâr sağlamış olur (Kazancı, 2021).

Katılım bankaları, teçhizat, hammadde, mamul, yarı mamul, makine gibi emtiaları İslami kurallar çerçevesinde peşin şekilde satın alarak bu emtiaları ihtiyaç sahiplerine vadeli şekilde satmaktadır. Yapılan bu işleme murabaha adı verilmektedir. Bir firmanın ticari hayatını sürdürebilmesi için faaliyette bulunmuş olduğu sektöre yönelik emtiaları üretmek ve satarak kâr kazanması gerekmektedir. Katılım bankaları firmanın faaliyetlerinin sürekliliği adına firmaya finansman kullandırmaktadır. Emtianın bankaya maliyetinin üzerinde emtiayı alacak firma ile anlaşılması olan kâr payı eklenerek satış sonuçlandırılmaktadır (Bulut & Er, 2012, s. 32-36). Murabaha işleminde işlem gerçekleştirilmeden evvel yapılacak işlemi konu olan ürünün fiyatı, ürünün satış fiyatının tespit edilmiş olması, işlemi konu olan ürünün gerçek bir mal yani somut bir ürün olması gereklidir. Malı satın alacak olan satıcının cayma halinin bulunma riski vardır. Banka oluşabilecek bu riskin önüne geçmek için satın alma talebinde bulunan müşteriden talebi yazılı şekilde istemektedir (Erdoğan, 2011, s. 48).

Katılım bankalarında yapılan murabaha işlemleri kurumsal finansman desteği ve bireysel finansman desteği şeklinde gerçekleşmektedir. Fon kullanmak isteyen şirket ve katılım bankası arasında yapılan sözleşme ile beraber şirketin almak istediği ürünün ya da değerinin tutarının satıcıya ödenmesi kaydıyla şirketini borçlandırılması işlemine kurumsal finansman desteği adı verilmektedir. Gerçek kişilerin satın almak istedikleri ürün ya da hizmet bedelini karşılamak için bireysel finansman desteği işlemi

gerçekleştirilmektedir. Katılım Bankası ile gerçek kişi arasında yapılan sözleşme ile alıcı tarafından talep edilmekte olan ürün ya da hizmet karşılığının banka tarafından satıcıya peşin şekilde ödenmesi ve alıcının bankaya borçlandırılması ile yapılan işleme bireysel finansman desteği adı verilmektedir (Çiftçi, 2023).

2.2.2.2. Mudarebe

Mudarebe işlemlerinde iki taraf bulunmaktadır. Bir taraf sermayeyi sağlar diğer taraf ise emeğini ortaya koyar. İki tarafın bir araya gelerek yapmış olduğu yatırım ortaklığına mudarebe adı verilmektedir. Katılım Bankası yapılmış olan bu anlaşmada sermayedar ya da emek tarafı olabilir (Eğri & Sağlam, 2020).

Mudarebe, katılım bankacılığının finansman tekniklerinden bir tanesidir. Uygulamadaki güçlüklerden dolayı katılım bankalarının sıklıkla tercih etmediği bir hizmettir. Kâr payı düşüktür. Fakat Müslüman toplumda en fazla bilinen ve yaygın olarak kullanılan ortaklık şeklidir (Yılmaz, 2010, s. 10). Katılım bankaları bu hizmeti kâr-zarar hesapları yani katılma hesaplarında kullanabilirler. Müşterinin hesap açılışı gerçekleştirerek sermayesini hesaba aktarması ve bankanın bu sermaye ile ticaret gerçekleştirerek ticaretten doğan kâr ya da zararın hesaplara aktarılması sonucunda meydana gelen ortaklık örnek olarak gösterilebilmektedir. Fakat önceden de bahsedildiği gibi finansman ayarında sıklıkla tercih edilen bir hizmet değildir. Mudarebenin gerçekleşmesi için gerekli olan şartlar aşağıda sıralanmıştır (Çelik, 2017);

- Anaparanın belirlenmiş olması,
- Anaparanın diğer taraf olan emek sahibine teslim edilmiş olması,
- İşe başlamadan evvel taraflar arasında kâr oranlarının belirlenmiş olması,
- Emek sahibine pay verilmesi gereklidir.

Mudarebe işleminde sermayeyi koruyan taraf banka, emeğini ortaya koyan taraf ise müşteridir. İş yapacak olan uzman taraf işi yönetecek olan taraftır. Banka bu işlemde sermayeyi koyduğu için bütün riski yüklenen tarafı oluşturur. Müşteri işlemleri yönetmek, finansman kullanmak gibi görevleri sürdürürken bankanın vekili şeklinde işlem gerçekleştirir. Yöneticilik işini üstlenen kişiye mudarip adı verilir. Yapılacak olan işe yalnızca sermayesi ile katılmış olan tarafa ürün sahibi veya sermayedar adı

verilmektedir. Sermayedarın yalnızca denetleme yetkisi vardır. Yapılan işlem sonucunda banka kendi payına düşecek olan kârı alır. Eğer emek koyan taraf banka olursa, banka sermayedardan almış olduğu sermayeyi kendi yatırım tarafına aktarır. Yapılan iş neticesinde her iki taraf kendi payına düşen kâr tutarını alır. Yapılan iş sonucu zarar meydana gelirse sermaye koyan taraf zararın bütününe karşılır. Kâr ya da zararın meydana gelmemesi halinde sermayedar yalnızca sermayesini geri alır (Çelik, 2017).

2.2.2.3. Müşareke

İki ya da daha çok kişinin, şirketin bir arada toplanarak belirlemiş oldukları oranda sermaye koyarak oluşturmuş oldukları ortaklık sözleşmesine müşareke adı verilmektedir. Müşarekenin bir üst başlıkta açıklanan mudarebeden farkı, ortakların hepsinin nakdi ya da aynı sermaye koymuş olması, ortaklık sonucunda oluşmuş olan kârın başlangıçta anlaşılan oranda kâr paylaşımına göre, zararın ise tarafların koyduğu sermaye miktarı ile orantılı olarak paylaştırılıyor olmasıdır. Bu duruma karşılık mudarebe de, taraflardan biri sermayesini koyarken diğer tarafta emeğini ortaya koymaktadır. Yapılan bu ortaklıkta kâr, müşarekede ki gibi taraflar arasında ilk etapta anlaşılmış olan kâr paylaşım oranı dikkate alınarak paylaştırılırken, parasal zarar yalnızca sermaye sahibine ait olmaktadır. Emeğini ortaya koyan tarafın kaybı ise zaman ve kendi emeğidir (Alım, 2018). Müşarekede iki ayrı taraf bulunmaktadır. Bunlar;

- Katılım Bankası; Müşterilerden toplamış olduğu birikimleri kârlı ve güvenli şekilde işletmek isteyen tarafı oluşturmaktadır.
- Girişimci; gerçekleştireceği iş için ilave kaynak talebi bulunan şirket ya da kişileri oluşturmaktadır.

Müşarekede süreç aşağıdaki gibi işlemektedir;

- Projesi bulunan şirket ortak iş yapmak amacıyla Katılım Bankası ile elinde bulunan proje adına başvuru yapar.
- Katılım bankacı girişimcinin projesini incelemeye alır.
- Banka yaptığı inceleme sonucunda projeye ortak olmak isterse girişimci ve banka arasında bir sözleşme yapılır.

- Katılım Bankası sözleşmeyi imzaladıktan sonra girişimci olan şirkete finansman sağlar.
- Proje bittikten sonra çıktı olarak gerçekleşen kâr veya zarar taraflar arasında pay edilir. Gerekli pay dağıtma işlemi yapıldıktan sonra ortaklık sözleşmesi sonlandırılır (Çelik, 2017).

Banka yeni veya devam eden bir projeye ortak olabilir. Banka ve şirket eşit oranda veya aralarında yapılan anlaşmaya dayalı olarak farklı oranlarda ortak olabilir. Ortaklık sonucunda oluşmuş olan kâr anlaşmada belirtilmiş olan oranlar üzerinden yapılmaktadır. Kâr dağıtımını sağlanmadan önce, gerçekleştirilmiş olan projede oluşan maliyetler brüt kârdan düşürmektedir. Bir zarar meydana gelmişse tarafların sermaye ortaklığı oranında taraflara rücu edilmektedir. Projeyi ortak olan taraflar zararı üstlenmek durumundadır. İslamiyet'e göre meydana gelen kârın paylaşımında serbestlik kuralı vardır. Fakat zarar meydana geldiyse sermaye miktarına göre zarar paylaşımı yapılmalıdır (Babuşcu & Hazar, 2017).

Müşarekeyi ikiye ayırabiliriz. Projenin bitimine kadar ortaklık sürerse sürekli müşareke oluşmaktadır. Proje bittiğinde ortaklık da sonlanmaktadır. Katılım Bankası'nın ortaklığı projenin tamamlanma düzeyine göre anlaşmada belirtilmiş olan vadede müşteri tarafından satın alınıyorsa ve projenin bitimiyle birlikte proje hisselerinin tümü müşteriye geçmişse böyle bir durumda azalan müşareke olmaktadır (Bayındır, 2019).

2.2.2.4. İcara

Katılım bankalarının orta ya da uzun vadeli bir finansman yöntemi ile kaynağı şeklinde kabul edilmiş olan leasing günümüzde bankanın müşterilerinin talep etmiş olduğu makine, araç veya bina gibi değerlerin alınarak müşteriye kiralanması işlemi olarak ifade edilmektedir. Günümüzde sıklıkla kullanılan bir hizmet olan kiralama sistemi, genel olarak orta ve uzun dönemde kullanılır. Kısa vadede tercih edilmez. Müşteri talep ettiği makine, ekipman gibi ürünlerin kiralanması için bankaya gerekli başvuruyu yapar. Banka talepte bulunan müşteriye gerekli limiti tanımlar ve müşteri ile sözleşme gerçekleştirerek müşterinin talep etmiş olduğu ürünü satın alır. Alınan ürün müşteri ile anlaşılmış olan vadede kiralanmaktadır. Müşteri sözleşmede belirtilen tutar ve vadeye göre bankaya taksit ödemeleri gerçekleştirir. Sözleşmedeki kira bedeli kiralanmış olan ürünün değeri

üzerinden değil ürünün kullanım esası göz önüne alınarak hesaplanmaktadır. Bu süre içerisinde makine veya ekipmanı kullanma hakkı müşterinindir. Kullanım süresi içerisinde oluşabilecek risklere yönelik banka ürününü sigorta ettirmek durumundadır. Kiralama süresi sonunda müşteri ürünü satın almak istemeyebilir. Müşterinin satın alma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Fakat günümüzde yapılan kiralama sözleşmeleri sonucunda müşteri ürünü satın almaktadır (Mumcu, 2021, s. 84-87).

İslami bankacılıkta leasing, talep doğrultusunda alınan ürünün kiralanacak ürün değeri göz önüne alınarak şirkete kiralanması ve bankanın belirlemiş olduğu tutar üzerinden şirketin bankaya geri ödeme yapması işlemine verilen işlemdir. Bunun yanında banka icara sözleşmelerinde kiralanmış olan ürünün satıcısı vaziyetindedir. Burada firma sahibinin üretimi ya da faaliyetlerini sürdürmesi için gereken bir ekipman veya varlığın Katılım Bankası tarafından satın alınarak üretici ya da talep eden tarafa kiralanması durumu bulunmaktadır. Üretici olan taraf söz konusu olan makine, teçhizat ya da gayrimenkulün belli bir süre kullanmasına karşılık kira ödemektedir. Ödenecek olan kira bedeli genel olarak kiraya veren tarafın amortisman payı giderini karşıladıktan sonra belirli kâr payını da kapsayacak biçimde tespit edilir (Nizam, 2000, s. 586). Geleneksel manadaki finansal kiralama ile katılım bankalarında uygulanan finansal kiralama arasındaki önemli farklar aşağıda özetlenmiştir.

- Katılım bankalarındaki sözleşmede belirtilmiş olan kira süresi ürünün müşteriye teslim edilmesi ile başlamaktadır. Fakat geleneksel olan kira sözleşmelerinde, sözleşmenin imzaladığı gün işlem başlamaktadır.
- Kiralama sözleşmesinde belirtilmiş olan vadede müşterinin kullanmış olduğu üründe oluşabilecek herhangi bir arızadan kaynaklı bankanın o ürünü sigorta yaptırması gereklidir. Arızadan kaynaklı olarak oluşacak kayıttan dolayı müşteri bankaya kira bedelinin hepsini yatırmak durumunda değildir.
- Sözleşmenin bitmesi ile birlikte müşterinin kiralanmış olan ürünü satın almasını gerektiren bir sözleşme bulunmamaktadır.

2.2.2.5. *İstisna*

İstisna, bir ürünün sipariş üzerine üretilmesi anlamını taşımaktadır. Alıcı ile satıcı arasında düzenlenmiş olan sipariş üzerine üretim yapılmasını öngörmekte olan bir satış

sözleşmesidir. Bir ürünün sözleşmede belirtilmiş olan biçimde temin edilmesi için bedelinin zamanla işin tamamlanma seviyesine göre ödenmesini ifade eder. İstisna, mevcutta bulunmayan ve gelecek dönemde üretilecek olan ürünün satılması işlemine verilen isimdir (Alkış, 2018, s. 131).

Sipariş veren taraf yani alıcı burada müşteriyi oluşturur. Siparişi oluşturan yani satıcı ise Katılım Bankası'nı ifade eder. Banka, müşterinin talebi doğrultusunda ürünü üretir veya temin sağlar. Üretmiş olduğu malı sözleşmede belirlenen süre doğrultusunda teslim eder. İki taraf için de anlaşılmış olan ve sözleşmede belirlenen ücret geçerli olmaktadır. İş için yapılmış olan masrafların tümü bankaya aittir. Müşteri, sözleşmede geçen ödeme şekli doğrultusunda ödemesini gerçekleştirir. Bahsedilen ödeme şekli vadeli ya da peşin olabilir. Genel olarak toplu konut projeleri, köprü projeleri gibi çeşitli inşaat projelerinde; uçak, gemi gibi maliyeti yüksek ve uzun süren sanayi projelerinde; tarıma dayanan üretim projelerinde kullanılır (Babuşcu & Hazar, 2017). İstisnanın oluşması için bazı koşullar gerekmektedir. Bu koşullar aşağıda sıralanmıştır (Alkış, 2018);

- Müşteri tarafından talep edilen ürünün bütün özelliklerinin sözleşmede açık olarak belirtilmesi gerekir.
- Müşterinin istediği ürünün dini olarak caiz ürünler olması gereklidir.
- İstisna sözleşmelerinde sürenin belirlenmesi gerekir. Sürenin belirlenmesi durumunda selem akdi gerçekleşir.

Katılım bankacılığında ise süreç aşağıdaki gibi gerçekleşir (Selmi, 2018)

- Müşteri dini olarak caiz olan ürünün cinsini, miktar ve özelliklerini Katılım Bankasına iletir.
- Müşterinin siparişini almış olan banka, ürünün üretimini yapacak olan üretici şirketi belirler. Müşterinin talep ettiği ürünün üretilmesi için siparişi oluşturur.
- Ürünü üreten şirket Katılım Bankası ile yapmış olduğu anlaşma kapsamında alacağını tahsil eder. Tahsilat ürünün teslimatında ya da ürünün üretim aşamasında olabilmektedir.

- Üretilmiş olan ürünün bankaya teslimi ile bankada üretilmiş olan ürünü müşterisine teslim etmektedir.
- Müşteri de ürünün bedelini banka ile yapılmış olan sözleşmede geçerli olan ödeme şekli ile ödemektedir. Ödeme vadeli ya da peşin şekilde olabilmektedir.
- Katılım Bankası'nın kârı üretici olan şirkete yapılmış olan ödeme ile müşterisini satmış olduğu üründen aldığı tutar arasındaki farktan oluşmaktadır.

2.2.2.6. *Selem*

Selem, özellikleri belirlenmiş olan bir ürünün parasının peşin şekilde ödenip, vadeli şekilde alınmış olduğu sözleşme biçimidir. İslam hukukçuları selem sözleşmesinde ürünün bedelinin peşin şekilde ödenmesini koşul tutmuştur. Selem akti ile nakit sıkıntısı çeken kişi, nitelikleri belirli olan bir ürünü belirlenmiş olan tarihte teslim etme koşullarını kabul ederek peşin olan bedelle ürününü satabilir. Bu şekilde nakit problemini çözerek ürünün üretimine devam edebilir. Günümüzde çiftçiler hasat zamanından evvel üretecekleri ürünleri selem yöntemi ile alıcılara satmaktadır. Bu şekilde finansman ihtiyaçlarını faizli işlem yapmadan karşılamaktadırlar. Hasat zamanı geldiğinde ise bedeli peşin şekilde alınmış olan ürünü alıcılara sunmaktadırlar (Aktepe, 2010). Selemde ürünün cinsi, fiyatı, miktarı, teslim yeri ve tarihi belirlenmiş olmalıdır. Genel olarak tarım sektöründe kullanılmakta olan selem sözleşmesi katılım bankaları vasıtasıyla farklı sektörlerde de kullanılmaya başlamıştır. Bu sektörlere örnek olarak odun ve kömür piyasaları gösterilebilir (Özsoy, 2012).

Katılım bankacılığında bu yöntem finansman yöntemi olarak kullanılır. Banka müşteriden gelen talep doğrultusunda ürünün tedarik edilmesi için satıcıya sipariş eder. Sipariş ettiği ürünün tutarını peşin şekilde öder. Ürünün tedarik süresi geldiğinde, ürünü banka alır ve müşterisine satışını gerçekleştirir. Malın müşteriye teslim edilmesinde ödeme, banka ve müşteri arasında yapılmış olan sözleşmeye göre gerçekleşmektedir. Bu ödeme vadeli ya da peşin şekilde gerçekleşebilir. Selemdeki en önemli avantaj üreticinin ürünü üretirken doğan finansman talebinin karşılanmış olması, müşterinin ileride ihtiyacı olacak olan ürünün şimdiden temin edilmesidir. Bu şekilde taraflar faize gerek duymadan ticari işlemi tamamlarlar. Katılım bankaları bu sözleşmeleri, faiz ile yapılan işlemlerin

önünü kapatmak adına kullanmaktadır. Bankalar sözleşmeyi oluştururken müşteriden herhangi bir taşınmasını teminat olarak isteyebilir.

Selem sözleşmesinde ürün ileri bir tarihte teslim edileceği için taraflar arasındaki tüm bilinmezlikler tespit edilerek bu bilinmezliklerin anlaşmaya bağlanması gereklidir. Bu nedenle selem sözleşmesinin belirli koşulları vardır. Bu koşullar aşağıda yer almaktadır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2021);

- Seleme konu olan ürün ya da malın dini olarak caiz olması gerekir.
- Taraflar arasında konu olan ürünün tutar ve miktarının belirlenmesi gerekir.
- Ürünün bedeli peşin şekilde ödenmiş olmalıdır.
- Sözleşmeye konu olan ürün, bulunabilecek olan bir ürün olmalıdır.
- Ürünün teslim yeri ve zamanının önceden belirlenmiş olması gerekir.

Selem uygulamasında katılım bankaları adına bazı riskler vardır. Bu risklerden biri teslim riskidir. Teslim riski, seleme konu olan ürünün vadesi geldiğinde teslim edilemeyebilir olmasıdır. Böyle bir durum ile karşı karşıya kalındığında banka ürünün teslimatı için ilave süre verebilir. Sözleşme iptalini sağlayarak yapmış olduğu ödemeyi geri isteyebilir. Ayrıca aynı ürünün piyasadan tedarik edilip teslim edilmesini talep edebilir. Diğer yandan fabrikada üretilmiş olan ürün ile tarımda üretilmiş olan ürün arasındaki teslim riski birbirinden farklıdır. Fabrikada üretilmiş olan ürünün temin edilmesi kolay olacakken tarımsal alanda üretilmiş olan ürünün temini biraz daha zor olabilir. Bunun nedeni ise kıtlık, iklim gibi sebeplerden kaynaklıdır. Böylesi durumlar teslim riski ile beraber fiyat dalgalanmalarının da artmasına neden olur. Bu da fon kullanmış olan tarafa yani üreticiye yük oluşturacaktır.

Bir diğeri kalite riskidir. Sözleşmede belirlenmiş olan özelliklere sahip ürün yerine kalitesi biraz daha düşük bir ürünün teslim edilmek istenmesi bu risk içerisinde dâhildir. Katılım Bankası böylesi bir durumla karşı karşıya kaldığında ürünün teslimatını istemeyebilir ya da sözleşmede bulunan fiyattan daha düşük fiyata ürünü almak isteyebilir. Bir diğeri fiyat riskidir. Sözleşmede yer alan fiyat, ürünün teslim tarihindeki fiyattan daha yüksek olursa oluşan fiyat farkını banka müşteriye ödemek durumundadır. Böyle bir durumun yaşanması halinde banka zarara uğrayacaktır. Son risk ise depolama riskidir. Sözleşmede yer alan ürünün teslim tarihi geldiği zaman depolama sorunu ile

karşı karşıya kalınabilir. Banka bu problemin meydana gelmemesi için tedarik ve teslim tarihi arasındaki zaman dilimini mümkün mertebe kısa tutmalıdır (Ülev, ve diğerleri, 2020).

2.2.2.7. *Karz-ı Hasen*

Karz-ı Hasen güzel borç verme biçiminde ifade edilmektedir. Bir malın aynı miktarda geri alınma kaydıyla borç olarak verilmesidir. Genellikle kullanımı parasal anlamda bir borç verme üzerinden olsa da para haricinde ani olarak Karz-ı Hasen verilebilmektedir. Fakat günümüzde Karz-ı Hasen denildiğinde geri alınmak kaydıyla borç para verilmesi anlaşılmaktadır. Bu kavram Kur'ân-ı Kerîm'de bahsedilmiş ve Allah'a verilmiş olan bir borç biçiminde altı çizilerek teşvik edilmiştir. Bunun yanında Karz-ı Hasen ile verilmiş olan borçların karşılığının misliyle verileceği müjdelenmiştir. Bu bağlamda Karz-ı Hasen sadakadan daha öncü konumdadır. Yani sadakaya 10 kat Karz-ı Hasene ise 18 kat ecir verileceği Hz. Peygamber tarafından ifade edilmiştir. (Özdemir, 2019)

Karz-ı Hasen borç verme anlamını taşımaktadır. Karz-ı Hasen'de bahsedilen karz ödünç verilmiş olan mal anlamını taşıırken hasen ise güzel ve iyi anlamını taşımaktadır. Karz, nakit ya da kilo gibi ölçülebilmekte olan ürünlerin ödünç verilmesi işlemidir. Başka bir ifade ile karza ikraz adı verilmektedir. Bu sözcüklerin bir araya gelmesiyle meydana gelen Karz-ı Hasen ise bir karşılık beklemeden borç verme anlamını taşımaktadır. Bir karşılık beklemeden borç verme anlamını taşımaktadır. Kâr etme amacı gütmeyen yapılmış olan bu işlem kişi veya kurumların ihtiyaçlarını gidermek için yapılmaktadır. Verilmiş olan anapara belirlenmiş olan zaman sonrasında geri alınmaktadır. Karz-ı Hasen'de vade belirli olsa da belirlenmiş olan vadinin herhangi bir geçerliliği bulunmamaktadır. Karzı veren taraf süreyi belirlemeden vermiş olduğu ödünç yeri talep edebilir veya karzı alan vadesi gelmeden dilediği zaman borcu ödeyebilir. İslam'a uygun olmayan durumlarda Karz-ı Hasen yapılamaz (Aktepe, 2010).

Karz-ı Hasen işleminin yapılması için bazı koşulların gerçekleşmesi gerekir (Canbaz, 2013). Bunlardan biri taraflar ile ilgili olan koşullardır. Bu koşul, kabul ve icaptan oluşur. İcap borcu veren tarafın karşı tarafa borcu vereceğini beyan etmesi durumudur. Kabul ise borcu alacak olan kişinin borcu almaya yönelik beyanıdır. İcap ve kabul olmadan sözleşme yapılamamaktadır. Yazılı yahut sözlü şekilde yapılabilir.

Borç veren taraf ile ilgili koşullar; karz verecek olan kişinin akli dengesinin yerinde olması gerekir. Ödünç verilen ürünü sahibi veya bu ürün üzerinde bir yetkisinin bulunması gerekir. Akli dengesi yerinde olmayan bireyler, vasi veya veli tarafından temsil edilen kanuni yaş sınırını geçmeyen çocuklar Karz-ı Hasen verememektedir. Bu koşullar günümüzde devam etmektedir. Bir diğer koşul borç alan taraf ile ilgili koşullardır. Bundan kasıt ihtiyaç halinde Karz-ı Hasen kullanılmasıdır. Borç alan tarafında akli dengesinin yerinde olması gerekir. Kanuni yaş sınırının altında bulunan vasi veya vekile tabi olan kişiler Karz-ı Hasen sözleşmesi yapamaz. Son koşul ise borç verilen ürün ya da hizmet ile ilgili koşullardır. İslam hukukuna göre ürünler değerine göre kıymetli, dini uygun olan ürün ve kıymetsiz, dine uygun olmayan ürün; taşınabilir olup olmaması bakımından menkul ya da gayrimenkul olarak sınıflandırılmaktadır.

Bu ayrımların yanında Karz-ı Hasen'de ürünler benzerlerinin bulunup bulunmamasına bağlı olarak misli ve kıyami olarak ikiye ayrılır. Misli mal; yerine ikame edilebilmekte olan, fiyat aralığının bulunmadığı, eşdeğerde özelliklere sahip ürünlere denilmektedir. Misli mala; altın, gümüş, gıda malzemeleri, bilgisayar, cep telefonları örnek gösterilebilir. Kıyami mal; Piyasada herhangi bir benzeri bulunmayan, bulunsa bile birim farklılıkları nedeniyle fiyatı farklılaşan ürünleri ifade etmektedir. Mesela hayvanlar, arazi, ev, halı, değerli taşlar, kullanılmış olan kitaplar, çeşitli antikalar örnek olarak gösterilebilir. Kıyami malların Karz-ı Hasene konu olması durumunda ya da ilgili varlığa zarar verilmesi durumunda geri ödemede kıyaminin tahsil edilmesi gerekir (Aktepe, 2013).

Günümüz ortamında Karz-ı Hasen katılım bankaları tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Müşterilerden gereken teminatlar alındıktan sonra finansman kullanımı kısa vadede kâr payı olmadan kullanılacak biçimde planlanmaktadır. Bu yöntem ile müşteri kısa vadede nakit ihtiyacını maliyetsiz olarak karşılayabilmektedir (Babuşcu & Hazar, 2017). Karz uygulandığı diğer alanlar ise yardım kuruluşları, ihtiyaç sahibi olan ülkeler ve kuruluşlara fon desteği sağlamak olarak ifade edilebilir.

Karz aktinde, müşteri Katılım Bankası'ndan kullanmış olduğu finansmanı geri ödemeyi taahhüt eder. Fonu kullanmadan evvel müşteriden teminat vermesi istenir. Genel olarak kullanılan fonlardan komisyon istenmez. Bazı istisna durumlarında küçük bir komisyon tutarı talep edilir (Bafra 2015). Son yıllarda böyle finansmanlar eğitim ve öğretimde sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. Bunun yanında hastalık ve evlenme gibi

durumlarda da kullanılır. Ayrıca Katılım Bankası çalışanlarına maaşın belli miktarına kadar Karz-ı Hasen kullandırımı yapılabilir. Kullandırılmış olan fonlar Katılım Bankası'nın kendi öz sermayesi veya cari hesaplardan karşılanır. Kullandırılmış olan fonların tekrar ödenmemesi halinde borç bankanın kendi sosyal fonundan karşılanır (Özsoy, 2011).

2.2.2.8. Teverruk

Teverruk, nakit para bulmak için vadeli olarak satın almış olunan bir ürünün üçüncü bir kişiye peşin şekilde satılması işlemidir. Satılmış olan ürün genel olarak daha düşük bir fiyat ile satılır (Aktepe, 2013). Ödemede güçlük çeken müşterilerin borçlarının katılım bankaları tarafından tekrar yapılandırılması için kullanılır. Teverruk günümüzde farklı biçimlerde uygulanabilir. Teverruk işlemi günümüzde katılım bankaları tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Yukarıda aktarılan tanımı genel olarak klasik teverruk olarak ifade edebiliriz. Bunun yanında uygulamada farklılıkların bulunduğu teverruk çeşitleri de vardır. Bunlar ters teverruk, emtia murabahası olarak ifade edilen teverruklardan oluşmaktadır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2021).

Katılım bankaları nakit talebi bulunan müşterilerin nakit taleplerini karşılamak için, uluslararası piyasalardan almış olduğu emtiayı müşterisine vadeli şekilde satmaktadır. Banka, satmış olduğu emtianın üzerine kârını ekleyerek satış gerçekleştirir. Bu emtiayı müşterisinin vekili olarak aynı piyasada peşin şekilde satmaktadır (Öztürk 2011). Kısa vadede gerçekleştirilmiş olan bu işlem sonucunda nakil ihtiyacı bulunan müşterilerin nakit ihtiyacı karşılanır. Fakat vadeli ve yüksek tutardan emtia alımı yapıldığı için yüksek tutardan katılım Bankası'na borçlanılır. Böyle teverruk işlemi emtia muhabarasına dayalı organize teverruk olarak isimlendirilmektedir.

Katılım Bankası'nın kendi nakit ihtiyacını karşılamak için buna benzer finansman işlemlerini gerçekleştirmesi ters teverruk olarak isimlendirilir. Böylesi bir durumda finansman sağlayan taraf ise müşteridir. Müşteri kendi namına emtia almak için Katılım Bankası'na vekâlet verir, Katılım Bankası müşterinin vekili sıfatıyla peşin bedel ile almış olduğu emtia üzerine kâr koyarak vadeli olarak kendisine satar veya doğrudan müşteriden satın alır. Ardından başka bir aracı ile emtia, alınmış olduğu piyasaya geri satılır. Böylesi işlemler Katılım Bankası ve müşteri arasında olabilir bununla birlikte iki Katılım Bankası

arasında da gerçekleşebilir. Teverruk işleminin gerçekleşmesi için bazı koşulların sağlanması gerekir. Bu koşullar aşağıda sıralanmıştır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2021);

- Emtia veya mal vadeli satış için uygun olmalıdır. Gümüş, altın, para teverruk işlemleri için kabul edilmez.
- Emtia, işlem sırasında mevcutta bulunmalıdır.
- Akitler, birbirinden bağımsız olmalıdır. Sahte olan işlemlerden uzak durulmalıdır.
- Emtia, müşteri tarafından hükmi olarak elde bulundurulmalıdır.
- Emtia, sahte olan işlemlerde ilk sahibine geri dönmemelidir.

2.2.2.9. Sukuk

Sukuk yani kira sertifikası; varlık kiralama şirketi vasıtasıyla ihraç edilmiş olan, bir varlığa sahip olmayı ya da ondan faydalanma hakkını belirten, sahiplerinin belirli olan süreler içerisinde bu varlık ya da haktan payları oranında kazanç sağladığı bir yatırım ürünüdür. Katılım bankalarının en önemli finans sağlama hizmetinin başında gelen hukuk klasik bankalardaki bono ve tahvil gibi hizmetlerin İslâmî koşullara uygun olarak geliştirilmiş halidir. Katılım bankaları ile beraber finans kuruluşları, ülkelerin hazineleri gibi kurumlarda İslâmî kaidelere dayalı ürün kullanma yolunu açmıştır (Sümer & Onan, 2016).

Kira sertifikaları varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilmektedir. Varlık şirketleri devralmış oldukları varlıkların finansmanını ihraç edilecek kira sertifikası ile karşılarlar. Bu kira sertifikalarına ait olan dönem sonu ödemelerini kaynak olan kuruluş tarafından gönderilmiş olan dönem sonu kira getirileri ile yaparlar. Vade sonunda kaynak kuruluşa devredilen varlıklardan elde edilmiş olan gelir, kira sertifikası sahiplerine kendi payları oranında dağıtılarak ihraç edilen kira sertifikası itfa edilir. Kira sertifikalarının özellikleri aşağıda yer almaktadır (Albaraka Türk Katılım Bankası, 2022);

- Kira sertifikası, kaynağa dönüştürülebilir ve satılabilir bir ürüne dayanarak ihraç edilir. Bu özelliğinden kaynaklı korunaklı ve güvenilirdir.
- Kira sertifikası yatırımcılarına vade sonunda elde edecekleri getiri oranını yatırım öncesi sunar.

- Orta vadeli ve uzun vadeli getiri sağlayan bir üründür.
- Kira sertifikalarının yönetim sözleşmesine dayanan, sahipliğe dayanan, alım satıma dayanan, ortaklığa dayanan farklı türleri bulunur.

Tablo 1: Katılım Bankalarına Göre Sukuk İhraç Hacimleri (Milyar TL, 2023)

Kaynak: (Aydın, Işık, Solak, & Güneş, 2024, s. 53)

Yukarıdaki tablo değerlendirildiğinde de 2023 yılı Türkiye'deki Katılım Bankalarının sukuk ihraçları görülmektedir. Türkiye Emlak Katılım Bankası 19.48 Milyar TL hacim ile en fazla sukuk ihraç eden katılım bankası olmuştur. İkinci sırada 16,5 milyar TL hacim ile Ziraat Katılım Bankası takip etmektedir. Bu bilgiler sukuk ihraçlarının katılım bankaları için çok önemli bir finansman kaynağı olduğunu gösterir niteliktedir.

2.2.2.10. Tekâfîl

Tekâfîl, yardımlaşma usulü ile yapılmakta olan karşılıklı bir sigorta işlemidir. Arapça kökenli bir sözcük olan tekâfîl, kefalet kelimesinden türemiş olup sosyal sigorta anlamını taşır. Arapça'da dayanışma anlamına gelen tekâfîlün karşılığı Türkiye'de katılım sigortacılığıdır (Çelik, 2017). Tekâfîlün temelini yardımlaşma, dayanışma ve kefalet anlayışından gelen faizsiz sigorta oluşturmaktadır (Yazıcı, 2017, s. 173). Hasar, kaza veya

herhangi bir risk oluşması halinde bireylerin veya kurumların meydana gelebilecek olan zararlarının karşılanması için faaliyet gösteren bir üründür.

Tekâfûlde ana amaç, sigortaya dâhil olan kişiler arasında dayanışma sağlanmasıdır. Bu kişiler tarafından oluşturulmuş olan ortak havuzda toplanan fonlar, bu grubu oluşturan kişilerin ihtiyaçlarını karşılama doğrultusunda kullanılır. Havuzda yapılmış olan ödemeler prim ödemesi gibi yapılmaktadır. İhtiyaç halinde toplanmış olan finansmandan kullandırım sağlanır. Bu şekilde sistem içinde katılımcılar arasında risk paylaşımı esas alınır. Risk paylaşımı gerçekleştirilirken taraflar arasındaki sorumluluk, dayanışma eşit olmalıdır. Kişiler arasındaki dayanışma bu ilkelere bağlı kalınarak yapılır (Yanpar, 2014). Bu ilkeler sistemin en önemli özellikleri arasındadır. Haram kılınan şeylerin önüne böylelikle geçirmektedir. Tekâfûl sözleşmesinde hasar ya da risk oluşma durumu belli olmasa da yapılan sözleşme riskin gerçekleşmesine bağlı değildir. Herhangi bir durumda hasar veya risk meydana gelirse oluşmuş olan risk veya hasarın giderilmesi paylaşma usulüne dayanır (Yanpar, 2014).

Tekâfûl, günümüzde geçerli bulunan çoğu sigorta çeşidinde uygulanabilmektedir. Firmaların ürün veya mallarının korunması ile ilgili yapılmış olan sigortalar, kişilerin sağlıkları ile ilgili yapılmış olan sigortalar bu tarz sigortaları örnektir. Bazı İslam alimleri uzun vadeli BES sigortasına benzer bir model olan alet tekâfülü uygulamasına icazet tanımıştır (Yanpar, 2014). Ülkemizde tekâfûl uygulaması 2010 senesinden sonra gelişim göstermiştir (Yanpar, 2014). Ülkemizde bu uygulamaya yönelik ilk düzenleme 2017 yılının Eylül ayında resmi gazetede yayınlanmış olan aynı yılın Aralık ayında yürürlüğe giren “katılım sigortacılığı çalışma usul ve esasları hakkındaki yönetmeliktir”. Yapılmış olan bu yönetmelik ile birlikte tekâfûl sigortacılık faaliyetleri başlamıştır. Yalnızca katılım bankacılığında kullanıldığından ülkemizde katılım sigortacılığı olarak bilinmektedir.

2.2.2.11. Gayri Nakdi Krediler

Katılım bankaları müşterilerine nakdi finansman sağlama hizmetleri dışında gayri nakdi işlemler konusunda da hizmet sağlamaktadır. Katılım Bankası'nın müşteri talebi üzerine müşterilerin ihtiyaç duyduğu güvenceyi vermesi önemli bir konudur. Borçlunun yüklenmiş olduğu işin banka tarafından verilmiş olan bir belge ile garantiye alınması

işlemine gayri nakdi işlem denilmektedir. Bankanın taahhütünü oluşturan belgeler aşağıda yer almaktadır. (Onat 2019):

1. Akreditifler: Uluslararası ticarete ithalatçının talimatı doğrultusunda, ithal edilmiş olan mala yönelik belgenin ibrazlı halinde, amir bankanın belli bir ücret karşılığında, ihracatçıya belli bir tutarda para ödemeyi taahhüt ettiği bir ödeme biçimidir. Akreditif, belli başlı belgelerin bankaya ibrazlı koşulu aranmadan yapılırsa basit akreditif eğer belli şartlar dâhilinde yapılırsa belgeli akreditif ismini almaktadır. Akreditif, finansal bir kurumca, adı geçen lehtara, belirtilmiş olan belgeleri ibraz edilmesi ile yine belirtilmiş olan tutardaki ödemenin yapılması adına düzenlenen bir belgedir. Bunun yanında şartlı olan bir banka kredisidir.
2. Aval- kabul kredileri: İthalatçının, ithalat tutarını malın teslim anında ödemek istemesi, ihracatçının mal tutarını ödeyeceğine yönelik ithalatçı şirket Bankası'ndan garanti edilmesini istemekte olduğu durumlarda bankanın düzenlemiş olduğu poliçedir.
3. Referans mektupları; başka bir adı ise tasfiye mektubu olarak bilinir. Banka müşterisinin limitlerini, ne kadarını kullanmış olduğunu, kredibilitesinin nasıl bulunduğunu göstermek için hazırlanmakta olan bir belgedir.
4. Teminat mektupları; bankanın müşterileri lehine müşterinin yapmayı planladığı iş veya ödeyeceği bir borcun belirli olan bir süre ve belirli koşullar çerçevesinde yapılması için muhatap kuruluşlara ya da şahıslara hitaben vermiş oldukları garanti sözleşmesi özelliğini taşıyan belgedir.

2.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Nedenleri

Dini hassasiyetlerinden dolayı faize karşı ön yargılı bulunan kimselerin birikimlerini değerlendirecek herhangi bir kanal bulamamasından dolayı katılım bankacılığı doğmuştur. Böylesi bir durum hem tasarruf sahiplerine ait olan birikimlerin değerlendirilmesini hem de kaynakların ekonomi içerisinde dâhil edilmesi sağlamıştır. Katılım bankacılığının oluşmasındaki en önemli sebepler dini, ekonomik, sosyal, siyasi nedenler olarak sıralanabilir.

2.3.1. Dini Nedenler

İslam dininde faizin haram kılınmasından dolayı katılım bankacılığı doğmuştur. Faizin toplum içerisinde yaratmış olduğu olumsuz durumlar arkasında birçok problemi ve haksızlığı getirmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'de faiz kesin olarak yasak kılınmıştır. Âlimler bankalarda uygulanmakta olan faizin toplumsal yapıyı tehdit etmekte olan bir durum olduğunu ifade etmiştir. Faize yönelik olarak Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerdeki yasaklar, Müslüman toplumunda birikimleri değerlendirebilecekleri alternatif finansal sistemler arayışına yol açmıştır. Bu yasaklar, faizsiz finans prensiplerine dayanan ve İslam hukukuna uygun olan bankacılık modeli olan katılım bankacılığının ortaya çıkmasını teşvik etmiştir. Ticari işlemlere dayanan bu modelde faiz ve kâr ayırımına ait prensipler aşağıdaki gibi sıralamaktadır (Selmi, 2018, s. 9);

- Yapılmış olan ticari işlemlerde kâr veya zarar edilebilmektedir. Fakat faizle yapılmış olan bir işlemde zarar etme olasılığı bulunmamaktadır. Sürekli olarak gelir elde edilmektedir.
- Ticari işlemlerde bulunan imkânlar kullanılarak ve zaman harcanarak işlemler yapılmaktadır. Faizde ise herhangi bir emek harcanmada gelir kazanılır.

2.3.2. Ekonomik Nedenler

Katılım bankacılığını doğuran nedenlerden biri ekonomik faktörlerdir. 1970'li yıllarda petrol fiyatlarında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu durum, OPEC ülkeleri olarak bilinen İslam ülkelerinin gelirlerinin önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. Ancak, bu artan gelirlerin ekonomide nasıl değerlendirileceği konusunda çeşitli problemler ortaya çıkmıştır. Bu ülkeler kalkınmak ve gelişmek için bir arayış haline girmiş olsalar da altyapılarının yetersiz olmasından kaynaklı petrol satışlarından kazanacakları gelirleri yatırım haline dönüştürememişlerdir. Böylece petrol ihraç etmekte olan ülkelerin gelirleri batılı ülkelere yönelmiştir. Böylesi bir durum ülkelerin gelişmesi yönünde fırsatlara engel koymuştur. İslam ülkeleri bu tür olumsuzluklardan kurtulmak adına yeni ekonomik arayışlar içerisine girmiştir. Bu şekilde katılım bankacılığının kurulmasına giden süreç hızlanmıştır.

İslam ülkelerinin tümü petrol zengini değildir. İnsan gücü fazla olan fakat yeterli sermayesi bulunmadığından kaynaklı olarak kendi kaynaklarını üretime çeviremeyen

gelişmekte olan ya da az gelişmiş İslam ülkeleri vardır. Sermaye fazlası ve sermaye eksikliği bulunan İslam ülkeleri arasında yapılan işbirliğinin olumlu yönde sonuç doğuracağı düşüncesi İslâmî bankacılığın kurulmasına fayda sağlamıştır. Bu unsurların etkisiyle birlikte 1975 senesinde İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. İslam Kalkınma Bankası'nı finans kurumları ve katılım bankaları izlemiştir. Bu şekilde faiz hassasiyeti bulunan İslam ülkeleri arasında ticaretin büyümesi ve mali piyasaların kuvvetlenmesi sağlanmış, gelişmekte olan ülkelere az gelişmiş olan İslam ülkelerine sermaye akışı sağlanmıştır. Ekonomi dışında kalan birikimlerini faizsiz bankacılık kurumları ile ekonomik sistem içerisinde dâhil edilmesi gibi nedenler katılım bankacılığının doğması yönünde hız kazandırmıştır (Eskici, 2007). Katılım bankacılığı yani İslami bankacılığın ortaya çıkmasındaki ekonomik sebepleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Kalaycı, 2013);

- İslam ülkelerinin doğal kaynaklardan elde etmiş olduğu gelirleri batılı ülkelere kaymasının önüne geçmek ve kalkınmalarını sağlamak amacıyla elde edilmiş olan gelirleri ülkelerinde tutmak istemeleri,
- Sermaye açığı bulunan İslam ülkeleri ile sermaye fazlası bulunan İslam ülkeleri arasında yapılan iş birliğine yönelik duyulan ihtiyaç,
- Mevduat bankalarının, kısa vadeli ticari krediler ve sunması ve kredilerin içeriğinden kaynaklı ekonomik büyümeyi yavaşlatması,
- Katılım bankalarının kullandırmış olduğu fonların ortaklık esasına dayanması ve ortaklık yapmış olduğu firmaların çalışmalarını denetleyebilmesi.

Ülkemizde Katılım bankalarının kurulmasındaki başlıca unsurlar, gelişmekte olan sermaye fazlası ve doğal kaynakları bulunan İslam ülkelerinden kaynak sağlanmasıdır. Ayrıca İslami inançlarına uygun bankacılık sistemi bulunmadığı için atıl tutulan birikimlerinin ekonomiye kazandırılmasıdır. Bu hususların temelinde toplumun faiz hassasiyetinin belirli bir seviyede olması yer alır.

2.3.3. Sosyal Nedenler

İslam perspektifinde, gelir adaletsizliğinin önemli nedenlerinden biri faiz gelirleridir. Faiz yoluyla elde edilen gelirlerin yaygınlaşması, toplum içinde büyük gelir uçurumlarına ve adaletsizliklere yol açmıştır. Bu durum, sosyal ilişkilerin bozulmasına ve toplumsal dengenin zarar görmesine neden olmuştur. İslam'da toplumsal refahın artırılması ve gelir

adaletinin sağlanması önemli bir hedefdir. Bu hedefe ulaşabilmek için gelir dağılımının alt ve üst gelir grupları arasında dengeli olması gerekmektedir. Yani, gelir farkının minimuma indirilmesi ve toplum içinde herkesin adil bir şekilde paylaşım yapabilmesi önem arz etmektedir. Faiz gelirlerinin bu denli etkili olması, faizsiz bankacılığın doğmasında en önemli sosyal sebep olarak kabul edilmektedir. Faizsiz bankacılık, İslam'ın adalet ve sosyal denge ilkelerine uygun bir finansal sistem oluşturma çabasıdır. Bu sistemde, faiz yerine ortaklık, kâr-zarar ortaklığı ve diğer adaleti gözetilen finansal araçlar kullanılarak toplumsal refahın artırılması ve gelir adaletinin sağlanması amaçlanmaktadır (Cinbaş, 2018, s. 14).

2.3.4. Politik Nedenler

İslam Kalkınma Bankası'nın kuruluşu ve ardından kurulan katılım bankaları, İslam devletlerinin finansal yönden birbirlerine destek olmalarını sağlamıştır. Bu durum, İslam ülkeleri arasında ticari ve mali piyasaların gelişmesine katkıda bulunmuş ve az gelişmiş İslam ülkelerinde sermaye akımlarının artmasına öncülük etmiştir. Faizsiz bankacılık prensiplerine dayanan katılım bankaları, geleneksel bankacılık sistemlerinden farklı olarak kâr-zarar ortaklığı ve diğer İslami finans prensiplerini benimsemişlerdir. Bu bankalar, İslam ülkelerinin ekonomik büyüme ve kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır. Faizsiz finansman imkânları sayesinde, girişimcilik ve yatırım faaliyetleri desteklenmiş, bu da İslam ülkelerinin ekonomik güçlerini artırmalarına yardımcı olmuştur. Ayrıca, İslam Kalkınma Bankası ve katılım bankaları aracılığıyla İslam ülkeleri uluslararası finansal ve politik arenada daha etkin bir rol oynamaya çalışmıştır. Bu bankalar, uluslararası piyasalarda faizsiz finansmanın ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi konusunda liderlik yaparak, küresel ekonomik ve finansal sisteme alternatif bir model sunma amacı gütmüşlerdir. İslam Kalkınma Bankası ve katılım bankaları, İslam dünyasında ekonomik iş birliğini ve kalkınmayı teşvik etmiş, uluslararası alanda İslam ülkelerinin sesini daha güçlü bir şekilde duyurmalarını sağlamıştır.

İslami inanışlara göre yönetilmekte olan ülkeler iktisadi kalkınmayı oluşturmak ve diğer gelişmiş ülkelere yönelik siyasi alanlarda güç sahibi olmak için katılım bankacılığının sunmuş olduğu avantajları kendileri için çalıştırmışlardır. İslam Kalkınma Bankası'nın kuruluş amaçları içerisinde bu üyeler arasında işbirliğini sağlayarak uluslararası platformda güçlü bir siyasi kuvvete sahip olmaları sağlanmıştır. Ülkemizin uluslararası

ve ulusal anlamda faizsiz bankacılık sistemini başlatması uluslararası kanallarda önemli adımlar atılmıştır ve ülkemizde 1975 senesinde İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu üyeleri arasında bulunmuştur. Kuruluşun 1984 senesinde en büyük ortaklarından bir tanesi Türkiye olmuştur. Bu şekilde Türkiye, dünyanın en önemli finans kuruluşlarından bir tanesi olan İslam Kalkınma Bankası'nın üyesi olarak İslam ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme olanağı bulmuştur. Afganistan, İran ve Pakistan gibi ülkelerde faizsiz bankacılığın uygulanması genellikle hem dini kaideleri hem de sosyal adaleti sağlama amacını taşır. Bu ülkelerde faizsiz bankacılığın zorunlu hale getirilmesinde çeşitli politik, dini ve sosyo-ekonomik nedenler etkili olabilir.

Faizsiz bankacılığın uluslararası politik ve ekonomik boyutları da önemli bir değerlendirme konusudur. İslam ülkeleri, faizsiz bankacılığı uluslararası alanda politik güç elde etmek ve kendi çıkarlarını desteklemek için bir araç olarak kullanabilirler. İslam ülkeleri faizsiz bankacılığı politik güç elde etmek, iş birliğini artırmak ve uluslararası alanda daha etkili olmak için bir araç olarak kullanabilirler. İslam Kalkınma Bankası gibi kuruluşlar, bu hedeflere ulaşmak için faizsiz bankacılığı teşvik eder ve İslam ülkelerinin ekonomik ve politik bağımsızlığını güçlendirmeyi amaçlar (Kutval, 2014, s. 23).

2.4. Katılım Bankacılığının Dünyadaki Gelişimi

Müslümanlar birikimlerini kendi inançlarından dolayı faizli çalışan kurumlarda değerlendirmekten kaçınmıştır. Bu yaklaşım yeni ve farklı bir sistemin oluşması isteğini meydana getirmiştir. Katılım bankacılığı sadece faizsiz bir bankacılık sistemi olarak değil aynı zamanda adil kazanç, gerçek ticareti destekleme, ticari işlerini büyütme noktasındaki kurumlar ile kâr-zarar ortaklığı şeklinde işlemler yapmaktadır. Bu süreç ile yapılan ilk denemelerden sonra İslami finansın temel işleyişine yönelik bilgiler ve sektördeki gelişmeler ile ilgili detaylı bilgiler sunulacaktır.

2.4.1. Dünyada Gelişim Süreci

Modern İslami bankacılık kavramı, özellikle Muhammed Üzeyir'in 1950'li yıllarda geliştirdiği düşüncelerle şekillenmiştir. Muhammed Üzeyir'in eserlerinde, geleneksel faiz sistemine alternatif olarak kâr-zarar ortaklığına dayalı bir finansal modelin İslam toplumları için önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu düşünce, İslami bankacılık düşüncesinin temellerini oluşturmuştur. Muhammed Üzeyir'in öncü çalışmaları, İslam'ın

faiz (riba) karşıtı prensiplerini esas alır ve İslam toplumlarında adil ve sürdürülebilir bir ekonomik sistem oluşturmanın gerekliliğini savunur. Onun eserlerinde faizsiz bankacılığın yanı sıra, kâr-zarar ortaklığı gibi İslami finansal araçların kullanımı teşvik edilmiştir. Bu yaklaşım, İslami bankacılık ve finans kurumlarının gelişiminde önemli bir rol oynamış ve günümüzdeki faizsiz bankacılık modellerinin temelini oluşturmuştur. Muhammed Üzeyir'in düşünceleri ve onun gibi düşünen diğer akademisyenlerin eserleri, İslami bankacılık düşüncesinin yayılmasında etkili olmuş ve finansal sistemlerin İslam'a uygun hale getirilmesi için yol gösterici olmuştur. Bu çerçevede, İslami bankacılığın ve finansın modernleşmesi ve küresel anlamda kabul görmesi için önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Alkış, 2018).

1940'lı yıllarda Hindistan'da kurulan Müslüman Fonları ve Kredi Kurumları, faizsiz finans prensiplerine dayanan ilk kurumlardan biridir ve Müslüman toplumunda önemli bir kabul görmüştür. Bu kurumlar, faizsiz yatırım ve kredi imkânları sunarak İslam'ın riba yasağına uygun alternatifler sunmuşlardır. 1958 yılında Pakistan'da kurulan Yardımlaşma Bankası ve 1963 yılında Malezya'da kurulan Hac Fonu ise faizsiz bankacılığın gelişimi açısından önemli kilometre taşları olmuştur. Malezya'da kurulan Hac Fonu, özellikle hac vazifesini yerine getiren Müslümanların birikimlerini faizsiz olarak değerlendirebilecekleri bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Başlangıçta sadece 1,281 müşteri ile hizmete başlayan bu fon, 2005 yılı itibarıyla 5 milyondan fazla müşteriye ulaşmıştır. Hac Fonu'nun en önemli başarısı, Malezya'da faizsiz bankacılığın ve İslami finansın yaygınlaşmasına büyük katkı sağlamasıdır. Bu fon, İslami finans prensiplerine dayalı olarak hizmet vererek, Müslüman toplumunun finansal ihtiyaçlarını karşılamış ve faizsiz bankacılığı destekleyerek bu alanda bir model oluşturmuştur. Hindistan'daki Müslüman Fonları ve Kredi Kurumları ile Pakistan'daki Yardımlaşma Bankası ve Malezya'daki Hac Fonu gibi kurumlar, faizsiz bankacılığın gelişimine önemli katkılarda bulunmuş ve bu alanda öncü adımlar atmışlardır (Sümer & Onan, 2016).

1963 yılında Dr. Ahmed El-Najjar tarafından modern anlamda kurulan ilk faizsiz banka Mısır'da Mith Ghamr Tasarruf Bankası'dır. Bu banka, adını kurulduğu şehirden almıştır ve özellikle esnaf ve çiftçi kesimi tarafından büyük destek görmüş, hızla büyümüştür. Ancak, o dönemdeki Mısır yönetimi siyasi nedenlerle bu bankayı Mısır Merkez Bankası'na devretmiş ve sonrasında bankanın kapanmasına yol açmıştır. Bu durum, halk

arasında büyük tepkilere neden olmuş ve Mısır yönetimi bu tepkileri dikkate alarak 1971 yılında Nasr Sosyalist Bankası'nı kurmuştur. Nasr Sosyalist Bankası, faizsiz bankacılık prensipleri ile çalışan ve uluslararası İslami bankalar birliği tarafından da kabul görmüş bir bankadır. Bu banka, faizsizlik düşüncesini benimseyerek Mısır'da ve uluslararası alanda önemli bir rol oynamıştır. Bu örnekler, faizsiz bankacılık düşüncesinin gelişimi açısından önemlidir ve İslam dünyasında faizsiz finansın yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2021).

Tablo 2: En Güçlü Katılım Bankaları 2023

Güç Sıralaması 2023	En Büyük İslami Bankalar 2023	Banka	Ülke	Varlıklar Puanı (17,5%)	Finansman Puanı (2,5%)	Mevduatlar Puanı (2,5%)	FD R Puanı (5%)	ARAB A Puanı (15%)	Kâr Puanı (2,5%)	RO A Puanı (5%)	Maliyetler Puanı (7,5%)
1	1	Al Rajhi Bankası	Suudi Arabistan	10.0	8.0	5.0	8.0	10.0	3.0	10.0	10.0
2	3	Kuveyt Finance House	Kuveyt	8.0	#4.0	#1.0	10.0	8.0	#6.0	8.0	9.0
3	46	Türkiye Emlak Katılım Bankası	Türkiye	1.0	#5.0	#5.0	7.0	10.0	#5.0	10.0	10.0
4	8	Katar İslam Bankası	Katar	6.0	1.0	1.0	9.0	9.0	2.0	10.0	10.0
5	7	Alinma Bankası	Suudi Arabistan	6.0	7.0	8.0	8.0	9.0	5.0	9.0	9.0
6	32	Meezan Bankası	Pakistan	1.0	9.0	7.0	7.0	9.0	10.0	9.0	9.0
7	19	Kuveyt Türk Katılım Bankası	Türkiye	3.0	#5.0	#5.0	7.0	10.0	#5.0	10.0	9.0
8	95	Al Janoob İslam Bankası	Irak	0.0	8.0	10.0	9.0	10.0	10.0	10.0	8.0
9	11	Banka Albilad	Suudi Arabistan	4.0	5.0	7.0	9.0	8.0	4.0	8.0	7.0
10	6	Maybank İslam	Malezya	6.0	6.0	6.0	9.0	8.0	3.0	5.0	10.0

Güç Sıralaması 2023	En Büyük İslami Bankalar 2023	Banka	Ülke	Ücretler Puanı (5%)	NPL Puanı (12,5%)	Rezervler Puanı (12,5%)	Likidite Puanı (5,0%)	LCR Puanı (5,0%)	NSFR Puanı (5,0%)	Toplam Güç Puanı 2023
1	1	Al Rajhi Bankası	Suudi Arabistan	5.0	9.0	10.0	3.0	7.0	6.0	8.48
2	3	Kuveyt Finance House	Kuveyt	6.0	7.0	10.0	7.0	8.0	6.0	7.73
3	46	Türkiye Emlak Katılım Bankası	Türkiye	8.0	10.0	10.0	9.0	10.0	1.0	7.53
4	8	Katar İslam Bankası	Katar	8.0	7.0	10.0	2.0	7.0	7.0	7.38
5	7	Alinma Bankası	Suudi Arabistan	5.0	6.0	10.0	3.0	7.0	6.0	7.33
6	32	Meezan Bankası	Pakistan	3.0	7.0	10.0	10.0	9.0	8.0	7.25
7	19	Kuveyt Türk Katılım Bankası	Türkiye	5.0	6.0	10.0	10.0	10.0	1.0	7.15
8	95	Al Janoob İslam Bankası	Irak	6.0	8.0	10.0	1.0	8.0	8.0	7.15
9	11	Banka Albilad	Suudi Arabistan	6.0	7.0	10.0	4.0	8.0	6.0	6.90
10	6	Maybank İslam	Malezya	1.0	8.0	10.0	2.0	5.0	5.0	6.83

Kaynak: (Tab Insights, 2024)

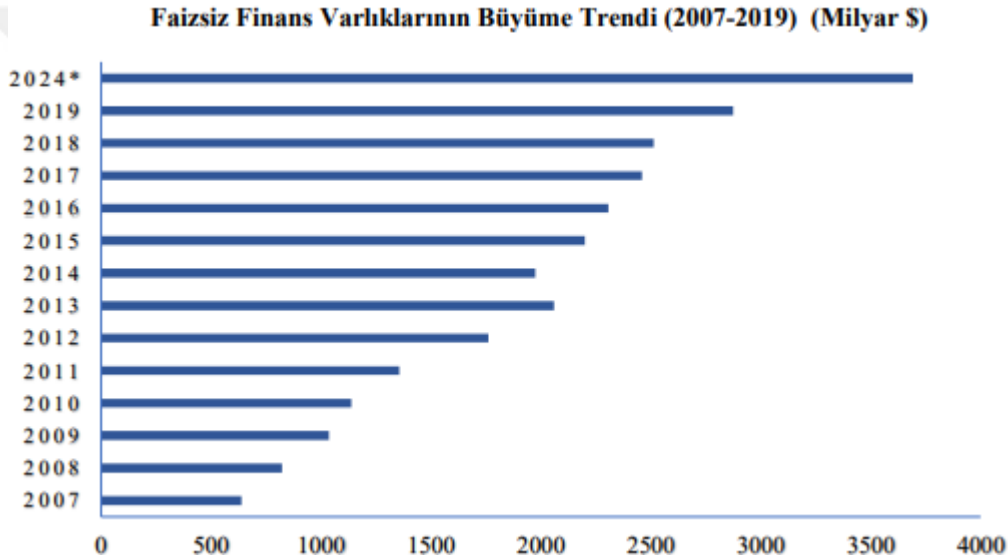
Bu tablo, 2023 yılı itibarıyla en büyük katılım bankalarının güç sıralamasını göstermektedir. İlgili puanlama bankaların çeşitli alanlarda belirli kriterlere göre sağladığı performanslardan oluşmaktadır. Tabloya göre Suudi Arabistan merkezli olan Al Rajhi bankası, toplam güç puanı olarak en yüksek değerlere sahiptir. Özellikle finansman, kâr ve likidite gibi alanlarda oldukça yüksek puanlar almıştır. Kuveyt Finance House ve Türkiye Emlak Katılım Bankası ise ikinci ve üçüncü sıralarda yer almaktadır. Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın belirli alanlarda ortalama puanlar alması önemli bir ayrıntıdır.

Türk Bankaları başlığı altındaki bankalar ise genel olarak ortalama sıralarda yer almaktadır. Türkiye Emlak Katılım Bankası 3. sırada, Kuveyt Türk ve Vakıf Katılım da üst sıralarda bulunmaktadır. Ancak, sıralamaların bazı alanlarında puan eksiklikleri vardır. Kâr, ROA (aktif kârlılık) ve maliyetler gibi alanlarda yüksek puanlar, bankaların

kârlılık ve verimliliklerini göstermekte olup çoğu bankanın bu alanlarda güçlü performanslar sergilediği gözlemlenmiştir.

Likidite ve rezervler açısından yüksek puanlar, bankaların finansal sağlamlığını ve olası krizlere karşı dayanıklılığını yansıtmaktadır. Bu alanda, Al Rajhi ve Kuveyt Finans House öne çıkan bankalardır. Gelişen Pazar Bankaları bakımından Pakistan ve Endonezya gibi ülkelerdeki bankalar da listede yer alır ancak genel sıralamaları daha düşüktür. Bu durum, gelişen pazar bankalarının zorluklarını ve rekabetçiliğini artırdığı yönünde yorumlanabilir.

Grafik 2: Faizsiz Finans Sisteminin Küresel Büyüklüğü

Kaynak: (Işık, 2021)

2.4.2. Tarihteki İlk Denemeler

1950 ile 1960'lı yıllar katılım bankacılığının temellerinin oluşumu olarak değerlendirilebilir. İlerleyen süreçlerde yani 1980'li yıllar modern anlamda Katılım Bankacılığının başlangıcı olarak sayılabilir. Tarihsel olarak bakıldığında ilk olarak 1963 yılında Mısır'da kurulan Mith Ghamr Tasarruf Bankası kurulmuştur. Yakın tarih olarak da 2013 yılında Umman'da yer alan Nizwa Bankası kurulmuştur (Görmüş & Yabancı, 2019, s. 104-105).

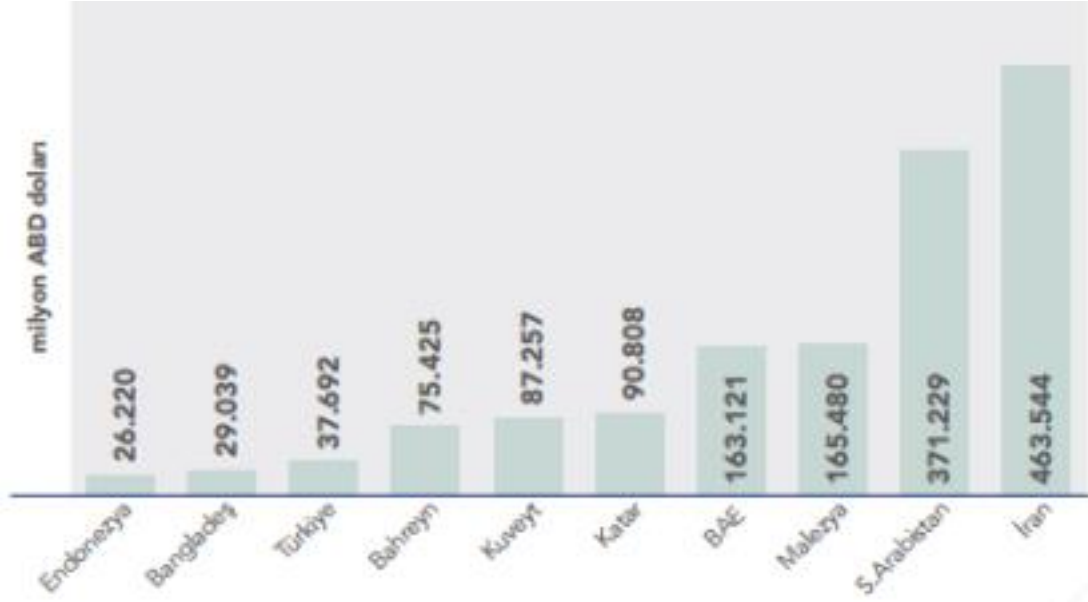
2.4.3. Katılım Bankacılığı Modeli Gelişmiş Ülkeler

1970'li ve 1980'li yıllar, katılım bankacılığının modernleştiği dönemler olarak bilinmektedir. Özellikle 1973 ve 1974 yıllarında Cidde'de yapılan toplantılar sonucunda İslam ülkeleri arasında iş birliğini güçlendirmek ve sosyal-ekonomik programları desteklemek amacıyla 20 Ekim 1975 tarihinde İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Türkiye de bu bankanın kurucu üyeleri arasında yer almaktadır. İslam İş Birliği Teşkilatı'nda ise toplam 21 farklı ülke bulunmaktadır (Emlak Katılım Bankası, 2022, s. 104-105). Kalkma bankasının kurulması çoğu İslam ülkesinin dikkatini çekmiş ve bu yıllarda benzer özellikte başka bankaların kurulmasına önderlik etmiştir. Bu bankalara örnek olarak Kuveyt Finans House ve Dubai İslam Bankası gösterilebilir.

1980'li yıllardan sonra katılım bankacılığı, Türkiye ve Asya-Pasifik ülkelerinde önemli bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde İslami bankacılık çerçevesinde yeni ürünler ve finansal araçlar ortaya çıkmıştır. 2000'li yıllarda ise bu sistem Amerika ve Avrupa'ya da yayılmıştır ve başta sukuk olmak üzere çeşitli yeni finansal ürünler geliştirilmiştir. Faizsiz bankacılığın hızla büyümesi, diğer geleneksel bankaların da dikkatini çekmiş ve bu bankalar kendi bünyelerinde İslami finans hizmetleri sunmak için adımlar atmışlardır. Örneğin, HSBC ve Citibank gibi uluslararası bankalar, İslam'a uygun finansal ürünler sunmak amacıyla kendi şubelerinde İslami finans birimleri veya İslami finansal ürünler geliştirmişlerdir. Bu gelişmeler, faizsiz bankacılığın küresel çapta kabul görmeye başlamasını ve finansal piyasalarda çeşitliliği artırmasını sağlamıştır. İslami finansın yaygınlaşmasıyla birlikte, dünya genelinde İslami finansın etkisi ve önemi giderek artmış ve uluslararası finans dünyasında kendine yer bulmuştur (Güçlü & Kılıç, 2019).

Faizsiz bankacılığın süratli şekilde yükselişi ürün ağının her geçen gün artması gibi aktörlerden kaynaklı İslami bankacılıkta denetleyici ve düzenleyici kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. 1991 senesinde İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu, 2002 senesinde Uluslararası İslami Finansal Piyasalar Kurulu, İslami Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Kurulu, İslami Finansal Hizmetler Kurulu, 2010 senesinde Uluslararası İslami Likidite Yönetimi kurumları açılmıştır. (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2019, s. 120).

Grafik 3: Faizsiz Finans Varlıklarına Göre İlk 10 Ülke

Kaynak: (Yeşilyaprak, 2019)

Grafik 3'e göre faizsiz finans varlıklarına göre en yüksek değerlere sahip 10 ülkenin analizi şu şekilde: İlk Üç Sıra İran 463.544 milyon ABD doları ile açık ara en yüksek varlığa sahip. Bu, İran'ın İslami finans sistemini benimsemesi ve uygulamalarını yaygınlaştırmasıyla ilgili olabilir. Suudi Arabistan 371.229 milyon ABD doları ile ikinci sırada. Suudi Arabistan, petrol gelirleri ve İslami finans alanındaki yatırımları ile önemli bir pazar. Malezya 165.480 milyon ABD doları ile üçüncü sırada. Malezya, faizsiz bankacılık ve finansal ürünlerde lider konumda, bu da büyümesini destekliyor. Bölgesel Dağılım olarak Orta Doğu ve Güneydoğu Asya'nın öne çıktığı görülüyor. Bahreyn, Kuveyt, Katar ve BAE gibi ülkeler, yüksek varlık seviyeleri ile bölgenin İslami finans merkezleri haline gelmiş. Gelişen Pazarlara bakıldığında Türkiye ve Bangladeş Türkiye 37.692 milyon ABD doları ile Bangladeş 29.039 milyon ABD doları ile sıralamada. Türkiye, büyük bir ekonomik büyüklüğe sahip olması ve faizsiz finans alanında artan ilgiyle dikkat çekiyor. Bangladeş ise hızla büyüyen bir faizsiz finans pazarına sahip. Potansiyel ve zorluklar açısından değerlendirildiğinde Endonezya, 26.220 milyon ABD doları ile listenin en altında yer alıyor. Ancak, büyük bir Müslüman nüfusa sahip olması nedeniyle, potansiyel büyüme için önemli bir pazar olabilir. Diğer ülkelerde olduğu gibi, bu pazarın gelişimi çeşitli ekonomik ve siyasi faktörlere bağlı. Genel trend açısından genel olarak değerlendirildiğinde, İslami finansın bu ülkelerdeki gelişimi, sosyal adalet

ve etik finans uygulamalarına olan ilginin artması ile paralellik gösteriyor. Bu durum, faizsiz finans varlıklarının gelecekte de büyümeye devam edeceğini öngörüyor. Sonuç olarak, bu grafik faizsiz finans varlıklarının büyük oranda belirli ülkelerde yoğunlaştığını ve bu alanın potansiyelini göstermektedir. Her ülkenin kendi dinamikleri ve zorlukları olmakla birlikte, faizsiz finansın uluslararası düzeydeki etkisi ve önemi giderek artmaktadır.

2.4.4. Seçilmiş Ülke Örnekleri

Bu başlık altında dünyadaki faizsiz banka modellerinin gelişmiş olduğu ülkelerden bahsedilmiştir. Finans varlıklarının yıllara göre gelişimi baz alınarak Malezya, Bahreyn ve İngiltere örneklerine yer verilmiştir. Bununla birlikte bahsi geçen ülkelerin tarihsel gelişim süreci ve sektör büyüklüğü ile ilgili bazı bilgiler sunulmuştur.

Grafik 4: Faizsiz Finans Varlıklarının Gelişimi

Kaynak: (Yeşilyaprak, 2019)

Grafik 4'te ki verilere göre faizsiz finans varlıkları 2012'den 2022'ye kadar sürekli bir artış göstermiş. Sürekli büyüme açısından bakıldığında 2012'de 1.741 milyar dolardan başlayan faizsiz finans varlıkları, 2022'de 3.782 milyar dolara ulaşmış. Bu, yaklaşık %117'lik bir büyüme anlamına geliyor. Her yıl düzenli bir artış gösterdiği için, faizsiz finans sistemine olan ilginin arttığını söyleyebiliriz. Yıllık artışlara bakıldığında verilerdeki yıllık artışlar, genellikle daha yüksek bir büyüme oranı sergiliyor. Örneğin, 2020'de 3.141 milyar dolara ulaşılması, bir önceki yıla göre belirgin bir artış

göstermektedir. Bu durum, ekonomik koşulların ve toplumun faizsiz finans sistemine olan eğiliminin etkili olduğunu gösterebilir. Geleceğe bakıldığında bu grafik, faizsiz finansın küresel anlamda büyüme potansiyeline sahip olduğunu gösteriyor. Faizli sistemlere alternatif arayışların artması, sosyal ve ekonomik adalet arayışlarının yaygınlaşması gibi nedenlerle, faizsiz finans varlıklarının gelecekte de büyümeye devam etmesi muhtemel. Pazar dinamikleri açısından İslami finansın yaygınlaşması, özellikle Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, faizsiz bankacılığa olan talebi artırabilir. Aynı zamanda, sürdürülebilir finansal ürünlere olan ilginin artması, faizsiz finans uygulamalarının benimsenmesine katkıda bulunabilir. Sonuç olarak, faizsiz finans varlıklarındaki bu olumlu trend, sektördeki gelişmeleri, toplumsal değişimleri ve yatırımcıların tercihlerini yansıtmaktadır. Gelecekte, faizsiz finans sisteminin daha da gelişmesi ve yaygınlaşması beklenebilir.

2.4.4.1. Malezya

Malezya'da İslami finans devletin de desteği ile beraber planlı bir biçimde gelişme kat etmiştir. Bu tarafla incelenmesi gerekli ülke olan ülkeler arasında bulunmaktadır. 1950'li senelerde İngiltere'den bağımsızlığını kazanmış olan ülkenin etnik yapısını Çinliler, Hintliler ve Malaylar oluşturmaktaydı. Malay halkı aleyhine olan gelir dağılımında eşitsizlikler buluyordu. Ülke yönetimi oluşan bu eşitsizliğin önüne geçmek için İslami finansa başvurdu. Başvurduğu sistem Hac Fonu sistemiydi. Hac Fonu sistemi sayesinde başarıya erişen Malezya hükümeti ardından İslami banka kurmaya karar verdi. 1983 senesinde ilk İslami banka yasası çıkarıldı ve ardından Malezya İslam Bankası Berhad kuruldu (Gedikli & Erdoğan, 2019, s. 252-253). Devam eden yıllarda geleneksel bankaları İslami Finans sektörü içerisine dâhil edebilmek için İslami Pencere ismi altında bir izin çıkarıldı. Çıkarılan bu izinle beraber geleneksel bankalarda İslami finans ürün ve hizmetleri vermeye başladılar.

Diğer bir İslami banka 1999 senesinde kurulmuş olan Bank Muamalat Malezya Berhad'dır. Devam eden yıllarda İslami Finans ürünlerini çeşitlendirmek, daha güçlü bir altyapı oluşturmak ve İslami Finans Merkezi olma talebini devam ettirmek için yabancı İslami bankaların ülkede kurulması için çeşitli lisanslar verilmiştir. Malezya'da İslami bankacılığın sektör büyüklüğü 2009 senesinde 64 milyar dolarken 2020 senesine gelindiğinde 264,5 milyar dolara erişmiştir (Group, 2022).

Malezya İslami bankacılıkta biraz önce de bahsedildiği gibi en önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır. 2020 yılı verilerine göre İslami bankacılıktaki payı %20 seviyelerine erişmiştir. Bu oran ile dünya çapında %12'lik yer kapsamaktadır. Malezya'da İslami bankacılık sektörünün almış olduğu payın böyle yüksek olmasının arkasında Malezya'nın bankacılıkla ilişkili olarak çoğu kurumun aktif şekilde rol aldığı İslami bankacılık veya faizsiz bankacılığın gelişmesinde kuvvetli bir altyapı kurması yer almaktadır (Özsoy, 2010, s. 73). Bilhassa sukuk gibi yalnızca İslami bankalara has yatırım ürünlerinde de önderlik etmektedir. 2012 senesinde bu üründe 130 milyar dolarlık ihrac ile lider duruma gelmiştir.

Malezya'da İslami bankacılık sisteminde 12'si yerel banka, 4'ü finansal kuruluş, 9'u yabancı sermayeli İslami banka ve 2'si uluslararası kuruluş olmak üzere toplamda 25 banka vardır. Bu bakımdan Malezya, İslami finans piyasaları arasında öncü ülke konumundadır. Malezya'daki İslami bankacılık, 1963 yılının Eylül ayında Hac Müstakbel Wang Tasarruf Organizasyonu'nun kurulması ile başlamıştır. Hac Müstakbel Wang Tasarruf Organizasyonu, Müslümanların Mekke'ye olan hac ziyareti masraflarından tasarruf sağlamaları için kurulan bir kurumdur. 1969 yılında bu kurum, Hac İşleri Görevlileri ile Hacı Birikimleri oluşturmak için birleştirilmiştir (Kekeç, 2022).

Malezya'da kurulan ilk İslami banka 1983 senesinde kurulmuştur. 1993 yılında ticari bankalar, ticaret bankaları ve finans firmalarının İslami bankacılık programı ile İslami bankacılık ürünleri sunmasına izin verilmiştir (Görmüş & Yabancı, 2019). Bununla beraber, kurulmuş olan bu kurumların, fonlarının birbirleri ile karşılaştırılmasını sağlamak için İslami bankacılığa yönelik işlemlerin fonlarını ve faaliyetlerini klasik bankacılık işinden ayırmaları gerekmiştir.

Malezya'da İslami ürünler sunmakta olan bankaların listesi 16 bankaya erişmiştir. Bankaların yanında syariah tabanlı olan ürünler sunan banka dışı araçlar, Malezya Kooperatif Komisyonu, Malezya Topluluk Bankası Berhad (Malaysia Building Society Berhad) altına kayıtlı olan kooperatiflerdir (Sümer & Onan, 2016). Malezya'da, bununla birlikte Malezya Ülke Bankası (Bank Negara Malaysia)'da kurulmuş olan Ulusal Şariat Danışma Konseyi, Bank Negara Malaysia'ya bu kurumların gerçekleştirdiği faaliyetlerin şariat yönleri ile bunların ürünleri ile ilgili tavsiyelerde bulunmaktadır. 2006 senesinde Bank Negara Malaysia, Malezya'da İslami Finans için sertifikalı ve vasıflı çalışan

istihdam etmek üzere özel üniversite olan Uluslararası İslami Finans Eğitim Merkezini kurmuştur. Kurulan bu üniversite, Malezya hükümetinin ülkenin uluslararası anlamda bir İslami Finans merkezi olarak konumunu kuvvetlendirme konusunda atılan önemli bir girişimdir. Tamamen İslami finans kapsamında lisansüstü eğitime adanmış olan dünyadaki tek üniversite niteliğini taşımaktadır.

Malezya'daki İslami finans yapısı yaklaşık olarak 40 yılı kapsamaktadır. 1970'li yıllarda İslami Finans sektörünün tekrardan harekete geçmesi Malezya ve Ortadoğu gibi bazı Müslüman ülkelerde konveksiyonel finansmana karşı bazı müdahalelerde bulunmuştur. 1980 Bumiputera Ekonomi Kongresi, Malezya hükümetine İslami bir banka kurma teklifini götürmüştür. Yine 1983 senesinde Malezya'da İslami bankacılığın kurulması adına İslami bankacılık sistemini inceleyip hükümeti bazı tavsiyelerde bulunmak için ulusal yönlendirme komitesi kurulmuştur.

Şu anda Malezya'da klasik bankacılık ve İslami bankacılık birbirine paralel olarak devam etmektedir. Bununla birlikte İslami Finans sisteminin kapsamlı olması ile banka dışı olan İslami Finans araçlarının İslami finanse uygun ürün sağlamasına izin tanınmaktadır. Malezya şeriat danışmanlığı, yasal haklar sunarak İslami finansın amaçlarını 3 temel unsuru ile gerçekleştirmek için destekler. Malezya'da bulunan İslami finans sisteminin temel bölümleri arasında İslami sermaye piyasaları, tekâfül kurumları ve İslami bankalar yer almaktadır.

1990 senesinden günümüze kadar, yatırımcılar şeriat ile uyumlu ürünler, çoğu kapsamlı projenin başlatılması ile çeşitli aşamalara tabi olmuştur. Bunun yanında, İslami Sermaye Piyasası geleneksel piyasalar yerine şeriata uygun olan piyasaları seçmekte olan yatırımcıların, hissedarlarının ve firmalarının taleplerini karşılamak için geleceğe dönük planlanmış olan birçok projeye sahiptir. İslami bankacılık ve tekâfül sektörlerinin büyümesi ile birlikte İslami sermaye piyasasının önemi de her geçen gün artmıştır. Buna ilave olarak, İslami Finans sistemi, şeriata uygun olan ürün ve hizmetleri sunabilmek için İslami finansal araçlar konusunda eksiktir. Bu sebeple, İslami sermaye piyasaları yatırımcıların isteklerini karşılamalı ve şeriat şikâyet araçları sunmalıdır. Bunun yanında Malezya da sermaye piyasaları, piyasanın ihtiyaçlarını karşılamak için iki yaklaşımı da özümsemiştir. Şu anda mevcutta İslami sermaye piyasası, 2018 yılında %60 ile sermaye piyasalarının çok büyük bir kısmına sahiptir (Gedikli & Erdoğan, 2019).

2.4.4.2. Bahreyn

İslami bankacılık sektörünün gelişebilmesi için önemli bir görev üstlenen Bahreyn, İngilizlerin o bölgeden çekilmesi ile beraber Bahreyn Merkez Bankası'nı kurmuştur. Atmış olduğu bu adım İslami Finans Merkezi olma yolundaki ilk adımıdır. Bahreyn Merkez Bankası'nın desteklemesi ve hükümetin sunduğu lisans ve çeşitli teşvik destekleri ülkeyi İslami finans merkezi haline getirmiştir. Bahreyn uluslararası platformda yer alan çoğu İslami finans kuruluşunun kurulması yönünde liderlik sağlamıştır. Bu kuruluşlara örnek olarak, Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Kurulu (IIRA), Uluslararası İslami Finansal Piyasalar Kurulu (IIFM), İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI) verilebilir. Bunun yanında ülkemizde faaliyet göstermekte olan Albaraka bankacılık grubunun merkezi de Bahreyn'de bulunmaktadır. 2009 senesinde Bahreyn'deki İslami bankacılık sektörünün büyüklüğü yaklaşık olarak 57 milyar dolar iken 2020 yılında gelindiğinde bu rakam 102 milyar dolara erişmiştir. (Güçlü & Kılıç, 2020, s. 88)

2.4.4.3. İngiltere

Dünyanın en büyük finans merkezlerinden bir tanesi Londra'dır. İngiltere sınırları sınırlarında yaşamakta olan Müslüman yoğunluğu ve İslam coğrafyasında yer alan sömürgecilik faaliyetlerinden dolayı incelenmesi gerekli olan bir ülkedir. İngiltere, İslami finansa çok önem vermiş olup, İslami finans sektörünün üssü vaziyetindedir. İngiltere'nin Müslüman olan ülke piyasalarından pay almak istemesiyle yapmış olduğu yatırımlar ve verdiği teşvikler İslami bankacılık sektörünün gelişmesi yönünde fırsat sağlamıştır. Yapılmış olan yatırımlar ve verilen teşviklerle birlikte 2005 senesinde İngiltere İslam Bankası kurulmuştur. 2015'te banka sayısı 21'e ulaşmıştır. Bunlardan beşi İslami banka, on altısı İslami pencerede hizmet vermekte olan bankadır. 2020 senesinde İngiltere'nin İstanbul bankacılık sektöründeki büyüklüğü 19 milyar dolara erişmiştir (Güçlü & Kılıç, 2019).

Katılım bankacılığı denildiği zaman öncelikli olarak akıllara Ortadoğu veya Körfez ülkeleri gelmektedir. Ancak dünya çapında katılım bankacılığının en önemli merkezlerinden bir tanesi İngiltere'dedir (Özsoy, 2010, s. 79). İngiltere bilhassa Londra'nın Finans merkezi olması, finans dünyası bakımından cazibesini bulunması gibi

nedenlerle İslami banka kapsamında gelişme kat etmiştir. Doğu bölgesinde yer alan konveksiyonel bankalar Londra'da katılım bankacılığı kapsamında hizmet sunmaktadır.

İngiltere'deki İslami Finans, ilk murabaha işleminin tanımı ile 1987 yılında uygulamaya geçmiştir. İngilizlerin ilk İslam Bankası olan Albaraka International, 1982 yılında kurulmuştur. Ayrıca İngiltere, İslami Finans ürünleri için başka bir mevzuat düzenlemek yerine, geleneksel olan Finans araçlarını düzenleyen mevcutta bulunan mevzuat ve düzenlemeleri, İslami finasta sıklıkla kullanılan yapılara hitap edecek biçimde uyarlamıştır. 2014 senesinde kurulan İngiltere'nin ilk İslami Finans Kurumu olarak bilinen İngiltere İslam Bankası (Islamic Bank of Britain) faizsiz bankacılık kapsamında hizmet sunmaya başlamıştır (Çobankaya, 2014, s. 35).

2.5. Türkiye'de Katılım Bankacılığı

Çalışmamızın bu kısmında, 1983 senesinde Bakanlar Kurulu kararıyla bankacılık sektöründe Özel Finans Kurumları ismi altında faaliyetlerine başlayan ve ileriki dönemlerde Katılım Bankacılığı adıyla faaliyetlerini sürdüren İslami bankacılık modelinin ülkemizde tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Bunun yanında ülkemizde faaliyet göstermekte olan katılım bankaları ile ilgili bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın konusuyla bağlantılı olan Emlak Katılım Bankası 2018 yılında kurulmuş olup 2019 yılında faaliyet izni almıştır. Emlak katılım bankası bir kamu bankası olup bünyesinde murabaha, faaliyet ve katılma hesapları icazet belgelerine sahiptir (Emlak Katılım Bankası, 2019).

2.5.1. Faizsiz Bankacılık Gelişimi

Faiz kaygısı bulunan insanlar, birikimlerini değerlendirecek dini usullere dayalı Bankacılık sistemi bulunmadığı için, birikimlerini klasik geleneksel bankalarda değerlendirmekten sakınmışlardır. Yastık altında atıl halde tutulan birikimler ekonomik bakımdan değer kazanmamakta ve birikim sahipleri bakımından da getiri kaybına sebep olmaktadır. Oluşan bu kaybın önüne geçilmesi ve ekonomi içerisinde dâhil edilmesi için faizsiz bankacılık sistemi kurulmuştur.

2.5.2. 1983-1999 Dönemi: Özel Finans Kurumları

Dünyada İslami bankacılık faaliyetlerinin artması, ülkemizde de bu sektöre yönelik faaliyetlerin başlanmasına ve bu tür çalışmaların artmasına neden olmuştur. İslam

Kalkınma Bankasının kurucu üyeleri içerisinde Türkiye'nin de bulunması bu çalışmalarını destekler görevdedir. Ülkemizde katılım bankacılığının ilk örnekleri 1975 ve 1978 seneleri arasında faaliyet göstermekte olan Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası'dır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2021). Banka, mevduat sahiplerine ve KOBİ'lere faizsiz finans desteği sunmak için kurulmuştur. 1978 senesine kadar faaliyetlerini sürdürmüş ve ardından kapanmıştır. Bu faizsiz bankacılık tecrübesi katılım bankacılığının gelişmesi konusunda önderlik etmiştir.

Türkiye'de karma ekonomik yapıdan serbest piyasa ekonomisine geçişin önemli hale geldiği dönemde katılım bankacılığı faaliyetlerine başlamıştır. 1983 senesinde çıkarılmış olan bakanlar kurulunun yayınlamış olduğu kanun hükmünde kararname ile faizsiz finans hizmetinin sunulması ve bu hizmeti sağlayacak olan kurumların Özel Finans Kurumları ismini taşımasına karar verilmiştir (Tenekeci, 2017). Özel Finans kurumlarının faaliyet içeriği, çalışma koşulları ve tasfiyesine yönelik konularda Merkez Bankası yetkilendirilmiştir. 1984 yılına gelindiğinde ise Albaraka Türk ilk özel finans kurumu olarak faaliyetlerine başlamıştır. 1985 senesinde ise Faysal Finans Kurumu kurulmuştur. İki kurum da aynı sene içinde faaliyet izni almıştır. 1989 senesinde Kuveyt Türk, 1991 senesinde Anadolu Finans Kurumu, 1995 senesinde İhlas Finans Kurumu ve Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı, 1996 senesinde ise Asya Özel Finans Kurumu kurulmuştur (Çelik, 2017).

Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Faysal, Körfez ülkelerinde faizsiz bankacılık faaliyetleri göstermekte olan büyük Finans kurumlarının iştiraklerini oluşturmaktadır. Asya Finans, İhlas Finans ve Anadolu Finans ise yerli sermaye ile kurulmuş olan özel finans kurumlarıdır. Bu şekilde 1983--1999 seneleri arasında üçü yabancı diğer üçü yerli sermaye olmak üzere toplamda altı tane özel Finans Kurumu kurulmuştur (Çelik, 2017).

2.5.3. 1999-2005 Dönemi

1999 senesine değin 83/7506 sayılı KHK ile faaliyetlerini devam ettiren Özel Finans Kurumları 17/4491 sayılı 1999 Aralık tarihli Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmasına karar kılınmıştır (Tenekeci, 2017). Bu kanun ile Özel Finans Kurumları banka statüsüne gelerek diğer bankalar ile aynı olan yasal çerçeve kapsamında faaliyetlerini sürdürmüştür

(Arslan & Ergeç, 2010). İslami bankacılık sistemi ve Geleneksel bankacılık sisteminin lisansları bu kanun ile birlikte birbirinden tam anlamıyla ayrılmıştır. Katılım bankacılığı hizmeti sunmak isteyen kurumların gerekli lisanslarını katılım bankacılığı hizmetleri kapsamında alması gereklidir. 1999 senesinde Özel Finans Kurumları'nın bankacılık sisteminde eşit olarak faaliyet gösterebilmeleri için geleneksel bankalarda kullanılmakta olan ürünleri kullanma yetkileri de getirilmiştir.

12 Mayıs 2001 tarihinde yayınlanan Kanun ile Özel Finans kurumlarının Özel Finans Kurumları Birliği kurması ve bu birlik kapsamında almış oldukları fonları güvence altına almak için güvence fonu oluşturmaları talep edilmiştir. (Tenekeci, 2017). Bu fon klasik mevduat bankalar için oluşturulmuş olan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na benzerlik göstermektedir. 2001 senesine kadar süratli gelişme kat eden sektör, 2000 ve 2001 finansal krizden olumsuz yönde etkilenmiş; bankacılık sektöründe yaşanmakta olan lifli te problemi katılım bankalarında da görülmüştür. Bu durumun sonucu olarak İhlas Finans Kurumu iflasını açıklamış ve BDDK tarafından faaliyetleri sonlandırılmıştır.

2.5.4. 2005 Yılı ve Sonrası Dönem

2005 senesinde yeni bir bankacılık kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla beraber Özel Finans Kurumlarının adı Katılım Bankası olarak revize edilmiştir. Bankacılık kanunda yapılmış olan açıklamaya göre katılım bankaları “*Özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar*” olarak ifade edilmiştir. Katılım Bankası adının verilmesinde bu bankaların klasik mevduat bankalarından farklı şekilde kâr-zarar ortaklığı esasına dayalı olan bir fon toplama mekanizmasının bulunduğu altı çizilmiştir. Bununla birlikte ülkemize özgü olarak ifade edilen katılım bankacılığı ifadesi uluslararası bankacılık literatürü içerisine dâhil olmuştur (Tunç, 2000). Kanunla birlikte Özel Finans Kurumları Birliği adı Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak revize edilmiş; güvence fonu kapatılıp TMSF'ye devrolmuştur. Bu şekilde ülkemizde bulunan tüm bankaların tasfiye sürecinin yönetilmesi konusunda yetkili birim TMSF olmuştur (Arabacı, 2007).

2006 senesine kadar geçen dönem katılım bankacılığında kuruluş ve gelişme süreci olarak ifade edilmektedir. 2013 senesinde 10. kalkınma planı kapsamında, Türkiye'deki katılım bankacılık sektörünün gelişmesini desteklemek için kamu sermayeli olan Katılım

bankalarının kurulması için bir karar alınmıştır. (Sümer & Onan, 2016). Bu kapsamda 2015 senesinde faaliyetine başlayan Ziraat Katılım Bankası sermayesinin tümünü hazine tarafından almış olup Ziraat Bankası iştiraki şeklinde kurulmuştur. Ziraat Katılım Bankası ülkemizin ilk kamu katılım bankasıdır. Ziraat katılım Bankası'ndan sonra tümü Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından ödenerek 2016 senesinde faaliyetine başlayan Vakıf Katılım Bankası ülkemizdeki ikinci kamu katılım bankasıdır. 1983 senesinden günümüze değin katılım bankacılığı alanında yaşanmakta olan gelişmeler ve tarihsel sıralama aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 3: Türkiye'de Katılım Bankacılığının Kilometre Taşları

Tarih	Gelişme
1983	83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Finans Kurumları kurulmasına izin verilmiştir.
1984	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu'na faaliyet izni verilmiştir.
1985	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu faaliyete başlamıştır.
1989	Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
1991	Anadolu Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
1995	İhlas Finans Kurumu kurulmuştur. Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı kurulmuştur.
1996	Asya Özel Finans Kurumu kurulmuştur.
1999	Özel Finans Kurumları 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına dahil edilmiştir.
2000	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuştur.
2001	Özel Finans Kurumları Birliği kurulmuştur.
2002	Kuveyt Türk ilk yurtdışı şubesini Bahreyn'de hizmete açmıştır. TKBB' nin ilk yayını olan Faizsiz Bankacılık yayımlandı.
2003	Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı tasfiye edilerek tüm malvarlığı Özel Finans Kurumları Birliği'ne devredilmiştir.
2005	5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile sektördeki kuruluşların unvanı "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" şeklinde değiştirilmiştir. Özel Finans Kurumları Birliği unvanı "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değiştirilmiştir. Anadolu Finans ile Family Finans birleşerek Türkiye Finans olmuştur.
2006	Türkiye Katılım Bankaları Birliği Statüsü Resmî Gazete' de yayınlanmıştır.
2007	Bireysel Müşteri Hakem Heyeti faaliyete başlamıştır.
2008	Bankacılık Etik İlkeleri yayımlandı. Kredi kartı sözleşmelerinde ve hesap bildirim cetvellerinde olması gerekli asgari hususlara ve müşterinin bilgilendirilmesine ilişkin mesleki tanzim kararı yayımlandı.
2009	İlk İngilizce Birlik yayını olarak Participation Banks 2009 yayınlanmıştır. İlk Tekafül şirketi Neova kurulmuştur.
2011	Kuveyt Türk ilk özel kira sertifikası ihracını gerçekleştirmiştir. Borsa İstanbul'da faaliyet göstermek üzere Katılım Endeksi oluşturulmuştur.
2012	Hazine Müsteşarlığı ilk kamu kira sertifikası ihracını gerçekleştirmiştir.
2013	Katılım Emeklilik kurulmuştur.
2014	Katılım Endeksine Dayalı Borsa Yatırım Fonu kurulmuştur.
2015	Ziraat Katılım Bankası ilk kamu katılım bankası olarak kurulmuştur. Türkiye Katılım Bankaları Birliği 2015-2025 Strateji Belgesi yayınlanmıştır.
2016	Vakıf Katılım Bankası ikinci kamu katılım bankası olarak kurulmuştur.
2017	Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile İslam Kalkınma Bankası arasında iş birliği anlaşması imzalanmıştır.

2018	TKBB bünyesinde, “Merkezi Danışma Kurulu” kurulmuştur.
2019	Türkiye Emlak Katılım Bankası üçüncü kamu katılım bankası olarak kurulmuştur
2021	Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi bünyesinde Katılım Finans Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. TCMB bünyesinde Katılım Bankacılığı Müdürlüğü kurulmuştur. Katılım Bankacılığı Strateji Belgesi (2021-2025) güncellenmiştir.
2022	Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile BAE Bankalar Federasyonu arasında iş birliği anlaşması imzalanmıştır.
2023	1 katılım (Dünya Katılım Bankası) ve 2 dijital katılım bankası (T.O.M. Katılım Bankası, Hayat Finans Katılım Bankası) BDDK’dan faaliyet izni aldı. Katılım Finans Kefalet (KFK) şirketi kuruldu.
2024	Katılım bankalarının sayısı 9’a yükseldi Dünya Katılım Bankası faaliyetlerine başladı

Kaynak: (Türkiye Katılım Bankaları Birliği , 2024)

2023 Temmuz ayı itibariyle ülkemizde faaliyet gösteren toplamda 58 adet banka mevcuttur. Bunlar aşağıda yer almaktadır;

- 33 adet Mevduat Bankası,
- 17 adet Kalkınma Bankası,
- 9 adet Katılım Bankası,
- 2 adet TMSF bünyesindeki banka.

Tablo 4: Türkiye Katılım Bankaları Başlıca Göstergeleri

YIL	TOPLAM ŞUBE SAYISI	TOPLAM ÇALIŞAN SAYISI	TOPLANAN FON GELİŞİMLERİ (MİLYON TL)	NET KAR GELİŞİMİ (MİLYON TL)	KULLANDIRILAN FON GELİŞİMİ (FON GELİŞİMİ)	KATILIM BANKALARI AKTİF GELİŞİMİ (MİLYON TL)	KATILIM BANKALAR I SEKTÖRDE Kİ YAPILARI (%)
2006	355	7114	11.237	163	10.492	13.752	3
2007	422 (+%19)	9215 (+%30)	12.926 (+%15)	223 (+%37)	13.808 (+%32)	16.789 (+%22)	3 (-)
2008	530 (+%26)	11.022 (+%22)	19.209 (+%49)	647 (+%190)	19.733 (+%43)	25.770 (+%54)	3.5 (+%17)
2009	569 (+%8)	11.802 (+%8)	26.841 (+%40)	705 (+%9)	24.911 (+%27)	33.628 (+%31)	4 (+%15)
2010	607 (+%7)	12.677 (+%8)	33.837 (+%27)	759 (+%8)	32.084 (+%29)	43.339 (+%29)	4.3 (+%7,5)
2011	685 (+%13)	13.851 (+%10)	39.519 (+%17)	803 (+%6)	41.140 (+%29)	56.077 (+%30)	4.6 (+%7)
2012	829 (+%22)	15.356 (+%11)	49.151 (+%25)	916 (+%15)	49.980 (+%22)	70.245 (+%269)	5.1 (+%11)
2013	965 (+%17)	16.800 (+%10)	63.210 (+%29)	1.052 (+%15)	67.219 (+%35)	96.022 (+%37)	5.5 (+%8)
2014	991 (+%3)	16.270 (-%4)	65.405 (+%4)	80 (-%93)	69.622 (+%4)	104.073 (+%9)	5.2 (-%6)
2015	1.080 (+%9)	16.554 (+%2)	74.362 (+%14)	405 (+%406)	79.451 (+%15)	120.252 (+%16)	5.1 (-%2)
2016	959 (-%11)	14.465 (-%13)	82.148 (+%11)	1.106 (+%174)	84.880 (+%7)	132.784 (+%11)	4.9 (-%4)
2017	1.032 (+%8)	15.029 (+%4)	105.310 (+%29)	1.583 (+%44)	106.733 (+%26)	160.136 (+%21)	4.9 (-)
2018	1.122 (+%9)	15.654 (+%5)	137.220 (+%31)	2.123 (+%35)	124.531 (+%17)	206.806 (+%30)	5.3 (+%9)
2019	1.179 (+%6)	16.040 (+%3)	215.456 (+%58)	2.433 (+%15)	149.476 (+%219)	284.259 (+%38)	6.3 (+%19)
2020	1.255 (+%7)	16.849 (+%6)	328.807 (+%53)	3.658 (+%51)	240.147 (+%60)	436.712 (+%54)	7.2 (+%15)
2021	1.311 (+%5)	17.147 (+%2)	556.418 (+%70)	5.468 (+%50)	369.353 (+%54)	717.338 (+%65)	7.8 (+%9)
2022	1.379 (+%6)	17.868 (+%5)	891.066 (+%60)	29.686 (+%425)	643.814 (+%75)	1.187.613 (+%66)	8.3 (+%7)
2023	1.455 (+%6)	19.723 (+%11)	980.115 (+%10)	-	1.061.779 (+%65)	2.077.660 (+%75)	8.4 (+%2)
2024 (Ocak)	1461 (+%0,2)	20.118 (+%2)	1.487.375 (+%52)	-	921.555 (-%14)	2.077.266 (-%0.01)	9.9 (+%18)

Kaynak: (Ersezer & Günok, 2024, s. 33)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PROJE TERCİHLİ ÖZEL FON HAVUZU MODELİ VE UYGULAMA AŞAMALARI

3.1. Seçilebilecek Sektör Bilgisi

Proje Tercihli Özel Fon Havuzu Ürünü, Emlak Katılım Bankası'nda TL cinsinden “zarar ve kâra katılma hesabı cüzdanı” karşılığında verilmektedir. Yatırılmış olan fonlar Emlak Katılım Bankası tarafından bir projenin finanse edilmesinde kullanılır. Bu fona yatırım yapan kişiler doğan kâr ya da zarara ortak olur. Buna göre yatırımcılara kâr taahhüdünde bulunmadığı gibi ana paranın iade edilmesi de taahhüt edilmez.

Proje Tercihli Özel Fon Havuzları 3-6 veya 12 aya kadar vadeli olarak toplanmakta ve yine aynı vadeli projelerden elde edilen kârları önceden belirlenmiş oranlara göre müşteri hesaplarına aktarmaktadır. Vade süresi, yatırım ve projenin öngörülmesi olan vadesine göre tespit edilmektedir. Proje ile hesaplar eşleştikten sonra, genel maliyetler hesaplanma ve müşterilere projenin ödenmesi durumunda vade sonunda ödenecek olan getiri oranı tespit edilip kâr oranı da netleştirilebilir. Proje Tercihli Özel Fon Havuzlarında proje ile bu projelerin eşleştiği hesaplar arasında vade uyumu bulunması zorunluluğu vardır. Bu sebeple genel olarak 1 yıldan kısa vadeli projeler tercih edilmekte ancak ilerleyen süreçlerde ekonomik zemine göre vade süresi güncel olarak aşağı ya da yukarı yönlü değiştirilebilir. Hesap sahiplerine kâr ve anapara ödemesi ancak ilgili projeden tahsilat yapıldığı tarihlerde ödenmektedir. Projenin zarara uğraması halinde müşterilerin anaparasını da kaybetme riski bulunmaktadır (Emlak Katılım , 2022).

Emlak Katılım Bankası müşterileri vade uyumlu proje tercihli özel fon havuzunda hangi vadede para yatırırsa o vade grubunda fon kullanımı olduğunda hesap açabilecektir. Müşteriye, yatırdığı tutarın hangi sektörde ve hangi vadede olacağını belirleme olanağı tanınmaktadır. (Emlak Katılım , 2022). Özel fon havuzu katılma hesabı işlem talimatı ile müşteriler aşağıdaki sektörler için işlem açabilmekte olup, fonlar aşağıda sıralanan sektörlerin herhangi birinde değerlendirilebilmektedir.

- Toptan ve perakende sektörü,
- İmalat sektörü,
- İnşaat sektörü,
- Enerji sektörü,
- Ulaştırma ve depolama sektörü,
- Kamu yönetimi ve savunma sanayi,
- Eğitim sektörü,
- Madencilik sektörü,
- Sağlık sektörü.
- Tarım ve Ormancılık Sektörü

Proje bazlı fon tercihi ürününün yıllara göre sektör dağılımları ve toplam sektör bazlı hacim dağılımları farklılık gösterebilmektedir. Genel itibariyle en çok hacmi, toptan ve perakende ticaret sektörü almaktadır. Aşağıda 2022, 2023 ve 2024 yıllarındaki sektör dağılımları ve toplam sektör bazlı hacim dağılımları grafiklerle gösterilmiştir;

Grafik 5: 2022 Yılı Sektör Bazlı Hacim Dağılımı

Kaynak: (Emlak Katılım Bankası Krediler Birimi, 2024)

Grafik 6: 2023 Yılı Sektör Bazlı Hacim Dağılımı

Kaynak: (Emlak Katılım Bankası Krediler Birimi, 2024)

Grafik 7: 2024 Yılı Sektör Bazlı Hacim Dağılımı

Kaynak: (Emlak Katılım Bankası Krediler Birimi, 2024)

Grafik 8: Toplam Sektör Bazlı Hacim Dağılımı

Kaynak: (Emlak Katılım Bankası Krediler Birimi, 2024)

Bu ürün kapsamında hesap açma talebinde bulunan müşteriler, vade seçimi ve yatırmış olduğu bakiyenin fon sağlamasını talep ettikleri sektör adına seçim yapabileceklerdir. Sektör bilgisi müşteri tercihine yönelik uygun proje bulunması durumunda değerlendirilip, belirtilmiş olan sektörden gelen finansman talebinin Emlak Katılım Bankası'na ulaşmaması halinde farklı bir sektöre yönelik finansman kullanımı müşterilere bilgi verilerek yapılmaktadır. Başvuruları değerlendirmek ve başka katılımcıları dahil etmek için, bir ayı aşmamak kaydıyla yatırılmış olan tutarlar özel cari hesapta bekletilebilmektedir. Bu süre zarfında müşteriye herhangi bir ödeme yapılmamaktadır. Bu doğrultuda hesap açma talebinde bulunan müşterilere proje tercihli özel fon havuzuna yönelik ek cari hesap açılmaktadır. Açılmış olan ek cari hesaptaki tutar, ilgili projenin olması durumunda özel fon havuzlu katılma hesabına aktarılıp müşterinin tercih ettiği proje ile eşleştirilmektedir.

3.2. Süreç

Proje tercihli Özel Fon Havuzunun işleyişi aşağıdaki gibidir;

- Müşteri, ÖFH'ye katılma tutarını Emlak Katılım Bankası bünyesindeki özel cari hesaba yatırmalıdır.

- Emlak Katılım Bankası, diğer katılımcıları dahil etmek ve başvuruları değerlendirmek için yatırılmış olan tutarı cari hesapta bekletmektedir.
- Süre sonunda katılım fon tutarı ve oluşturulacak olan ÖFH'ye gerekli katılım olmaz ya da herhangi bir sebeple ÖFH'ni oluşturulmasından vazgeçilirse, müşteri cari hesabında bulunan tutar üzerinden dilediği gibi tasarruf etme olanağı kazanır.
- ÖFH'ye yatırılmış olan birikimin, her türlü mali sorumluluklarının gerçekleştirilmesinden sonra kalan tutarı, sözleşmede tanımlanmış olan proje finansmanında kullanılmaktadır.
- Proje bilgileri ve finansman yönetimi KVKK kapsamında müşteriye bildirilmektedir.
- ÖFH'de gerçekleşen kâr payı dağıtımı veya zararı proje ödeme vadesi geldiğinde yapılır.
- Dönemsel kâr payı dağıtımı yapılması için, dönemsel kâr payı dağıtımının hangi esaslara göre yapılacağı bütün taraflarca açık şekilde kararlaştırılmış ve sözleşmede açık şekilde belirtilmiş olmalıdır. Kâr paylaşımına geçilebilmesi için ayrıca proje tahsilatlarının eksiksiz olarak yapılabilmesi gerekir.
- Bu koşulların birlikte tahakkuk etmesi durumunda, ilgili mevzuattaki hükümler saklı kalmak koşuluyla Emlak Katılım, projeden yapmış olduğu dönemsel tahsilatları, proje tercihlili özel fon havuzuna katılım paylarına göre ve kendi belirlediği hesaplama yöntemine göre hesap edip, isterse dönemsel kâr payı ile beraber dönemsel tahsilata isabet etmiş olan anapara tutarını, isterse yalnızca dönemsel kâr payını yatırımcıların Emlak Katılım bünyesindeki cari hesaplarına aktarır.
- Özel Fon Havuzu, belirli bir projenin finanse edilmesi için oluşturulmuş olduğundan finanse edilen projenin tahsilatlarının yapılamaması halinde, proje vadesi kanuni takip süresi kapsamında 90 gün uzatılır. 90 günün bitiminde tahsil edilmiş olan tutar varsa müşteri hesaplarına yansıtılır. Eğer herhangi bir tahsilat söz konusu olmamışsa zarar yazılarak proje sonlandırılır.
- Müşteri, Emlak Katılım Bankası'nın yazılı ve açık muvafakati bulunmadığı müddetçe, özel fon havuzu oluşturmak için açılmış olan hesaplarını ya da hesaptan kaynaklı doğan ya da doğacak olan haklarını, rehin veremez ya da başka birine devredemez.

- Proje vadesi sonlandığında ya da herhangi bir sebeple projenin vadisinden önce sonlanması durumunda, özel fon havuzu, Emlak Katılım tarafından tasfiye edilir. Tasfiye sonucunda doğan kâr ya da zarar havuza iştirak etmiş olan müşterilerinin hesaplarına yansıtılır.
- Proje tercihli özel fon havuzunda vadesinden evvel müşteriler tarafından para çekilememektedir.
- Proje tercihli özel fon havuzunda proje tutarına yönelik eksik bakiye kalması halinde tutar Emlak Katılım Bankası tarafından tamamlanıp proje talepleri iptal edilerek müşterilerin yatırmış oldukları tutarlar ilgili hesaplara iade edilir.

Proje Tercihli Özel Fon Havuzu müşteri platformu aşağıdaki gibidir;

- Proje tercihli özel fon havuzuna katılmak isteyen müşteriler taleplerini çevrelerindeki Emlak Katılım şubelerine ya da internet ve mobil bankacılığı üzerinden iletebilir.
- Özel fon havuzu müşteri platformundan Emlak Katılım müşterileri, banka tarafından belirtilmiş olan finansman kullanılması adına ilk olarak vade seçimi ve alternatifli sektör seçimi yaparlar. Sektör seçimi müşteri talebine yönelik proje bulunması durumunda değerlendirilir. Şayet farklı bir sektöre yönelik fon kullandırımı söz konusu olacaksa müşterilere bilgi verilerek yapılır. Burada müşterinin vade seçeneği esas alınır.
- Müşteriler seçimleri doğrultusunda özel fon havuzlarına yönelik işlemlerde belirtilmiş olan hükümlerin bulunduğu proje tercihli özel fon havuzu sözleşmesini imzalar.
- Müşterilere proje tercihli özel fon havuzuna yönelik ek bir hesap açılır.
- Tanımlanmış olan ek cari numaradaki tutar müşterinin tercih ettiği proje ile eşleştirilir.
- Proje eşleşmesinden sonra müşterilere SMS ve elektronik posta ileilmektedir.
- Müşteri bir projeyi finanse edebileceği gibi birden fazla müşteri bir proje ile eşleşip finansman sağlayabilir (Emlak Katılım , 2022).

Mesela, müşterinin 100.000 TL tutarında tasarrufunu 3 aylık proje tercihli özel fon havuzuna yatırdığını varsayarsak, bu tutar 3 aylık bir fon kullandırımı geldiği zaman özel fon havuzundan finansmanı fonlamak adına aktarılır. Finansman meblağından bağımsız şekilde vade uyumu aranır. Kullandırılmış olan finansman tutarı 500.000 TL ise 100.000 TL'si bu müşterin bakiyesinden karşılanır. Finansman tutarına yönelik diğer tutarlar bu havuzu tercih etmiş olan müşterilerden karşılanır. Projeye yönelik eksik tutar kalması durumunda toplanmış olan fon kadar finansman sağlanabileceği gibi kalan tutar Emlak Katılım Bankası tarafından tamamlanacaktır. Proje tercihli özel fon havuzu hesabı açılırken dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar söz konusudur. Bu unsurları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

- TL cinsinden açılmaktadır.
- Alt limit 10.000 TL'dir.
- 3-6 ay ve bir yıl vadeli olarak açılabilir. Bunun yanında 3- 6 aya ve bir yıla kadar ara dönem vadeli şekilde de açılabilmektedir.
- Brüt kârdan para türü ve vadeye göre değişen oranda Stopaj Vergisi kesilmektedir.
- TMSF tarafından garanti altına alınmıştır. Söz konusu olan bu tutar TMSF 'nin ilan edeceği güncel tutar üzerinden her yıl revize edilir.

Proje Tercihli Özel Fon Havuzu hesaplarının benzerliğini taşıyan çalışma şekli genel olarak aynı ancak leasing projeleri için geliştirilen Üretenle Kazan hesabı işleyişi ve tanımı ise şekildedir; Üretenle Kazan Hesabı, üretim yapmakta olan veya üretimi desteklemekte olan tüzel kişilere, finansal kiralama işlemine konu olan yeni, taşınır veya taşınmaz mal alımının finanse edilmesinde kullanılmak üzere oluşturulmuş olan özel fon havuzu niteliğindeki aylık kira ödemeli olan katılma hesapları oluşturmaktadır. Bu şekilde finansal kiralama ile üretime destek sağlayıp, bu kazanca ortak olma isteği bulunan müşterilerin sisteme dahil olacağı Üretenle Kazan Hesabı, USD, TL ve Euro para birimleri ile açılabilmektedir. Toplanmış olan fonların diğer hesaplardan ayrı ve özel fon havuzu vasıtasıyla değerlendirilmesi sonucu doğan zarar ya da kâra katılma sonucu, hesap sahibine önceden belirlenen kâr altında herhangi bir getiri ödenmeyen, paranın aynı şekilde geri ödenmesi garantisi verilmeyen, başka katılma havuzları ile aynı havuzda bulunmayan ve hesap sahibine diğer katılma hesaplarına kıyasla daha farklı özel paylaşım oranı sunan fonların oluşturduğu hesaplardır.

Bu hesap açılış sürecinde müşterilerin finansal kiralama finansman kullanımını talebi olduğunda Üreten ile Kazan hesabı açılmaktadır. Bu süre zarfında birikim sahipleri tarafından yatırılmış olan fonlar Üretenle Kazan Özel Cari Hesapta bekletilmektedir. Bu bekleme süresi Emlak Katılım Bankasının hesapta bekleyen bakiyeyi leasing de projeye dahil etmesi süresini kastetmektedir ve 2 ay ile sınırlıdır. Bu hesaplar aylık kâr payı ödemeli ve bir sene vadeli olarak açılmaktadır. İşlemler şubeler vasıtası ile yapılmaktadır. Kullandırılan leasing projesinin vadesi minimum 12 ay olduğundan hesabın vadesi de aynı şekildedir. Müşterilerin yatırdıkları tutar için hak edecekleri aylık kira getirisi finansal kiralama öncesinde bildirilmektedir. Hesap vadesinden önce kapatılmamaktadır. Hesap hem TL hem de YP cinsinden açılabilmektedir. Hesabın alt limiti 10.000 TL, \$500, 500 Euro'dur. Leasing projeleri uzun vadeli kullandırıldığı olduğu için yüksek getiri avantajına sahiptir.

Üründen faydalanmak için bankada Üretenle Kazan Özel Cari Hesabın açılması gerekir. Ardından bu ürüne yönelik işlem talimatı imzalanır. Daha sonraki aşamada açılan hesaba en az yukarıda paragrafta belirtilen tutarlarda para yatırılmalıdır. İşlemler finansal kiralama projesi olduğunda gerçekleştirilir. Hesapta bekletilen bakiyenin en fazla 2 ay içerisinde leasing projesinde kullanılmış olması gerekir. Proje bulunamaması halinde müşteri, hesabında bulunan tutar üzerinde dilediği gibi tasarruf etme olanağına sahip olmaktadır.

Finansal kiralama işleminden kâr edilmemiş, proje taksitleri ödenmemiş veya zarar durumu söz konusu olmuşsa, kâr ödemesi olmayacağı gibi müşterinin anaparasından kayıp da gerçekleşebilir. Proje eşleştirilmesi gerçekleştikten sonra hesaba para girişi veya para çıkışı yapılmayarak, hesaplar hiçbir koşulda kapatılmamaktadır. Taraflar, bu hesapta proje tercihli özel fon havuzu hesabındaki sektörlerde faaliyeti bulunan firmaların ürün alımına yönelik finansal kiralama işlemlerine finansman sağlayacağını kabul etmektedir. Bu nedenle ürün proje tercihli özel fon havuzuna benzerlik gösterir. Üretenle Kazan Özel Fon Havuzu Katılma Hesabı aşağıdaki şekilde işlemektedir (Emlak Katılım Bankası, 2022):

1. Müşteri bu hesaba yönelik katılma tutarını Emlak Katılım nezdindeki cari hesabına yatırır. Projeye katılma yönelik başvuruların değerlendirilmesi ve diğer müşteri katılımlarının sağlanması için maksimum 2 ay olmak suretiyle bu tutar

özel cari hesapta bekletilebilir. Oluşturulması planlanan Üretenle Kazan Hesabına yeterli katılımcının bulunmaması veya Emlak Katılım Bankasının projeyi uygun bulmaması gerekçesiyle hesabın oluşturulmasından vazgeçilmesi durumunda, müşteriler hesaplarındaki tutarı diledikleri gibi tasarruf etme olanağına sahiptirler. Proje gerçekleşeceği zaman katılma tutarı oluşturulacak olan üretenle kazan hesabına dahil edilmek üzere açılan katılma hesabına aktarılır.

2. Bu ürüne yatırılmış olan tutarın, her türlü mali sorumluluklarının yerine getirilmesinin ardından sözleşmede tanımlanmış olan Leasing firmasında kullanılmaktadır. Finansman yönetimi alınacak olan teminatların özelliği, hesap cüzdanı gibi proje bilgileri ile birlikte müşterilere bildirim yapılır. Müşteri yatırım yapacağı projeye yönelik bilgilere vakıf olmuş olur ve bilgileri kabul eder. Hesaba yönelik kâr payı dağıtımı, vadesine göre kira bedeli şeklinde dönemsel yahut aylık olarak yapılmaktadır. Dönemsel olarak kâr dağıtım yapılması için bu konular açık şekilde kararlaştırılır ve sözleşmede belirtilir.
3. Emlak Katılım Bankası bu konulardaki yetki ve hakkını kayıtsız şartsız olarak kabulünü beyan eder.
4. Müşteri, Üreten ile Kazan Hesabının belirlenmiş olan bir Leasing finansmanı için oluşturulduğunu bildiği ve bu nedenle finanse edilen projenin ya da yatırımın tamamlanma süresinin uzaması durumunda üretenle kazan hesabının tasfiyesine gidilemeyeceğini ve bu şekilde vade süresinin uzayabileceğini ve böyle bir durumun oluşması halinde hesabın belirlenen vadesinde Emlak Katılım Bankasına başvurarak projenin ya da yatırımın tamamlanması ya da bu kredilerin kâr paylarının tümünün tahsil edilmesi ya da kısmi veya tamamen tahsil edilmediğinin yasal şekilde kesinleştiği tarihi takiben özel fon havuzlarının tasfiye edilmesi adına gereken onayları vereceğini kayıtsız şartsız kabul etmektedir.
5. Sözleşme uyarınca katılımcıların Üretenle Kazan Katılma Hesabı vadesinin uzatılmasına yönelik Emlak Katılım Bankası'na yazılı şekilde onay vermemesi durumunda bu hesabın zarar ile sonuç bulacağını ve bu zarardan tamamıyla müşteri olarak kendisinin sorumlu olacağını kabul ettiğini ve Emlak Katılım Bankası'nın Üretenle Kazan Katılma Hesabı'ndan kullanılmış olan kredilerin

kâr paylarının tümünün tahsil edilmesi durumunda oluşacak kârı müşterinin hesabına aktarıp aktarmamakta tam yetkiye sahip olduğunu ve bu konu ile ilgili yetkinin Emlak Katılımda olduğunu bildiğini taahhüt eder.

6. Bunun yanında müşteri hesabın özelliği gereğince hesapların vadesinden evvel para çekilmesinin mümkün olmadığını kabul eder.
7. Taraflar Emlak Katılım Bankası'nın önceden belirlediği kâr, faiz altında bir getiri ödenmesini ya da anaparanın aynı şekilde geri ödenmesini garanti etmediğini, bunun yanında Emlak Katılım Bankasının müşteriye yönelik herhangi bir faiz, kâr gibi bir ödeme taahhüdünde bulunmadığını kabul eder.
8. Taraflar projenin hangi sürede ve ne şekilde gerçekleşeceğini belirli ve müşterinin bilgisi dahilinde olduğundan, Emlak Katılım Bankası olarak projenin gerçekleştirilmesi ya da gerçekleştirilmemesinden herhangi bir şekilde sorumlu bulunmadığını bu durumlarda herhangi bir borcunun ya da yükümlülüğünün bulunmadığını kabul ederler. Proje sorumluluğu tamamen müşteri ve projeyi gerçekleştiren tarafa aittir.
9. Müşteri Emlak Katılımın yazılı muvafakati olmadığı müddetçe, üretenle kazan hesabı oluşturmak üzere açılan hesapların ya da hesaptan doğan haklarını rehin edemez ya da başkasına devredemez.
10. Proje vadesi bittiğinde ya da herhangi bir sebeple projenin vadisinden önce sona ermesi durumunda Üretenle Kazan Hesabı Emlak Katılım Bankası tarafından tasfiye edilmektedir. Tasfiye halinde oluşan kâr ya da zarar havuzda bulunan katılımcıların hesaplarına yansıtılır. Proje vadesi sonlanmış olmasına rağmen finanse edilen projenin ya da yatırımın bitiş süresi uzamışsa, havuzun tasfiyesi bütün tahsilatın gerçekleşmesine kadar ertelenebilmektedir.
11. Emlak Katılım Bankası, Üretenle Kazan Hesabı adına dağıtacağı kârlardan, mevzuat kapsamında belirtilmiş olan hususlarda kullanmak için yine mevzuatta belirtilmiş olan esaslar çerçevesinde klasik katılım hesaplarında uygulanan kâr dengeleme rezervi ayırabilir.

Diğer Hesap Türleri ile Proje Tercihli Özel Fon Havuzunun Farkları:

- Mudârib ve Vekil: Mevcut katılma hesaplarında banka mudârib, özel fon havuzlarında ise banka bazen vekil olarak rol alır, ancak mudârib gibi davranır.
- Fonların Kullanımı: Mevcut hesaplarda fonlar hemen işleme alınırken, özel fon havuzunda fonlar proje başlamasına kadar bekletilir.
- Sektör Seçimi: Mevcut hesaplarda müşteriler sektör seçimi yapamazken, özel fon havuzunda seçim hakkı sunulur.
- Havuz Yapısı: Mevcut hesaplarda sürekli giriş çıkış olurken, özel fon havuzunda proje süresince havuza giriş ve çıkış yapılmaz; havuz proje süresince kapalıdır.

Bu hesap türü, yatırımcılara belirli projelerde yer alma ve sektörel tercihlerde bulunma imkânı tanırken, faizsiz bankacılığın prensiplerine uygun bir şekilde çalışır. Özel Fon Havuzu Katılma Hesabı (ÖFH), müşteri tarafından yatırılan fonların belirli bir projede kullanılmasını sağlar ve kâr ya da zarar paylaşımına dayanır. Anapara geri ödenmez ve belirli bir getiri garantisi yoktur. Bu hesap, mevcut katılma hesaplarının tanımıyla uyumludur ve fikhî olarak mudâربه veya yatırım vekâleti temelli olarak kabul edilebilir. Kâr, %90 müşteri ve %10 katılım bankası arasında sabit bir oranla paylaşılır. Bu durum, yüksek sermaye yatıran müşteriler için dezavantajlı olabilir. Ancak fikhî olarak kâr oranlarının serbestçe belirlenmesi meşrudur. Sözleşme, katılma hesapları yönetmeliğine tabidir ve bu ürün mevcut Özel Fon Havuzları'na benzemektedir. Ancak, küçük yatırımcıların bu havuzlardan kâr oranı açısından dezavantajlı olması dikkat çekicidir. Yatırılan paranın, mali yükümlülükler sonrası projede kullanılacağı belirtilir. Kesintiler ve kullanım detayları müşteriye bildirilmiş 'lup, müşteri tüm bu bilgileri kabul eder. Kâr payı genellikle vade sonunda dağıtılır, fakat dönemsel kâr payı dağıtımı yapılabilir.

Katılım bankasının kâr paylarını müşterinin hesabına aktarımı konusundaki yetkisi belirli sınırlamalara sahiptir. Vade sonunda proje tamamlanmazsa, tasfiye işlemi ertelenir. Müşteri, vadenin uzatılmasını onaylamadığında zararları üstlenir ve kâr payına erişim bankanın takdirine bırakılır. Müşterinin vade bitimine kadar sermayesini çekmesi mümkün değildir. Ancak, kârın günlük olarak tahakkuk ettiği belirtilmektedir. Katılım

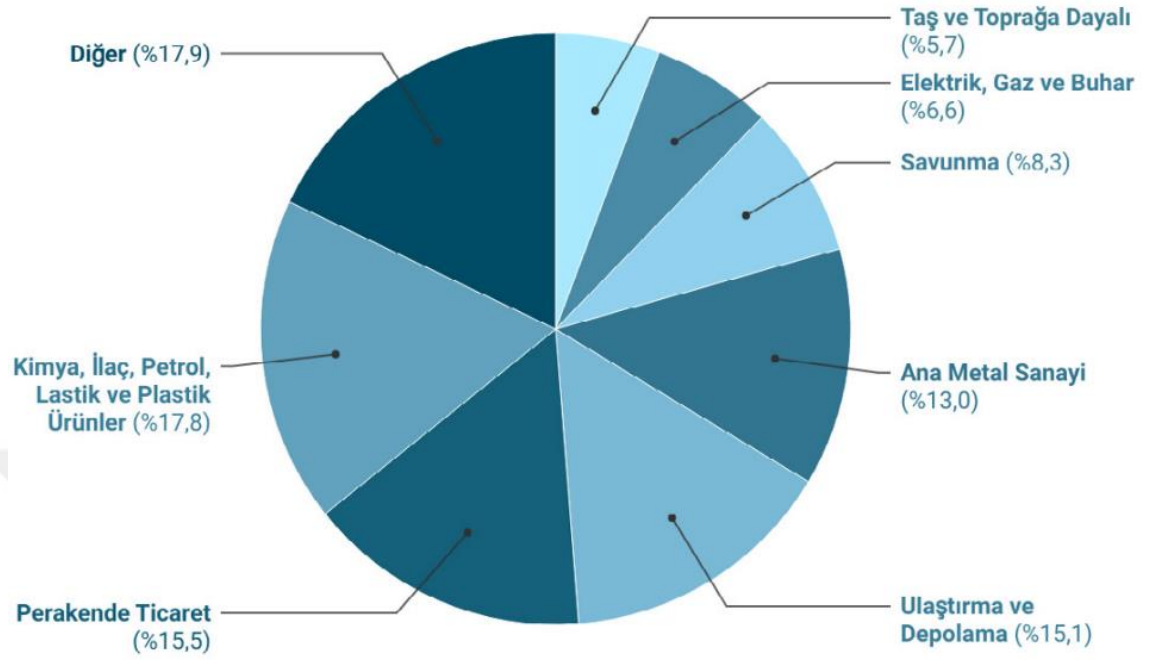
bankası, projede hiçbir sorumluluk üstlenmez ve tüm riskler müşteri ve proje yüklenicisine aittir. Bu, bankanın vekâlet rolünü tartışmalı hale getirebilir. Proje süresi uzarsa tasfiye, tahsilatlar tamamlanana kadar ertelenir. Kâr veya zarar, katılımcılar arasında paylaşılır. Katılım bankası, kâr paylarını dengelemek için rezerv ayırabilir, bu da mevcut katılma hesaplarına benzer bir uygulamadır. Katılım bankası, fonları projelere yönlendirme ve gerektiğinde yeni projeler seçme yetkisine sahiptir. Vade uyumsuzluğu durumunda fonlar katılım prensiplerine göre değerlendirilir. ÖFH Katılma Hesabı, mevcut katılma hesaplarına benzer özellikler taşırken, belirli avantajlar ve dezavantajlar içermektedir. Kâr paylaşım oranları, fon kullanımı, sorumluluklar ve tasfiye süreçleri gibi konular, fikhî ve pratik açıdan değerlendirilmiştir (Akyüz & Kalkan, 2023, s. 294-299).

3.3. Proje Tercihli Özel Fon Havuzunun Katılım Bankacılığının Gelişimine Etkisi

Katılım bankalarının konvansiyonel bankalardan ayrı biçimde fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri bulunur. Katılım bankalarında inanç hassasiyeti olan birey ya da kurumlardan toplanan fonlar cari hesap ve katılma hesaplarında değerlendirilir. Konumuz olan proje bazlı özel fon havuzu emlak katılım örneğinde seçilebilecek yatırım sektörleri ve vadenin belli olması mevduatın hangi ticaretlerde değerlendirileceğinin belli olması sebebiyle müşteriler üzerinde daha güvenilir bir ürün olduğu aşikârdır. Katılım bankacılığı sektörün günümüzde %7 veya %8 arasında paya sahip olup sektördeki, bu ürünün Pazar payı büyüklüğüne pozitif yönde etkisi olacağı değerlendirilmektedir (Bektaş, 2022).

Bu minvalde Katılım Bankacılığı sektörünün finansman sağladığı büyük şirketler bulunmaktadır. Ülkemizde bulunan bu şirketlerin en hacimlileri ise Türkiye Borsa İstanbul'da yer alır. Buna göre konumuz olan Proje Bazlı Özel Fon Havuzunun yatırım yaptığı sektörler Borsa İstanbul Katılım endeksli pay senetleri arasında bulunabilir. Türkiye Borsa İstanbul pay senetleri içerisinde bulunan katılım endeksine dâhil olan şirketlerin sektör dağılımı aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 9: BIST Katılım 50 Şirketlerinin Sektörel Dağılımı (% , 2023)

Kaynak: (Aydın, Işık, Solak, & Güneş, 2024, s. 46)

BIST Katılım 50 şirketlerinin sektörel dağılımını incelediğimizde Proje Tercihli Özel Fon havuzunun ağırlıklı olarak kullanmış olduğu yatırım sektörlerini görmekteyiz. Bu tabloya dayanarak Katılım Esaslı BIST 50’de yer alan şirketlerin katılım finansının gelişmesinde etkili olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla Proje Tercihli Özel Fon Havuzu ürününün, sektörel ve şirket bazlı olarak ayrıca sektöre dayalı şekilde bu şirketlerin gerçekleştirdiği hacimli yatırımları destekleyebileceği bu sayede ürünün sahibi olan Emlak Katılım Bankası’nın kendi iç dinamiklerinde olumlu artış hem de ürüne katılımcı olarak giren müşterilerin mevduatlarının daha hacimli ve kurumsal firmaların projelerinde değerlendirilebileceği ortaya çıkan sonuçlardan biridir.

3.3. Katılma Hesaplarındaki Vade Uyum Sorunu ve Fon Kullanım Alanları

Katılım bankaları kâr-zarar ortaklığı ile katılma hesaplarında bulunan mevduatlarını değerlendirmektedir. Müşterilerden aldıkları fonları araç, konut, arsa gibi finansman ihtiyacı olan müşterilere fon sağlayarak kullanmaktadır. Müşterilerin ödediği finansman tutarına bankanın kâr payı da dâhil olduğundan katılım bankası müşterilerinin zarar etme ihtimali pek yoktur. Proje tercihli fon havuzunda mevduatların kullanılacağı

sektörler en başından belli olup ve proje geri ödeme vade tarihleri de belli olduğundan, katılım hesaplarına göre daha öngörülebilir bir üründür (Dayı, 2019).

Proje tercihli fon havuzunun 1 yıllık getirisine bakıldığında katılım bankalarındaki katılma hesaplarının getirilerinin üzerinde olduğu ve tercih eden müşterilerin de katılım hesaplarından proje tercihli özel fon havuzuna geçiş yaptıkları görülmektedir. Diğer yandan konvansiyonel bankaların faiz getirileri incelendiğinde güncel faiz artışı sebebiyle proje tercihli özel fon havuzunun getirileri faiz getirilerinin altında kalmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi seçilen sektör ve vadenin en az 3 ay olması sebebiyle ve en baştan dağıtılacak kâr payının belli olması sebebidir. Yani fon kullanıldığında ara dönemde katılım bankacılığı kuralları gereği getiri oran güncellemesi yapılamamasıdır.

3.4. Mülakattan Elde Edilen Bulgular

Proje Tercihli Özel Fon Havuzu ürünün günümüzde katılım bankaları ile çalışan müşterilerin tanıyıp tanımadığı aynı zamanda ürün hakkında bilgisini ölçmek amacıyla yapılan 51 kişi ile yapılan mülakatta; Katılım bankacılığını dini hassasiyetlerinden dolayı tercih edenlerin sayısı 15'dir. Katılım bankacılığını tercih etme konusunda dini hassasiyeti bulunmayan katılımcı sayısı 14'tür. Katılım bankalarının yeterliliği hakkında, 11 katılımcı bu bankaların sayısının yeterli olup olmadığı konusunda kararsızım seçeneğini tercih etmiştir. 9 katılımcı bu soruya katılmadığını söylerken 4 kişi ise kesin olarak katılmadığını belirtmiştir. 27 katılımcı ise bu bankalarının ve ürünlerinin daha fazla olması gerektiğini belirtmiştir.

Katılım bankacılığının sektör içerisindeki konumunun önemi mevzusunda 22 kişi kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. 11 kişi ise buna katılmamıştır. 18 kişi ise önemli bir yere sahip olduğu düşüncesini onaylamıştır. Katılımcılardan 38 kişi tasarruflarını bankacılık sistemi içerisinde değerlendirme konusuna sıcak yaklaşmakta olup, 13 kişi bu konuda kararsızdır. Katılım bankalarının kullanılmasının nedeninin İslami banka olup, olmama konusuna ankete katılanların 21'i bu düşünceye haiz değildir. 6'sı kararsız olup, 24'ü katılmaktadır.

Ticari işlemlerde yalnızca katılım bankası kullanma konusunda 10 kişi kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. 10 kişi bu konuya katılmamış, 31 kişi ise katılmıştır. Katılımcılardan 16 kişi katılım bankacılığı ürünlerini yetersiz bulmuştur. Katılım

bankacılığı ürünlerini yeterli bulanların oranı yetersiz bulanlara nazaran daha fazladır. Bu kurumlara güven konusunda ise 34 kişi katılım bankalarına güven problemi yaşamadığını belirtmiş, 10 kişi ise güvenmediğini aynı süreçte 7 kişi çekimser kaldığını beyan etmiştir.

Katılımcılardan 36 kişinin en az bir katılım bankasında hesapları bulunmaktadır. 24 katılımcının Emlak Katılım Bankasında hesabı yoktur ve proje tercihli fon havuzu ürünü konusunda katılımcıların çoğu bilgi sahibi değildir. 27 katılımcının Emlak Katılım Bankasında hesabı bulunmakta olup ürün konusunda dolaylı da olsa bilgi sahibi olduklarını ve ürünün katılım bankacılığı üzerinde pozitif bir etki oluşturacağını aynı zamanda diğer katılım bankalarının da bu ürünlere benzer ürünler çıkarması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcılarda 16 kişi proje tercihli özel fon havuzu hakkında bilgi sahibi olmamalarına rağmen bu ürünün kendi araştırmalarına istinaden, İslam hukukuna uygun olduğunu düşünmektedir. Bu veriler neticesinde ulaştığımız bulgular şöyle sıralanabilir:

- Az farkla olsa da katılımcıların çoğunluğu bankacılık tercihlerinde dini duyarlılık gözetmektedir.
- Katılımcıların büyük çoğunluğu faizsiz çalışan bankaların daha fazla olması gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle katılım bankaları ve ürünlerinin daha fazla olması kanısına varılmıştır.
- Katılım bankacılığının bankacılık sektörü içerisindeki konumunun önemi hususunda ise katılımcıların büyük çoğunluğu kararsız kalmıştır.
- Katılım bankalarının sadece belli hassasiyetleri olan kişilere değil toplumun büyük bir kısmına hitap ettiği sonucuna varılmıştır.
- Katılımcıların ticari işlemlerde yalnızca katılım bankası kullanma konusunda verdiği cevaplar doğrultusunda Katılım bankaları ürünlerinin, Konvansiyonel bankaların ürünleri ile rekabet edebilecek seviyede olduğu anlaşılmıştır.
- Katılım bankalarına güven mevzusunda verilen yanıtlar katılımcıların çoğunluğunun katılım bankalarına güvendiğini göstermiştir.
- Katılımcıların çoğunluğunun yatırımlarını farklı katılım bankalarında değerlendirme eğiliminde olduğu, bunun yanı sıra yatırımlarını döviz ve borsada değerlendirme eğiliminde olmadığı tespit edilmiştir.
- Yatırımcıların yatırımlarını araç ve taşınmazlarda değerlendirmeye meyilli olduğu görülmüştür. Bu durum enflasyonist süreçle ilgili olabilmektedir.

- Katılım bankalarının yatırım kanallarını, ürünlerini çoğu katılımcı yeterli bulmamıştır. Bu sebeple Katılım bankalarında yeni yatırım kanalları açıldığında yeni ürünleri değerlendirme konusunda katılımcıların çoğunluğunun istekli olacağı tahmin edilmektedir.
- Katılımcıların çoğu yatırımlarını enflasyon karşısında değer kaybetmemek, genellikle uzun vadede kâr elde etmek için yapmaktadır.
- Proje tercihli özel fon havuzu ürününün kullanılmamasının başlıca sebebi, ürünün bilinmemesi olarak belirlenmiştir.
- Proje tercihli özel fon havuzunu diğer katılım bankalarının da yeni bir yatırım aracı olarak hizmete sunması konusunda katılımcıların çoğu sunulması ve daha geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir.

3.5. Proje Tercihli Özel Fon Havuzuna Dair Eleştiriler ve Geliştirilmesi Gereken Yönleri

Bu tür fonlar genellikle belirli projelere yatırım yapmayı hedefler. Bu da, fonun risk profilinin belirli projelerin başarısına bağlı olmasına yol açar. Eğer proje başarısız olursa, fonun performansı olumsuz etkilenir. Proje Tercihli Özel Fon Havuzları, yatırım yapılan projelerin likiditesine bağlı olarak, fon sahiplerinin yatırımını nakde çevirme süreçlerinde zorluk yaşamasına neden olabilir. Fon havuzları, sadece belirli projelere odaklandıkları için, çeşitlendirme açısından zayıf olabilir. Bu durum, portföyün belirli bir sektöre veya projeye bağımlı olmasına neden olabilir. Proje tercihli fon havuzlarının etkin yönetimi ve denetimi zor olabilir. Projelerin performansını izlemek ve değerlendirmek, özel bilgi ve deneyim gerektirebilir. Özellikle daha az bilinen veya yeni projelerle ilgili fon havuzları, şeffaflık eksikliği yaşayabilir.

Fon sahipleri, projelerin ilerleyişi ve performansı hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabilirler bu noktada müşterilere mobil bankacılık üzerinden bir portal oluşturulup projenin tahsilatları ve vadesi gibi ilerleyişi hakkında bölüm açılması gereklidir. Proje bazlı fonlar, uzun vadeli yatırımları gerektirebilir. Bu durum, yatırımcıların yatırım süresini uzatmak zorunda kalmalarına ve kısa vadeli ihtiyaçlarına cevap veremeyen bir fon yapısına sahip olmalarına neden olabilir. Proje tercihlerine dayalı fonlar, yönetim ve danışmanlık hizmetleri için yüksek ücretler talep edebilir, bu da net getirileri azaltabilir.

Belirli projelere odaklanmak, genel ekonomik koşullardan veya sektörel değişikliklerden daha fazla etkilenmek anlamına gelebilir. Bu da fonun performansını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu eksiklikler, fonun hedeflerine ve yönetim stratejilerine bağlı olarak değişebilir, bu yüzden yatırımcıların fonun detaylarını dikkatlice incelemeleri ve potansiyel riskleri değerlendirmeleri önemlidir. Proje Bazlı Özel Fon Havuzu ürünün BIST 50 de yer alan katılım endeksli firmalar ile iştirak halinde olması özel projelerde vade uzatımı fon performansını karlılık yönünde arttıracak bilgisi ortaya çıkmıştır.

Risk büyümesi ve Emlak Katılım Bankasının toplam fon kullandırma riskinin proje bazlıya oranları incelendiğinde, 2022 yılında %20, 2023 yılında %50 ve 2024 yılının ortalarına kadar ki süreçte %30 olduğu tespit edilmiştir. Bu değerlere bakıldığında banka toplam risk içinde proje bazlı fon açısından en yüksek fon kullandırımı 2023 yılında aldığı görülmektedir. 2024 yılı güncel ekonomik göstergeler ve Proje Bazlı Özel Fon Havuzunun fonladığı sektörlerdeki daralma sebebi ile bankanın genel fon kullandırımının %50-%60 arasında bir oranla yılı tamamlayacağı ön görülmektedir. Bu noktada ise Emlak Katılım Bankası'nın Proje Bazlı Özel Fon Havuzunun da güncel ekonomik konjektüre ve sektörel durumlara göre fon dağılımı yapıp müşterilerinin yatırdığı mevduatları en verimli kullanacağı sektörler göre değerlendirmesi gerekmektedir. Borsa İstanbul'da 2021'den itibaren yer alan katılım endeksleri BIST Katılım30(XK030), BIST Katılım50(XK050), BIST Katılım100 (XK100),BIST Katılım Tüm(XKTUM),BIST Sürdürülebilirlik Katılım (XSRDK) olarak ve 21 Kasım 2022 itibariyle BIST Katılım Temettü Endeksi (XKTMT) olarak 6 farklı kısımda hesaplanmaya başlamıştır. (Aydın, Işık, Solak, & Güneş, 2024) Bu bilgiler doğrultusunda Emlak Katılım Bankası, katılım endeksine dahil olan firmalar ile iş birliğine giderek hacimli ve büyük projelerine finansman sağlayabilir.

SONUÇ

Çalışmanın amacı Proje Tercihli Özel Fon Havuzunu açıklayıp değerlendirmektir. Bu noktada kimlerin Proje Tercihli Özel Fon Havuzu ürününü ne denli bilip bilmediğiyle ilgili mülakat yapılmıştır. Bu mülakatlar neticesinde birçok sonuca varılmış, bu sonuçlardan en önemlisi belirli proje ve girişimlere özel yatırım yapılmasını sağlamaktır. Bu fonlar, kaynakları en verimli şekilde kullanmak ve en büyük etkiyi sağlamak gayesiyle ihtiyaçlara uygun projelere yönlendirilir. Çeşitli projelere yatırım yapıldığı ve risklerin dağıtıldığı tespit edilmiştir. Riski yüksek ve yenilikçi projeleri desteklediği, bu sayede potansiyel getiri ve başarı şansı yakaladığı görülmektedir. Proje Bazlı Özel Fon Havuzu Ar-ge ve yenilikçi projeleri destekleyerek yeni teknolojiler ve çözümler geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu katkı sayesinde ekonomik büyüme ve sektörel gelişim de sağlanmış olur. Özellikle toptan ve perakende ticareti, imalat sektörü ve enerji sektörüne verdiği destekleri göz önünde bulundurursak sektörlerin hacimsel olarak gelişimine olumlu yönde faydası tespit edilmiştir. Bahsi geçen fonların sadece belirli projelere odaklanarak kaynakların daha etkin kullanılmasına katkı sağladığı gözlemlenmiştir. Ayrıca dahil olunan projelerin performansı hem finansal hem de işleyiş açısından başarılı olduğu net şekilde görülmektedir. Bu projelerin özel sektör ve kamu sektörü arasında iş birliği sağladığı tespit edilmiştir. Proje bazlı özel fon havuzunun etkin, risk yönetimi, inovasyon, sektörel ve bölgesel gelişim, finansal verimlilik ve özel sektör katılımı gibi birçok alanın gelişmesinde etkin rol oynadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda hem ekonomik hem sosyal açıdan gelişime önemli katkılarda bulunduğu yorumlanabilir.

Faizsiz faaliyet gösteren bankacılık sisteminde, kişilerin talep ve ihtiyaçlarını karşılamak için fikhî geleneğin sunmuş olduğu akitleri esas alarak birçok modern sözleşme türleri geliştirilmiştir. Bu sistemi öncelikli olarak tercih eden faiz duyarlılığına sahip kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için fon toplama ve toplamış olduğu bu fonları etkili biçimde kullandırma yöntemlerini katılım finans sektörü geliştirmektedir. Bu süreç içinde yeni bir finansman modeli olarak “Proje Tercihli Özel Fon Havuzu”, faizsiz finans dünyasının hizmetine sunulmuştur. Oluşturulan modelin mevcuttaki katılma hesaplarının işleyişine dayandırıldığı bilinmektedir.

Proje Tercihli Özel Fon Hesabı, katılım bankasını tercih eden müşterilerine birikimlerini ticaret, imalat, enerji sağlık ve inşaat, gibi ayrı sektörlerde değerlendirme fırsatı

sunmaktadır. Belirlenmiş olan sektörde gereken fonun toplanamadığı hallerde de katılım bankası topladığı fonları farklı bir sektöre yönlendirebilmekte ve eksik olan tutarı kendi kaynaklarından sağlayabilmektedir. Bu şekilde bahsi geçen ürün birikim sahiplerine esneklik avantajları sunmaktadır. Bunun yanında Proje Tercihli Özel Fon Havuzu genellikle nitelikli olan müşterilere tahsis edilmekte olan bu hizmetini, küçük birikim sahipleri adına da erişilebilir duruma getirmektedir. Bahsedilen özellik ÖFH Katılma Hesabının sunduğu yenilikler arasındadır.

Proje Tercihli Fon Havuzu, mevcutta bulunan katılma hesabının olağan yapısını büyük oranda korumaktadır. Böylesi bir durum bu ürünün özgün yapısını nispi şekilde zayıflatmakta ve ürünü daha az avantajlı duruma getirmektedir. Nitekim bu ürünün özgünlüğü konusundaki eleştirilerden kaçınmak adına ÖFH, mevcuttaki katılma hesaplarına başka bir alternatif olarak getirilmemiş, aksine ÖFH'ın mevcutta var olan bir ihtiyacı gidermek için matuf olduğu görülmüştür.

Proje Tercihli Özel Fon Havuzu hesabı, katılma hesaplarının karşılaştığı vade uyumsuzluğu konusuna çözüm olarak geliştirilmiştir. Vade uyumsuzluğu konusu katılım bankalarının uyguladığı finansman yöntemlerinde en dikkat edilecek konulardan biridir. ÖFH'da proje vade başlangıcı en başından belli olup aynı gün işleme alınmaktadır. Bu durum katılma hesapları ile arasında ki en önemli farklardan birisidir.

Proje Tercihli Özel Fon Havuzu hesabı'nda tasarruf sahiplerinin kendi bünyelerinde sermaye ortaklığı kurmuş oldukları görülmektedir. Çünkü hesap sahiplerinin tasarrufları bir havuzda birikmektedir. Bu nedenle Emlak Katılım Bankası ve müşteri arasında yapılmış olan sözleşmenin sadece vekâlet akdi kapsamında değerlendirilmesi gerekli ve isabetli bir tutum şeklinde gözükmemektedir.

Mali yönden katılım bankalarının GSYH içindeki yerinin her geçen sene arttığı Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisinin yayınladığı 12. Kalkınma planı incelendiğinde görülmektedir. Bu plandaki verilere bakıldığında 2022 yılında %7,9, 2023 yılında %8.2 olduğu 2028 yılında ise %15 hedeflendiği görülmüştür. Bu demek oluyor ki yatırımcılar açısından giderek güven oluşturan ve yatırımlarını katılım bankalarında yapan müşteri kitlesi oluşmuştur. Proje Bazlı Özel Fon Havuzu hesabı açısından 12. Kalkınma planını da dikkate alırsak uzun vadede bu ürünün ciddi bir büyüme kat edeceğini öngörebiliriz.

Mevcut piyasada faizlerin yüksek oluşu yatırım fonlarını etkilese de özellikle Proje Bazlı Özel Fon Havuzu ürünü uzun vadede hem yeni bir fon olması hem de kârların ciddi getirisi olması ayrıca yapılacak geliştirmeler ile birlikte giderek popüler hale gelecektir.

Yine bu planda yer alan katılım finansa ilişkin uygulama ve mevzuat yapısını geliştirmek amaçlı kurumsal yapıyı güçlendirecek kurumsal dönüşüm sağlanmalıdır bilgisi yer almaktadır. Bununla beraber katılım finansı destekleyici mekanizmalar tesis edilmeli, katılım finans sisteminin bütüncül fikhî yönetim yapısı oluşturulmalı ve katılım finans kuruluşlarının beşeri sermaye kapasitesi geliştirilmelidir söylemi katılım finansın geleceği için oldukça önemlidir.

Cumhurbaşkanlığı finans ofisinin yayınladığı Katılım Finans Strateji Belgesi de incelendiğinde katılım bankacılığı sektörüyle ilgili değerli bilgiler verildiği görülmektedir. Özellikle stratejik amaç ve hedefler doğrultusunda geçmişten itibaren vizyonlu bir şekilde planlanan bazı hedefler strateji belgesinde de kendisine yer bulmuştur. Bu hedefler şöyledir; kurumsal dönüşümü gerçekleştirmek, destekleyici mekanizmaları tesis etmek, bütüncül fikhî yönetim yapısını oluşturmak, beşeri sermayenin gelişmesini sağlamak, algı-farkındalık ve katılım finans okuryazarlığını iyileştirmektir.

Sonuç olarak katılım bankacılığı ve ürünleri toplumun yalnızca belirli bir kısmına hitap etmemektedir. Hem Devlet politikası hem de katılım bankalarının çıkarmış olduğu ürünler geniş yelpazede değerlendirilebilir. Bu politika kapsamında, katılım bankaları gerek ürünleri gerekse BIST’de yer alan katılım endeksli şirketlerin hacimleri gün geçtikçe pozitif yönde artmaktadır. Bu şirketlerin ağırlıklı sektörleri Proje Bazlı Özel Fon Havuzunun müşterilerine sunmuş olduğu sektörlerdir. Gelecek için değerlendirme yapılacak olunursa Emlak Katılım Bankasının sunmuş olduğu bu ürün ülkemizde bölgesel bazlı uygulanabilir olmalıdır. Türkiye de bulunan 7 coğrafi bölge de şehirlerin üretim kapasitelerine göre fon ayırımı yapılabilir. Bu husus Proje Bazlı Özel Fon Havuzu ürününün uygulama gelişime aynı zamanda bölgesel kalkınmaya olumlu yönde etki edecektir. Bu minvalde konumuz ile alakalı literatürde çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Proje Bazlı Özel Fon havuzuna dair akademik çalışmaların artırılması gereklidir.

KAYNAKÇA

- Aktepe, İ. E. (2010). *İslam Hukuk Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. İstanbul: Yedirenk Kitapları.
- Aktepe, İ. E. (2013). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Akyüz, Y., & Kalkan, C. (2023). Proje Tercihli Özel Fon Havuzuna Dair Bazı Fikhî Mülâhazalar. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 286-302.
- Albaraka Türk Katılım Bankası. (2022). *Faaliyet Raporu*. Albaraka Türk Katılım Bankası. 19 04, 2024 tarihinde <https://www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/2022-faaliyet-raporu.pdf> adresinden alındı
- Alım, H. B. (2018). *İslami Finanstta Yasaklar ve Temel İslami Akitler*. Konya: KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkış, A. (2018). İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 123-131.
- Arabacı, N. (2007). *Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, B. G., & Ergeç, E. H. (2010). The Efficiency Participation and Conventional Banks in Turkey: Using Data Envelopment Analysis. *International Research Journal of Finance and Economic*, 156-168.
- Atar, A. (2023). Katılım Esaslı Yatırım Bankacılığı: Türk Bankacılık Sisteminde Yeni Bir Aktör. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 8(1), 285-295.
- Aydın, S., Işık, T. B., Solak, O., & Güneş, B. (2024). Türkiye’de İslam İktisadı ve Finansı Ekosistem Raporu 2023. *İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı*.
- Babuşcu, Ş., & Hazar, A. (2017). *Meslek Yüksek Okulları İçin Genel Bankacılık Bilgileri*. Bankacılık Akademisi: Ankara.
- Bayındır, S. (2019). *Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Sermaye Ortaklığının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*. Usül Kitap.
- Bektaş, S. (2022). Faizsiz Banka ve Konvansiyonel Bankaların Performanslarının Belirlenmesi: 2005-2020 Dönemi Türkiye Örneği. *International Journal of Social Inquiry*, 455-476.
- Bulut, H. İ., & Er, B. (2012). *Katılım Finansmanı: Katılım Bankacılığı ve Girişim Sermayesi*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankalar Birliği Yayınları.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: PEGEM Akademi.
- Canbaz, M. F. (2013). *Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları Ve Performans Analizi*. Kırklareli: Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cinbaş, Z. K. (2018). Katım Bankacılığında Fon Toplama ve Fon Kullanırma Yöntemler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelik, İ. (2017). Meşru Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe ve Günümüzde Kullanımı. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 384-386.
- Çiftçi, T. (2023). Murabahada Hukuki İlişkiler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1806-1839.
- Çobankaya, F. T. (2014). *Katılım Bankalarının Türkiye'deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma*. Sosyal Bilimler Enstitüsü . Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Dayı, F. (2019). Katılım Bankacılığının Tercih Nedenlerinin Sadakat ve Güven Üzerindeki Etkisi: Türkiye Etkisi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 1788-1806.
- Eğri, T., & Sağlam, M. S. (2020). Mudarebe Finansmanının Katılım Bankalarında Uygulanmasının Ahlaki Risk Yönünden Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *International Jprnal of Islamic Economics and Finance Studies*, 197-226.
- Emlak Katılım . (2022). *Proje Tercihli Özel Fon Havuzu Ürün Kataloğu*. Emlak Katılım Ürün Geliştirme Müdürlüğü.
- Emlak Katılım Bankası. (2019). *Emlak Katılım Bankası Tarihçe*. 17 03, 2024 tarihinde www.emlakkatilim.com.tr/tr/hakkimizda adresinden alındı
- Emlak Katılım Bankası. (2022). *Finansal Yenilik ve Katılımcıları ile Katılım Bankacılığı*. İstanbul: EMLAK KATILIM BANKASI.
- Emlak Katılım Bankası Krediler Birimi. (2024).
- Erdoğan, D. (2011). *Katılım Bankacılığı ve Türk Ekonomisine Katkıları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Ersezer, Ö., & Günok, M. Z. (2024). İslam Ekonomisinin Gelişimi ve Türkiye'de Katılım Bankalarının Güncel Durumu. *Turkish Business Journal*, 5(9), 28-36.
- Eskici, M. M. (2007). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Gedikli, A., & Erdoğan, S. (2019). Malezya'da İslami Finans ve İslami Bankacılık Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme. *Bilimname*, 252-253.

- Görmüş, Ş., & Yabanlı, A. (2019). *Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi*”, Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Görmüş, Ş., Albayrak, A., & Yabanlı, A. (2019). Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı. *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 104-105.
- Group, D. (2022). *Ddcap Group*. 21 07, 2023 tarihinde <https://www.ddcap.com/malaysias-34-2-islamic-banking-market-share-edges-towards-50-parity-with-conventional-sector-by-2030-as-sector-reinforces-its-resilience-and-relevance-during-covid-19-pandemic/> adresinden alındı
- Güçlü , F., & Kılıç, M. (2020). İslami Finansın Dünyadaki Gelişimi Ve İslami Finansa Yön Veren Uluslararası Kuruluşlar Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(2), 76-95.
- Güçlü, F., & Kılıç, M. (2019). İslami Finansın Türkiye, ABD, İngiltere ve Malezya'da Gelişimi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15.
- Isık, E., & Semerci, Ç. (2019). Eğitim Alanı Nitel Araştırmalarında Veri Üçgenlemesi Olarak Odak Grup . *Turkish Journal of Educational Studies*, 54-58.
- Işık, M. (2021). Katılım Bankacılığının Sektör İçerisindeki Payının Arttırılmasının İslami Finansal Okuryazarlığın Önemi: Türkiye ve Malezya Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Doktora Tezi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 51-74.
- Karapınar, A. (2003). *Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kazancı, F. (2021). Katılım Bankacılığının İhracat Finansmanında Murabaha Yöntemi Uygulamaları. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 7(1), 175-199.
- Kekeç, Z. A. (2022). *Katılım Finans*. 22 06, 2024 tarihinde Dünyada Katılım Bankacılığı: <https://katilimfinans.com.tr/katilim-finans-sistemi/dunyada-katilim-bankaciligi-h13931.html> adresinden alındı
- Kutval, Y. (2014). *Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türkiye Örneği*. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırıkkale : Kırıkkale Üniversitesi.
- Mumcu, G. (2021). *Türkiye'de Katılım Bankacılığının Gelişim Süreci ve Albaraka Türk Örneği*. Sivas: Cumhuriyet Ünivesitesi Soyal Bilimler Enstitüsü İİBF İktisat Bölümü.
- Nizam, A. S. (2000). *Al-Fetawa Al-Hindiyya*. King Abdulaziz University.
- Özcan, M. E., & Hazıroğlu, T. (2000). Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı. *Bereket Dergisi*, 9.

- Özdemir, M. (2019, Mayıs). Karz-ı Hasen İçin Duyarlılık Arttırılmalı. (Y. Ayyıldız, Röportaj Yapan)
- Özkan, U. (2021). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Döküman İnceleme Yöntemi*. Pegem Akademi.
- Özsoy, İ. (2010). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Özsoy, İ. (2011). *Türkiye’nin Yükselen Sektörü; Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Özulucan, A., & Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırmaları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 88-92.
- Selmi, J. (2018). *Katılım Bankacılığı Sistemi ve Faizin Yeri: Türkiye Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sümer, G., & Onan, F. (2016). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 296-308.
- T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028).
- Tab Insights. (2024). <https://tabinsights.com/ab100/strongest-islamic-banks> sitesinden alınmıştır. 10 05, 2024 tarihinde <https://tabinsights.com/ab100/strongest-islamic-banks> adresinden alındı
- Tenekeci, M. (2017). *Katılım Bankacılığının Finansal İstikrara Etkisi: Türkiye Örneği*. Konya: KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı.
- Topal, Ş. (2015). İslam Hukuku Açısından Satış Sözleşmelerinde Mülkiyetin Devrine Yönelik Engeller. 517-538.
- Tunç, H. (2000). Soru, Cevaplarla ÖFK'lar. *Bereket Dergisi*, 13.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2019). *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2021). *Tarihçe*. 25 07, 2023 tarihinde <http://tkbb.org.tr/tarihce> adresinden alındı
- Ülev, S., Selçuk, M., Duramaz, S., Sümer, E., Aytekin, Y. E., Keskin, Ö., & Eliyatkin, S. (2020). Katılım Finansmanında Yeni Yaklaşımlar. *TKKB Yayınları*, 17-18.
- Wardhany, N., & Arshad, S. (2012). *he Role Of Shariah Board in Islamic Banks: A Case Study of Malaysia, Indonesia and Brunei Darussalam*. Malaysia: Islamic Finance in a Challenging Economy Moving Forward.

- Yanpar, A. (2014). *İslâmi Finans İlke Araç ve Kurumları*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Yazıcı, S. (2017). İslamda Sigorta ve Tekafül Sigortası. *İslam İktisadı ve Finansı Dergisi*, 173-194.
- Yeşilyaprak, M. (2019). İslami Bankacılığın; Rolü, Dünü, Bugünü ve Geleceği. 16. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. N. (2010). *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. Antalya: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Ziraat Katılım Bankası. (2022). *2021 Yılı Faaliyet Raporu*. 12 07, 2024 tarihinde <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inline-files/Ziraat%20Kat%C4%B1l%C4%B1m%20Bankas%C4%B1%20A.%C5%9E.%2031%20Aral%C4%B1k%202021%20Y%C4%B1l%C4%B1k%20Faaliyet%20Raporu.pdf> adresinden alındı

EKLER

EK-1: MÜLAKAT SORULARI

Değerli katılımcı, “**Proje Tercihli Özel Fon Havuzu**”, başlıklı bir akademik araştırma için hazırlanan bu mülakat, katılım bankacılığı sektöründe yeni çıkan bu ürünü tanıtmak amacıyla hazırlanmıştır.

Mülakata katılanların kimlikleri ve değerlendirmeleri kesinlikle gizli tutulacak ve elde edilen veriler bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Sorulara verilen cevapların doğrusu veya yanlışı bulunmadığından sizce en uygun cevabı işaretlemeniz araştırmanın sıhhati açısından önemlidir.

Yaklaşık 10-15 dakikanızı alabilecek olan bu mülakata katılmak suretiyle göstereceğiniz ilgi duyarlılık ve yardımlarınız için teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

DEMOGRAFİK SORULAR

1. Yaşınız kaçtır?

(.....)

2. Cinsiyetiniz nedir?

- Erkek
 Kadın
 Söylemek istemiyorum

3. Medeni durumunuz nedir?

- Evli
 Boşanmış
 Ayrılmış
 Dul
 Bekâr
 Söylemek istemiyorum

4. Eğitim durumunuz nedir?

- İlköğretim
 Lise
 Önlisans
 Lisans
 Lisansüstü

5. Aylık geliriniz nedir?

- 10000 - 20000
- 20001 - 40000
- 40001 - 60000
- 60001 ve üzeri

6. Katılım bankacılığı sektöründe kaç yıldır çalışıyorsunuz?

(.....)

MÜLAKAT SORULARI

Aşağıdaki soruları yanıtlayınız						
Size uygun olan bölüme (x) işareti koyunuz		( ) Kesinlikle Katılmıyorum	( ) Katılmıyorum	( ) Kararsızım	( ) Katılıyorum	( ) Kesinlikle Katılıyorum
1	Dini hassasiyetlerim nedeniyle konvansiyonel bankacılık yerine katılım bankacılığımı tercih ediyorum					
2	Katılım bankalarının sayısı yeterli değildir, yeni katılım bankaları açılmalıdır					
3	Katılım bankalarının bankacılık sektörü içinde önemli bir konuma sahiptir					
4	Bankacılık ürünlerinden (kredi, kredi kartı) sadece katılım bankalarının ürünlerini kullanıyorum					
5	Birikim ve yatırımlarımı katılım bankalarındaki hesaplarımda değerlendiririm					
6	Katılım bankalarını kullanmamın tek sebebi İslami Banka olmalarıdır					
7	Ticari işlemlerimde de sadece katılım bankalarını kullanırım					
8	Katılım bankalarının ürünleri insan ihtiyaçlarına göre yeterlidir					
9	Katılım bankalarının hepsine güvenirim					
10	Tüm katılım bankalarında hesabım vardır					
11	Yatırımlarımı farklı farklı katılım bankası hesaplarımda değerlendiririm					
12	Yatırımlarımı genellikle dövizde veya borsada kullanırım					
13	Yatırımlarımı araç veya taşınmazlarda kullanırım					
14	Yaptığım yatırımlar helal yani İslami çerçevede olduğu sürece benim için problem teşkil etmez					
15	Katılım bankalarının mevcut yatırım kanalları yeterlidir					
16	Katılım bankalarında yeni yatırım kanalları açıldığında değerlendiririm					
17	Katılım bankaları konvansiyonel bankaların önüne geçebilmek için her gün yeni bir yatırım ürünü bulup kendisini geliştirmelidirler					

Yatırımlarımı enflasyon karşısında zarara uğramamak için yaparım					
Yatırımlarımı ticari anlamda düşünüp uzun vadede kâr elde etmek amacıyla yaparım					
Emlak katılım bankasında hesabım var					
Emlak katılım bankasının çıkarmış olduğu yeni ürün olan proje tercihli özel fon havuzuyla ilgili bilgi sahibiyim					
Emlak katılım bankasının çıkarmış olduğu yeni ürün olan proje tercihli özel fon havuzunu kullanıyorum					
Bu yatırımı faizsiz bir şekilde yani İslam hukukuna uygun olacak şekilde gelir elde etmek istediğim için yapıyorum					
Bu yatırımı ülke ekonomisine katkı sağlamak amaçlı yapıyorum					
Proje tercihli özel fon havuzunun İslam hukukuna uygun olduğunu düşünüyorum					
Proje tercihli özel fon havuzunu diğer katılım bankaları da yeni bir yatırım aracı olarak hizmete sunmalıdır					

EK-2: ETİK KURULU ONAYI

